

teológia

A TARTALOMBÓL

BŰN ÉS MEGBOCSÁTÁS

Bűnbánat és Eucharisztia — Az életre felszabadító Jézus — Az elvált és újraraházasodottak helyzetéről — A bűn elutasítása és a bűnös elfogadása — Krisztus követőinek karizmája: a megbocsátás — A bűn és megbocsátás szentírási modelljei — Bűn és megbocsátás a keleti liturgiában — A bűnbánat a lelkipásztori munkában és a katekézisben — A tiszta szív titkai — Nagyböjti bűnbánati liturgia

Egyházi zsinatok — Hívők, nemhívők, nem-gyakorlók hazánkban — Az új hittankönyvek kateketikai szemlélete — Kisközösség: a tanítványnevelés útja

BALÁS LÁSZLÓ — BALÁZS PÁL — BARSÍ BALÁZS — DIÓSZEGI LÁSZLÓ — EDELÉNYI ISTVÁN — ERDŐ PÉTER — GÁL FERENC — GÖRBE JÓZSEF — HOFHER JÓZSEF — HONSEL, BERNHARD — NYIREDY MAURUS — OBBÁGY LÁSZLÓ — RÉDLY ELEMÉR — STECHER, REINHOLD — SZEGEDI LÁSZLÓ — SZÉKELY JÁNOS — SZÉLL MARGIT — TARJÁNYI ZOLTÁN — TOMKA FERENC írása

XXII. évf. 1988. 1. sz.

teológia

NEGYEDÉVI FOLYÓIRAT

XXII. ÉVFOLYAM 1. SZÁM

1988. FEBRUÁR

TANULMÁNYOK

GÁL FERENC: Bűnbánat és Eucharisztia	2
BARSI BALÁZS: „Én azért jöttem, hogy életük legyen...” (Jn 10,10)	6
NYIREDY MAURUS: Az egyház dilemmája (Részeshetők-e az elvált, újráházasodottak a bűnbocsánat és az Eucharisztia szentségében?)	10
BALÁZS PÁL: Kiút a krízisből	16

KÖRKÉP

A bűn elutasítása — a bűnös elfogadása (<i>Edelényi István, Hofher József, Szegedi László, Székely János, Tarjányi Zoltán</i>)	20
SZÉLL MARGIT: „Miképpen mi is megbocsátunk az ellenünk vétőknek...”	29
GÖRBE JÓZSEF: Meditáció a bűn és megbocsátás természetrajzáról	34
ÖBBÁGY LÁSZLÓ: Bűn és megbocsátás a keresztény Kelet liturgiájában	37

TEOLÓGIAI-LELKIPÁSZTORI KÉRDÉSEK

REINHOLD STECHER: A bűnbánat a lelkipásztori munkában és a katekézisben .	41
DIÓSZEGI LÁSZLÓ: A tiszta szív titkai	47
BERNHARD HONSEL: Utam Krisztus követésében (Bűnbánati ájtatosság nagyböjt idején)	50
ERDŐ PÉTER: Az egyházmegyei zsinatok	53
TOMKA FERENC: Hívők, nemhívők, nem-gyakorlók arányai hazánkban	57
RÉDLY ELEMÉR: Az új hittankönyvek katechetikai szemlélete	59
BALÁS LÁSZLÓ: Kisközösség: a tanítványnevelés útja	63

Felelős szerkesztő: Szennay András

Felelős kiadó: Magyar Ferenc

TEOLÓGIA

**Negyedévi folyóirat
TARTALOMJEGYZÉKE**

XXII. ÉVFOLYAM

1988

**Felelős szerkesztő: Dr. Szennay András
Főmunkatárs: Dr. Gál Ferenc
Felelős kiadó: Magyar Ferenc**

KELEMEN KRIZOSZTOM: Ünnepi szó	3/129
GERICS JÓZSEF: „A két királyi Apostol” – Szent István és Szent Henrik kapcsolata a 11.–12. századi német és magyar hagyományban	3/131

TANULMÁNYOK

GÁL FERENC: Bűnbánat és Eucharisztia	1/002
BARSI BALÁZS: „En azért jöttem, hogy életük legyen...” (Jn 10,10)	1/006
NYIREDY MAURUS: Az egyház dilemmája (Részeshíthetők-e az elvált, újra-házasodottak a bűnbocsánat és az Eucharisztia szentségében?)	1/010
BALÁZS PÁL: Kiút a krízisből	1/016
BRÜCKNER ÁKOS: Az éltető Szentlélek	2/068
KERÉKES KÁROLY: A tanúságtevő és bizonyágtévő Szentlélek	2/072
VANYÓ LÁSZLÓ: A Szentlélek és adományai az egyház történelmi tapasztalatában	2/076
KOVÁCS GÁBOR: Szentlélekben és tűzben – A katolikus karizmatikus megújulás fő vonásai	2/081
HORVÁTH LÓRÁNT: A Szentlélek Krisztus egyházában	2/085
TÖRÖK JÓZSEF: Patrona Hungariae	2/089
GÁL FERENC: Leszáll Rád a Szentlélek (Lk 1,35)	2/093
SZENNAY ANDRÁS: Tengernek Csillaga	2/097
SZÉLL MARGIT: Mária védelmében	2/101
SZENNAY ANDRÁS: Felőttképzés a reménység dimenziójában	3/135
GYULAY ENDRE megyéspüspök: Keresztény felnőttképzés jelentősége és feladata	3/138
BOLBERITZ PÁL: A felnőttkor evangelizációja	3/145
KORZENSZKY RICHÁRD: Elveszíti-e az egyház a fiatal korosztályokat?	3/150
BARSI BALÁZS: „Ilyeneké az Isten országa” (Mk 10,14)	4/195
GUBLER, MARIE-LOUISE: Legyetek olyanok mint a gyermekek... de ne legyetek gyerekek gondolkodástokban (ford. Bánhegyi B. Miksa)	4/201
FODOR GYÖRGY: „Ha olyanok nem lesztek mint a gyermek...” (Mt 18,3)	4/204
EICHER, PETER: Az ígéret gyermekei: a szövetség partnerei és az ország örökösei (ford. Bánhegyi B. Miksa)	4/208
SULYOK ELEMÉR: Mógém (Mk 1,16–20)	4/212

A TEOLÓGIA BESZÉLGETÉSE

MARIE-DOMINIQUE CHENU OP PROFESSZORRAL: „És megújítod a föld színét” (Széll Margit)	2/105
DR. SEREGÉLY ISTVÁN EGRI ÉRSEKSEL: A keresztény felnőttképzésről	3/157

KÖRKÉP

A bűn elutasítása – a bűnos elfogadása (Edelényi István, Hofher József, Szegedi László, Székely János, Tarjányi Zoltán)	1/020
SZÉLL MARGIT: „Miképpen mi is megbocsátunk az ellenünk vétőknek”	1/029
GÖRBE JÓZSEF: Meditáció a bűn és megbocsátás természetrajzáról	1/034
OBBÁGY LÁSZLÓ: Bűn és megbocsátás a keresztény Kelet liturgiájában	1/037
KONCZ LAJOS: Szentség a világban és az emberben	2/108
TOMKA MIKLÓS: „Elveszett” katolikusok? – avagy mennyi a katolikusok létszáma ma Magyarországon?	2/113

TOMKA FERENC: A katolikus felnőttképzés Magyarországon	3/162
EDELÉNYI ISTVÁN: Bosco Szent János, a hitoktató	3/172
SZÉKELY JÁNOS: Gyermekké lett az Isten (Betlehem, 1987 karácsony) ..	4/216
LENHARDT VILMOS: Építsük a szeretet civilizációját (II. János Pál pápa új szociális enciklikája)	4/218
VARGA DOMOKOS: Ha nem lesztek olyanok... ..	4/223
PAJOR ANDRÁS: Kicsinység és kisebbségi érzés – a lélekalakításban ...	4/225
GÖRBE JÓZSEF: Legyetek kicsinnyé, hogy nagygyá legyetek!	4/227

TEOLÓGIAI-LELKIPÁSZTORI KÉRDÉSEK

STECHEER, REINHOLD: A bűnbánat a lelkipásztori munkában és a kateké- zisben	1/041
DIÓSZEGI LÁSZLÓ: A tiszta szív titkai	1/047
HONSEL, BERNHARD: Utam Krisztus követésében (Bűnbánati ájtatosság nagybőjt idején)	1/050
ERDŐ PÉTER: Az egyházmegyei zsinatok	1/053
TOMKA FERENC: Hívők, nem hívők, nem gyakorlók arányai hazánkban ..	1/057
RÉDLY ELEMÉR: Az új hittankönyvek kateketikai szemlélete	1/059
BALÁS LÁSZLÓ: Kisközösség: a tanítványnevelés útja	1/063
KÖNIG, FRANZ: Szívünknek újra meg kell tanulnia Istennel beszélni – Prédi- káció lezülött világunkban (ford.: <i>Bánhegyi B. Miksa</i>) ...	2/119
RÉDLY ELEMÉR: Kateketikai szemléletünk alakítása	2/120
Vélemények és vallomások a befogadott hitről (összeállította: <i>Laurinyecz Mi- hály</i>)	2/124
GOJÁK JÁNOS: Jegyesoktatás néhány szempontja	3/177
BÍRÓ LÁSZLÓ: Gondolatok az ifjúsági pasztorációról és az ifjúsági zarándok- latokról	3/181
TARJÁNYI ZOLTÁN: A barátság a hit dimenziójában	3/188
FRENKL RÓBERT: Világiak a ma és a holnap egyházában	4/231
PFISTER-SCHÖLCH, XAVER: A gyermekek helye az egyházközségben (ford.: <i>Bánhegyi B. Miksa</i>)	4/234
WINDISCH, HUBERT: Személyközpontú lelkipásztorkodás – a lelkiismeret mint a lelkipásztori szolgálat célja és tartalma (ford. <i>Somorjai Ádám</i>)	4/237
SOMORJAI ÁDÁM: A fogalmazásszabályozásról – néhány új szempont tükré- ben	4/244
TOMKA FERENC: Öt tézis a hazai katolikus felnőttképzésről	4/250
CSELÉNYI ISTVÁN GÁBOR: Ha az utcáról toppan be valaki	4/252

1875
1876
1877
1878
1879
1880
1881
1882
1883
1884
1885
1886
1887
1888
1889
1890
1891
1892
1893
1894
1895
1896
1897
1898
1899
1900

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY
540 EAST 57TH STREET
CHICAGO, ILL. 60637

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY
540 EAST 57TH STREET
CHICAGO, ILL. 60637

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY
540 EAST 57TH STREET
CHICAGO, ILL. 60637

**„A vándor szamaritánus maga Krisztus, aki
azért jött, hogy minket megtaláljon” (Antiochiai Szevérosz)**

Bűn, bűntudat, megbocsátás, kiengesztelődés — mintha tűnőben lévő fogalmak, kifejezések lennének világunkban. Pedig hányszor és hányan vétkezünk, követünk el bűnt és nem kérünk bocsánatot sem Istentől, sem embertől, nem törekszünk a kiengesztelődésre — magunk pedig a legkisebb sérelem nyomán sem akarunk megbocsátani.

Hát ennyire rendjén lenne mindez? Ennyire egyszerű lenne életünk, életvitelünk ilyen alakulása? Nem tartjuk legalábbis elgondolkodtatónak, hogy nemcsak bűntudatunk van tűnőben, de szívünk-lelkünk ezzel egyenes arányban zárkózik be az emberek insége, szüksége, gondja-baja láttán? Vajon hányszor nem tartjuk már bűnnek, hogy mások kárára, mások rovására keressük örömlenkeinket, alakítjuk szórakozásainkat. Talán már egyáltalán nem aggaszt, nem „izgat”, semmi nyugtalanságot nem ébreszt bennünk, hogy mások miattunk élnek testi-lelki szenvedésekben, hogy másoknak mi okozunk jogtalanul szenvedést és gondot. Még hosszan folytathatnók . . . Igaz, a felsorolt és hasonló „esetek” és helyzetek kifejezetten talán nincsenek benn a Tízparancsolatban, mégis, jelen vannak a saját és környezetünk életében, egyáltalán nem teszik könnyebbé az életet, nem okoznak már örömet, sőt, kifejezetten nyugtalanítanak, olykor egyenesen rombolnak.

Ha valakinek, hát a keresztény embernek kell, hogy „érzéke” legyen mindenfajta bűnnel és a bűntudattal kapcsolatban és szükséges, hogy lelkében tudatosítsa: bűnre hajló, sőt bűnöket elkövető ember. Ha mi, istenhívó emberek valóban azt kívánjuk, hogy a rossz, a bűn ne hatalmasodjék el világunkban, akkor kitartóan, bölcsen, szeretetben fogant igyekezettel kell a bennünk és környezetünkben jelenlévő és rombolóan ható bűnnel a küzdelmet felvennünk.

A bűn szomorú realitás világunkban. Nemcsak „elvben és általában”, nemcsak a másik, a többi életében van jelen, hanem mi magunk is a „bűn árnyékában” élünk, sőt bűnösök vagyunk. Gyengeségből, elhatalmasodó, főként kerekedő szenvedélyeink miatt, sőt talán még gonoszsgából is vétkezünk.

Jézus Krisztus nemcsak Júdás árulása miatt, nemcsak a római katonák rosszul értelmezett engedelmissége, parancsvégrehajtása miatt, nemcsak a zsidó főtanács döntése, vagy Pilátus gyengesége miatt, nemcsak Péter tagadása és az apostolok szétfutása miatt, — hanem a bűn miatt szenvedett és halt meg a keresztfán. Megváltó halálára „szükség volt” — mert a bűnös világ, a „világ bűne”, — azaz minden előtte és majd utána következő ember vétkei miatt szállt fel önként, Atyja iránti engedelmisségből, és minket, bűnösöket szánva, bűneinkért engesztelve a keresztre. Mindannyian — ki-ki a saját mértéke szerint és módján — „hozzáadtuk” a magunkét a Megváltó szenvedéséhez, kínhalálához.

Minderre gondolva, minderre rámutatva azonban, nem lehet sem célunk, még kevésbé válhat emberi magatartásunkká, hogy eltűzött bűntudatot alakítsunk ki magunkban, vagy másokban, hogy önmarcangoló lelkiismeret-furdalást ébresztve, magunkat, vagy bárkit lelkileg, idegileg tönkretegyünk. Az aggályos, az eltűzött bűntudattól vezérelt életvitel keresztény ember számára elfogadhatatlan, mert téves. Az, mivel elfeledkezik Krisztus engesztelő életéről, megváltó kereszthalálának értékéről. Kétségtelen: el kell ismernünk és meg kell vallanunk, hogy bűnösök vagyunk, bűneinket meg kell bánunk, és a mennyei Atya bocsánatát kell kérnünk. Arról sem feledkezhetünk el, hogy nem lehetünk méltók erre a bocsánatra, ha nem imádkozunk őszintén, ha nem élünk az Úr Jézus által tanított imádság szerint: Bocsásd meg vétkeinket — miképpen mi is megbocsátunk az ellenünk vétkezőknek.

Csakis az őszinte bocsánatkérés és megbocsátás lehet számunkra a „felszabadulás” útja, a feloldozáshoz vezető út, mely az Istennel és az emberekkel való megbékéléshez vezet. Csakis ezen az úton járva, a kiengesztelődés szellemét és gyakorlatát magunkévá téve költözik majd több szeretet, békeség világunkba.

Sz. A.

Gál Ferenc

BŰNBÁNAT ÉS EUCHARISZTIA

A vallás mindig az **Istennel való találkozás** helye akart lenni. A kinyilatkoztatott vallásnak az a lényege, hogy maga Isten jön eléje az embernek, ő teszi lehetővé a találkozást. A transzcendens Isten csak jelképekben közeledhet, s csak ő adhat az embernek érzéket arra, hogy ezt a természetfölötti közeledést felfogja. A *felülről* lefelé vezető úton sok tárgyi jelképpel találkozunk: *tanítással, törvénnyel, szentségekkel*, — s az ember is különféle módon fejezi ki közeledését alulról *fölfelé: hittel, reménnyel, engedelmességgel, imával*. Az ilyen mozzanatokban azonban kétségtelenül van rangsorolás: Isten az egyik jelképben jobban közli magát, mint a másokban, s az ember is egyik cselekményében jobban kifejezi hódolatát és önátadását, mint a másokban. Mármost nem nehéz meglátni, hogy a keresztény vallásban Isten önközlésének legtartalmasabb eszköze az Eucharisztia. Még akkor is, ha az elsősorban Krisztus testének és vérének a szentsége. A végső kegyelmi tartalom ugyanis ebben jut kifejezésre: „Én az Atya által élek, aki engem eszik, általam él” (Jn 6,57). Ugyanígy kereshetjük az ember önátadásának legmagasabb kifejezés módját is. Elméletileg ez volna a tökéletes szeretet, amire a kegyelem képesíti az embert. De itt két megjegyzést kell tenni: — 1. Az egyik az, hogy a tökéletes szeretet nem az első lépés a vallásosságban, hanem egy hosszú tisztulási folyamat eredménye. — 2. A második pedig, hogy az önátadáshoz az embernek el kell szakadni tökéletlenségeitől, rendetlen vágyaitól, hibáitól. Ez pedig a *bűnbánatban* megy végbe. Sőt, mivel itt a földön mindig magunkkal hordozzuk gyarlóságainkat és hibáink emlékét, azért gyakorlatilag a szeretet mögött mindig ott kell lennie a bánatnak.

Krisztus a találkozást gyakorivá akarta tenni, sőt állandósította. Saját közeledését és jelenlétét a mindennapi kenyér és bor formájában fejezte ki, s ugyanakkor a mindennapi imákba is beleszötte a szavakat: bocsásd meg vétkeinket. Az Eucharisztia ünneplése — akár kenyértörésnek (ApCsel 2,42), akár az Úr vacsorájának (1Kor 11,20) nevezték — mindig az egyházi liturgia középpontja volt. Az egyház azért gyűlt össze, hogy hirdesse a megváltás misztériumát, részesedjék annak kegyelmeiben, és reményben elővételezze az örök élet lakomáját. Az oltár közösségében ugyanis benne van az ígélet, hogy egykor végérvényesen Isten asztaltársai leszünk. De kezdettől fogva megvolt a figyelmeztetés is, hogy aki méltatlanul eszi a kenyeret, vagy issza az Úr kelyhét, az vét az Úr teste és vére ellen. Tehát vizsgálja meg magát mindenki, mielőtt közeledik. (1Kor 11,27).

Az Eucharisziát nem szabad úgy tekinteni, mint a beérkezés szentségét, mint a keresztény élet jutalmát. A táplálék a természetes életben is eszköz a élet fenntartására és az energiák biztosítására. Jelkép szerint az Eucharisztia annak a *megtérésnek*, metanoiának az állandósítása, amely végbemegy a keresztiségben. A megváltás lényegi tette Krisztus keresztalála és feltámadása volt: „Mehalt bűneinkért, feltámadt megigazolásunkra” (Róm 4,25). Pál apostol tanításában a keresztiségi alámerítés nem más, mint szimbolikus osztozás Jézus sírbuszállásában, hogy azután vele, a feltámadottal együtt Istennek éljünk (Róm 6,3—6). Az egyház azoknak a közössége, akik beiktatást nyertek Krisztus halálába és feltámadásába. Itt tehát a megtérés nemcsak szakítás a bűnnel, hanem teljes átfordulás, önmagunk átalakítása, sőt a régi ember levetése, és az újnak, a lelki embernek a feltöltése. Ebből a szempontból az Eucharisztia folytatása a keresztiségnek. Akik magukra öltötték Krisztus halálát és feltámadását, azok hirdethetik is azt a világ előtt, mint a megváltás misztériumát, s ugyanakkor magukhoz veszik az áldozati testet és vért, hogy a Krisztussal való kapcsolat még erősebb legyen bennük. Ezért nem vitték be az első keresztények a kenyértörést a jeruzsálemi templomba, hanem magánházakban gyűltek össze

(ApCsel 2,46), s ezért követte a keresztség kiszolgáltatását azonnal az Eucharisziában való részesedés, mint ahogy azt Justinus már a második század közepén leírja: „A keresztség kiszolgáltatása után a megkeresztelt magához veszi az Eucharisziát és dicsőíti a mindenség Atyját a Fiú és a Szentlélek nevében“ (I. Apol. 65).

Az is világos volt azonban kezdettől fogva, hogy az **Eucharisztia eltörlti a bűnt**. Ugyanis nemcsak az újonnan megkeresztelték járultak a szentáldozáshoz, hanem általában minden keresztény, viszont olyan gyakori egyéni gyónás ismeretlen volt, mint, ami a korai középkortól kezdve kifejlődött. Az emberi természet állhatatlansága miatt a hívő emberek is megtapasztalták, hogy az egyszeri megtérés nem erősít meg bennünket a jóban. A bűn lehetősége állandóan kísér, sőt maga a Szentírás int szerénységre: „Ha azt állítjuk, hogy nincs bűnünk, saját magunkat vezetjük félre, és nincs meg bennünk az igazság“ (1Jn 1,8). — „Ha azt állítjuk, hogy nem vétkezünk, hazugan tüntetjük fel őt és tanítása nincs meg bennünk“ (uo. 10). Ugyanakkor az is világos volt, hogy Krisztus állandósította a bűnbocsánatot az egyházban: „Ha megvalljuk bűneinket, akkor, mivel ő jó és igazságos, megbocsátja bűneinket és megtisztít minden gonoszságtól“ (1Jn 1,9). „Ő az engesztelő áldozat bűneinkért, nemcsak a mienkért, hanem az egész világ bűneiről is“ (uo. 2,2). A botladozó ember tehát nincs kizárva a Krisztussal való találkozásból. De az előfeltétel a bűnbánat. A főntebb idézett kifejezés: „ha megvalljuk bűneinket“ ugyanolyan figyelmeztetés, mint Pál apostol szava: „vizsgálja meg magát mindenki“. Az Eucharisztia bűnbocsátó ereje kétségtelenül az áldozatból ered. Az a Krisztus van itt, aki elveszi a világ bűneit. Az áldozás nemcsak lelki táplálék, hanem az ő áldozatába való bekapcsolódás is: átvétele annak a magatartásnak, amellyel kifejezte tökéletes engedelmességet az Atya előtt, s ebben benne volt minden bűn jóvátételének vágya. Krisztus a keresztdozatot a bűnök bocsánataért mutatta be (Mt 26,28), s az Eucharisztia nem új áldozat, nem valami egyházi kezdeményezés, hanem „emlékezés“, megjelenítés. S mivel a megemlékezés Krisztus akaratóból történik, azért az nem egyszerű emlék, hanem a valóság felidézése és behelyezése a mindenkori üdvörténeti jelenbe. Krisztus áldozata iránt volnánk bizalmatlanok, ha nem vallanánk az *Eucharisztia bűntörlő erejét*.

De természetesen nem valami automatikus eltörlésre kell gondolnunk. Már az ősegyházban ott élt az a meggyőződés, hogy a keresztség után elkövetett mindennapi bűnök többféle módon engesztelhetők ki: bánattal, imádsággal, böjttel, vezekléssel, jó cselekedetekkel, és főleg Eucharisziával. A bűnbánati fegyelem azonban megmaradt az egyház irányításában és nem vált az egyéni elgondolás áldozatává. Voltak bűnök, amelyekkel az illető kizárta magát az egyház kegyelmi közösségéből és nem járulhatott az Eucharisziához, amíg feloldozást nem kapott. Ilyen bűnök voltak a hittagadás vagy bálványimádás, a gyilkosság és a házasságtörés. Sok helyen az ilyenekre csak egész életen át tartó vezeklés után, a halálos ágyon adtak feloldozást.

A bűnbánat szentsége tehát akkor is élő realitás volt az egyházban. A szigorúságot különben csak úgy érthetjük meg, ha felidézzük a közösség régi értékelésének módját, ami már ott van az ószövetségi vallásban is. Egy ember nyilvános bűne valamiképpen az egész szent közösséget megfertőzi, tehát azért különleges engesztelés jár. A mózesi törvény sok esetben a tettes halálát követelte meg. Az egyház, mint Isten új népe, szintén egynek érezte magát, s főleg úgy, mint Krisztus misztikus teste, ahol „ha egyik tag szenved, vele szenved valamennyi“ (1Kor 12,26). *A bűnbánat szentségének gyökere* tehát az egyház szervezett közösségi és kegyelmi struktúrájában van. A rossz irányban is érvényes a kijelentés, hogy „egy kevés kovász az egész tésztát megerjeszti“ (1Kor 5,8). Krisztus a joghatóság gyakorlását az apostolokra bízta, s nekik kell gondoskodniuk arról, hogy az egyházi életben külsőleg is kifejeződjék a bűnbánat, a megtérés és a közösségnek az ételszentséggel való elkötelezettsége. Ha Krisztus úgy rendelte az Eucharisziát, mint az egyház közösségi áldozati cselekményét és közösségi lakomát, akkor gondoskodnia kellett arról, hogy a részvétel feltételeinek is meglegyen a jogi rendező elve.

Itt tehát két világos tény előtt állunk. Egyrészt biztos, hogy az *Eucharisziának megvan a bűntörlő ereje*, másrészt viszont az *egyház illetékessége* alá tartozik, hogy

annak konkrét határait a bűnbánati fegyelemben kijelölje. Az első meggyőződés felismerhető abban, hogy a mise imái kifejezték a kéret és a bizalmat, hogy ebben a cselekményben Isten eltörli a bűnöket, hiszen Krisztus teste engesztelő áldozat volt, és vérét is a bűnök bocsánatáért ontották ki. Ha Krisztus ennek az áldozatnak emlékeztetést állandósítani akarta, akkor kétségtelenül az Atya irgalmának jelenlétét fejezte ki vele. A Miatyánk elimádkozása hozzátartozott az áldozási szertartáshoz, s ebben a jelenlévők kérik bűneik bocsánatát, s maguk is megbocsátanak az ellenük vétőknek. Ez alól nem volt kivétel a szír, a káld és a kopt liturgia sem. A keleti és a nyugati szövegekben ismétlődnek ezek a szavak: feloldozás, megszabadulás, megbocsátás, megmenekülés, kiengesztelődés és elégtétel. Ciprián, Ambrus és Ágoston pedig már teológiai eszme-futtatást hagytak ránk az Eucharisztia bűnbocsátó erejéről, s ezt a középkori teológia is átvette. Természetesen úgy, hogy az Eucharisztia vétele egyben kifejezi a megtérést, a metanoiát. A Miatyánk elimádkozása az áldozás előtt kapcsolatban volt Krisztus felhívásával: „Ha ajándékot akarsz az oltáron felajánlani és eszedbe jut, hogy embertársadnak panasza van ellened, hagyd ott ajándékodat az oltár előtt, s menj, előbb békülj ki embertársaidal, azután térj vissza és ajánld fel ajándékodat” (Mt 5,23—24). A kutatók megszámlálták, hogy Szent Ágoston műveiben 185 esetben tér ki ennek a fohásznak a magyarázatára: Bocsásd meg vétkeinket, miképpen mi is megbocsátunk az ellenünk vétőknek (Mt 6,12).

Végül is az Eucharisztia bűnbocsátó ereje szentesítést nyert a tridenti zsinat határozatában: „Krisztus igazi áldozatot hagyott az egyházra, amelyben az ő véres áldozatát a világ végéig jelképek alatt megeleveníti, s amelynek üdvös erejét alkalmazzuk a mindennapi bűnök bocsánatára” (DS 1740).

Az egyház hagyományos gyakorlatában ott van a másik tény is, hogy **rendezze a bűnbánati fegyelmet** az Eucharisztia vétele előtt. Amint látjuk, az ősegyház csak az úgynevezett főbenjáró bűnökre írta elő a vezeklést és a feloldozást. A „mindennapi bűnöket” úgy kezelte, hogy azokkal az ember nem akarja kiszakítani magát a kegyelmi közösségből. Ez a meggyőződés lényegében később is megmarad, bár a középkori teológusok tételesen azt tanítják, hogy az Eucharisztia eltörli a bocsánatos bűnöket, a halálos bűnöket viszont alá kell vetni a feloldozásnak. A gyakorlatban azonban mindenki tudta, hogy az átlagos hívő nehezen tud különbséget tenni a súlyos és a bocsánatos bűn között. Azért a gyónás kötelezettsége egyre jobban előtérbe lépett. A IV. Lateráni zsinat az évenként kötelező húsvéti gyónásról és áldozásról beszél. A Tridenti zsinat is kimondja, hogy a súlyos bűnöket meg kell gyónni, de amint láttuk, elismerte azt is, hogy az Eucharisztia eltörli a mindennapi bűnöket (DS 1661, 1740). Az új Egyházi törvénykönyv tartja magát a lateráni zsinat határozatához. Minden hívő, aki elérte értelme használatának korát, köteles súlyos bűneit legalább évente egyszer híven meggyónni (989. kánon).

Meg lehet figyelni, hogy a tridenti zsinat után mind a teológiában, mind az egyházi nyilatkozatokban nagyobb súlyt helyeznek az áldozás előtti gyónásra. Ennek megvan a történeti magyarázata. A hitújítás teológusainak más volt a felfogásuk a szentségekről, mint az egyházi hagyományban. Nem kegyelemközlő eszközt láttak benne, hanem a hit nyilvánításának módját. Amikor tehát a tridenti zsinat az áldozás előtti gyónásról beszélt, akkor azt is ki akarta fejezni, hogy önmagában nem elegendő a hit. A **bűnbocsánathoz bánat és szeretet** is kell, hiszen csak az fejezi ki az ember megtérését. A bánat őszinte emberi megnyilatkozás, nem pedig képmutatás. Nem lehet abból kiindulni, hogy most megígérem a javulást, és a jövőben ugyanazok a hibák ismétlődnek, tehát fölösleges a fogadkozás. Az ilyen felfogás sem lélektanilag, sem kegyelemtanilag nem helyes. Az ember alakítható lény és önmagát is alakíthatja. A bánat és az erős fogadás ismételt felidézésére erőteljes készséget alakíthat ki bennünk a bűn kerülésére és a jó megtételére. Nem is beszélve arról, hogy az őszinte bűnbánat jutalma a kegyelem növekedése, amely szintén visszahat erkölcsi döntéseinkre.

A gyónásra vonatkozó pozitív rendelkezés nem kisebbítheti az Eucharisztia bűnbocsátó erejét. A két szentséget azonban *nem elkülönülten, hanem egymásra utalva, sőt az egyházi élet egészében kell tekintenünk*. Krisztus mindkét szentségét az egyházra bízta, tehát az egyháznak megvan a joga, hogy a közöttük fennálló

kapcsolatot kifejezze. A gyónási parancs nem vonja kétségbe az egyéni bánat értékét, hanem csak ragaszkodik a Krisztustól kapott tanításhoz, hogy a feloldozás, mint a *közösségbe való visszafogadás*, a teljes kiengesztelődés eszköze legyen. Ezért például, ha valakinek hosszú időn át nem volna alkalmá a bűnbánat szentségéhez járulni, akkor alkalomadtán áldozhat az egyéni bánat felindításával is, de abban benne kell lennie a szándéknak, hogy amikor lehetősége akad, a gyónását is elvégzi. Ez nem valamilyen erőltetett „bürokrácia”, hanem a kegyelmi rend természetének a követelménye. A kegyelmet nemcsak individuálisan kell értelmezni, mint Isten és az ember kapcsolatát, hanem a maga közösségi teljességében. Az egyén úgy válik a kegyelem részesévé, hogy tagja lesz Krisztus misztikus testének, amelyet a Szentlélek élte. Az ilyen élő szervezetnek megvan a maga struktúrája, s abba beletartozik a lelki hatalom látható gyakorlása és az engedelmesség is. Az Eucharisztia pedig kimondottan közösségi szentség: mint asztalközösség kifejezi az egyház egységét Krisztusban és a szeretet összefogó hatását. Krisztus az Eucharisztia szerzésénél kimondottan a „szövetség vérét” emlegette, ezért az egyes hívó úgy járul az Úr asztalához, mint Isten új népének tagja. Az ilyen kegyelmi közösségbe való beletartozásnak pedig megvannak a látható követelményei is.

Érdeemes kitérni arra, hogy a II. Vatikáni zsinat milyen átfogó képet adott az Eucharisziáról: „Krisztus azt akarta, hogy a keresztdózat évszázadokon át az ő eljöveteleig jelenlevő valóság legyen. Ezért az egyházra bízta halálának és feltámadásának emlékeztét, az irgalom szentségét, az egység jelét, a szeretet kötelékét mint húsvéti lakomát, amelyben Krisztust fogadjuk szívünkbe, lelkünk megtelik kegyelemmel és megkapjuk a jövő dicsőség zálogát.” Tehát itt is az tűnik ki, amiről a hagyományban soha nem volt kétség, hogy ti. Krisztus az egyházra hagyta az Eucharisziát, nem pedig a hívók egyéni tetszésére. Az ünneplés és a vétel feltételeit, formáit az egyháznak hivatalosan rendeznie kell. Az Úr asztalát nem egyszerűen jámbor emberek vagy Istent kereső egyének veszik körül, hanem az élő, látható egyház, amely kifelé is tanúskodni akar a megváltás valóságáról. Az egyháznak joga van azt is részletezni, hogy az egyes hívó hogyan valósítsa meg a szentpáli felhívást önmaga megvizsgálásáról, mielőtt ebből a kenyérből eszik. Viszont a jogi előírásoknak és követelményeknek nem szabad odáig menni, hogy elhomályosuljon az „irgalom szentségének” mivolta. A zsinat felújította ezt a kifejezést, mert az egyházi élet belső reformja csak abból a hitből fakadhat, hogy Isten Jézus Krisztusban irgalommal fordult az ember felé. Az Eucharisztia fogható bizonyítéka a Jn 3,16-nak: „Isten úgy szerette a világot, hogy megszülött Fiát adta érte.”

Az elmondottak alapján két lelkipásztori kérdést világíthatunk meg. Az egyik az, hogy milyen szerepe van a **mise elején a közös bűnbánatnak**. A válasz az „irgalom szentségéből” adódik. Olyan találkozásra készülünk, ahol egészen ünnepélyesen megéjjük Isten irgalmának kinyilatkoztatását, s ahol végig kell nézni magunkon, hogy rajtunk van-e a menyegzős köntös. Az itt végbemenő általános bűnvallomást és a feloldozást nem lehet a bűnbánat szentsége kiterjesztésének venni. Ez inkább olyan szentelvény, amely az Eucharisztia méltó megünnepléséhez tartozik. Valahogy úgy, mint a lábmosás az utolsó vacsora előtt. Arra való, hogy eltörölje a bocsánatos bűnöket és figyelmeztessen a misztérium nagyságára.

A másik kérdés konkrétan a hatvanas években vetődik fel: *Lehet-e gyermekeket elsődültséghez vinni gyónás nélkül?* A kérdéshez hozzászóltak teológusok, katekéták és nevelők. Angliában a gyakorlatot a birmingheni és a roermondi püspök kísérletképpen be is vezette. A megokolás általában az volt, hogy 7-8 éves gyermeknek nincs igazi bűne, tehát főlegesen a gyónás. Figyelmét inkább az élet Kenyerére kell irányítani. A Vatikán válasza mégis negatív volt. Nem azért, mintha feltételezte volna, hogy az ilyen gyermekek már súlyosan vétkezhetnek és szükségük van a gyónásra, hanem azért, mert a szentségeket nem akarta kiszakítani az egyház életének egészéből. Láttuk, hogy a keresztség a megtérést, a metanoiát, az életnek a természetfeletti célra való irányítását fejezi ki. De, ahol gyermeket keresztelnek, ott a megtérés még nem tudatosul. Egy hétéves gyermeknek már megvannak a maga gyarlóságai, rendetlen hajlamai, azért képes „megtérésre” is. Így az Eucharisziára

való ráirányulás sokkal bensőségebb lehet. Nem arról volt tehát szó, hogy a gyermekek „szokják meg a gyónást”. Azt nem megszokni kell, hanem tudatosan megtenni, amikor szükségünk van rá. A gyermeknek is tudatosítani kell, hogy az áldozásban az irgalom szentségéhez járul, s erre igazi megtéréssel kell felkészülni. Az élet csak így lesz annak az istengyermekségnek a kibontakozása, amely zálogát megkaptuk a keresztségben, s csak így maradhat benne az egyház közösségében, amely úton van a „meglett emberség” és a krisztusi teljesség felé (Ef 4,13).

Barsi Balázs

„ÉN AZÉRT JÖTTEM, HOGY ÉLETÜK LEGYEN . . .”

(JN 10,10)

A BŰN MISZTÉRIUMA. Semmiféle ideológia (filozófia és vallás) nem képes feltárni a bűn igazi valóságát. Maga Isten nyilatkoztatta ki. Nem azzal, hogy filozófiai-teológiai előadást tartott a bűn témájáról, hanem elküldte Fiát, hogy a világ üdvözüljön általa. — Isten egész istenségét (mindenhatóságát, szeretetét) latba vetette az ember megmentéséért. Ebből sejthetjük, hogy milyen nagy dolog a bűn. Az egész kinyilatkoztatást ebből az alapvető szempontból kell nézni: Isten meg akarja menteni az embert a büntől és annak következményeitől. Isten szabadító Isten.

Ha látom, hogy a kert végén kisgyerekek játszanak egy kiásott bombával, akkor a legokosabb, ha rájuk kiáltok: „Azonnal fussatok onné!” Nincs idő bemutatkozni, magyarázkodni, részletes felvilágosítást adni a következményekről; csak egyetlen kiáltásra marad idő. — Kénytelenek vagyunk hasonlatokkal élni; nem szabad azonban velük visszaélni. Ez a kép igen alkalmas az alaphelyzet megragadására. Isten a próféták által és utóljára Egyszülött Fia által szólt hozzánk. Bár bemutatkozott, Ábrahám, Izsák és Jákob Istenének mondván magát, önmaga belső életéről, istenségéről azonban miattunk nem volt idő beszélni. Jézusnak sem. Abból tudjuk, hogy kicsoda Ő, amit velünk tett. — Isten nem csevegett a túlvilágról. Nem a kíváncsiságunk kielégítése végett beszélt arról, amiről beszélt, hanem, hogy kiszabadítson minket a bűn világából. Ha azt tesszük, amit mond, megszabadulunk. Ha nem, mindnyájan elveszünk. Legalábbis mi, akik hallottuk a „kiáltást”, de nem engedelmeskedtünk neki.

Nem azért vagyok hívő ember, mert a hit által minden világos és érthető. Ostobaság lenne azt állítani, hogy az ateista tele van léproblémákkal, a hívő viszont mindent tud. Talán az ellenkezője az igaz. — Azzal az alapvető döntéssel, hogy Isten nem létezik, sok olyan kínzó kérdéstől szabadul meg az ember, amely csak a kinyilatkoztatást elfogadó embernek lehet problémája. — Ha egy üres, sötét terembe úgy vinnének be, hogy nem lenne módom megtudni, mekkora ez a terem. Csak akkor sejténém a méreteket, ha világosságot gyűjtanának, vagy ha szólna hozzám valaki. Csak akkor látnám, hogy még erre is, meg arra is kicsoda óriási sötétségek meredeznek rám. Csak a hozzám szóló hang bennem és körülöttem vert visszhangjából érezhetném meg, hogy a nemtudás területe, a sötétség által beburkolt titkok világa sokkal nagyobb, mint gondoltam. A kinyilatkoztatás világosság és hang. Világosság, hogy hazatalálhasunk, hang, hogy el ne tévedjünk. Vagyis, hogy megszabaduljunk (teológiai szakszóval, hogy „üdvözüljünk”). — Aki hisz, aki befogadta a világosságot és hallotta a hangot, azt nagyobb sötétség veszi körül, mint azt, aki nem hisz. A hívő számára a nemtudásnak és a sötétségnek olyan gigantikus világi nyíltnak meg, amelyekről a nem hívőknek sejtelmük sincs: az isteni előrelátás és a szabad akarat kapcsolata; mi lesz a meg nem keresztelt gyermekekkel; hogyan viszonyul az üdvözült ember elkárhozott szereteteihez stb. — Mindezekre világos választ nem kaptunk. Ezek olyan titkok, amelyekre sohase kérdeznénk rá, ha hitünk nem lenne.

A bűnről és következményeiről legtöbbit azzal mondott el az Isten, hogy odakiáltott az embernek: Menekülj! Sőt, nemcsak kiáltott, hanem emberré lett és magára véve a bűnt és annak következményeit, halálával győzte le a mi halálunkat. Ha Isten Fia életét adta értünk, hogy minket kiragadjon a sötétség (bűn) hatalmából, akkor ebből

következtethetünk arra, hogy a bűn a nemlét misztériumába tartozik, mert életadással mentett meg bennünket. Szent János azzal a céllal írta evangéliumát, hogy a hit által életünk legyen Jézus Krisztusban (Jn 20,31 az evangélium utolsó mondata). Nem egy új vallásnak vagy magasabbrendű erkölcsiségnek akar bennünket megnyerni, hanem egyszerűen az *életnek*. Jézus Krisztust úgy tekinti, mint akiben élet volt (Jn 1,4). Evangéluma közepén maga Jézus mondja, hogy juhait hallgatnak szavára, ismeri őket, és ők is ismerik. Örök életet ad nekik és nem vesznek el soha (Jn 10,27—28), mert ő tulajdonképpen csak azért jött, hogy életünk legyen, és pedig bőségben (Jn 10,10).

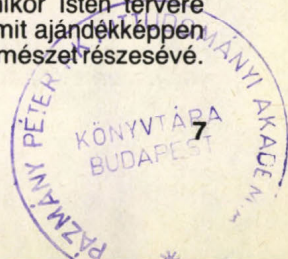
Kiderül, hogy ez az örök élet nem egyszerűen ennek az életnek végtelenre-nyújtása, hanem egy más minőségű élet, amelyet csak a Krisztusba vetett hit által érhetünk el. „Aki hallja szavamat és hisz annak, aki küldött, az örökké él, nem esik ítélet alá, hanem már át is ment a halálból az életbe” (Jn 5,24). — Az „élet” és az „ítélet” szavak itt egy mondatban találkoznak. Figyelmeztetés ez arra, hogy a bűnt (melyre utal az ítélet szó) ne egyszerűen törvénysértésnek és, főleg ne csupán társadalmi szerződés és kialakult szokások megszegésének tekintsük, hanem az élet ellenségének. — Szent János így foglalja össze a Krisztus-eseményt: „Igen, az élet megjelent, láttuk, tanúságot teszünk róla, és hirdetjük nektek az örök életet, amely az Atyánál volt és megjelent nekünk” (1Jn 1,2). Enélkül az élet nélkül a bűnös ember nem képes eljutni Istenhez, aki arra teremtette, hogy részt adjon neki saját személyes életéből.

A bűn tehát a nemlétezés misztériumába tartozik. A nemlétezés kétféle lehet: lehet olyan világok, olyan lehetőségek összessége, amelyeket Isten létrehívhatna, de nem hív létre. Ez a „jó semmi”. Van azonban „rossz semmi” is, a jelen világrendnek, a valóságnak, vagyis az isteni szeretet megnyilvánulásának az elutasítása. Ez olyan nemlétezés, amely nem egyszerűen lehetőség a megvalósításra, hanem amely ellentmond Isten világának. A bűn ezzel a „rossz nemlétezéssel” itatja át az embert. Elsősorban nem a testét és véréit, hanem személyét. Első látásra nem látszik, hogy a bűn a legsötétebb nemléttel mérgezi, hiszen életben maradtunk a bűn után az isteni szó ellenére: „A jó és rossz tudás fájáról ne egyél, mert amely napon eszel róla, meghalsz” (Ter 2,17). Nem haltunk meg. Nem hiszem, hogy itt arról lenne szó, hogy ettől a perctől kezdve lett biológiailag halandó az ember. Inkább arról, hogy ettől kezdve ismerte meg azt a halált, amelyik halállal most meghalunk. Ebben a halálban nem is attól félünk, ami biológiailag halál, hanem valami mástól: a kárhozattól. Az ember a bűn után létben maradt, egzsztált, de igazából megszűnt azt az életet élni, amelyre Isten meghívta. Leszakadt Isten személyes szeretetéről és így személyes élet nélkül csak létezik. Az „én” csupán egzsztált, mert leszakadt az igazi „Te”-ről, aki őt megszólította, létrehívta mint személyt.

A testi halálnál sokkal mélyebb halálról van itt szó. Az „én” már nem meri azt mondani Istennek, hogy „Te”, ezért elbújik és fél. Az ember így élő halott lett. Ez a személyes szinten bekövetkezett élő-halott állapot sugárzik bele az ember egész testi valójába: közösségi és társadalmi életébe, sőt a kozmoszhoz való viszonyába is, amely önmagában nem romlott meg, egy eredeti bűn nélkül fogantatott világ maradt. Csak az embernek a hozzá való viszonya romlott meg.

A bűn Isten személyes kapcsolatának visszautasítása. Az ember alapvető kísértése, hogy olyan legyen, „mint az istenek” (Ter 3,5). A kísértés, ha igazi, sohasem valami eleve rosszra kísért (ez elképzelhetetlen is lenne az ártatlan ember, illetve Jézus esetében, hiszen számukra a világ csak „jó” — Ter 1,4; 10. 12. stb.), inkább valami jóra. Csak vagy elérésének módjában vagy idejében, vagy fokában van a „rossz”.

Az üdvösségtörténet folyamán kiderült, hogy Isten többet akart adni az embernek, mint amit a kísértő beígért. Nem isteni lényekké akart bennünket tenni, hanem az „isteni természet részeseivé” (2Pt 1,4). A kísértő arra vette rá az embert, hogy isteni lényé akarjon lenni Isten nélkül (kegyelem nélkül). — Ezzel a „mód”-ban, a „hogyan”-ban vétkezett. Most akarjon azzá lenni, ne akkor, mikor Isten tervére megéri. Ádám türelmetlenséggel vétkezett (idő előtt akarta azt, amit ajándékképpen kapott volna). Csak isteni lényé akarjon lenni, ne pedig az isteni természet részesevé. Így „per defectum” vétkezett.

Ezek a kísértések érték Jézust is a pusztában. Őt, aki a Lukács evangélium megfogalmazásában Isten Fia és Ádám fia egyszerre (3,22. 38.) és, aki azt a feladatot kapta az Atyától, hogy a Lélek erejében Isten Fiává legyen az emberi élet sűrűjében, vagyis istenfiúságát egy emberi élet esetlegességektől és kísértésektől átszűrt sűrűjében bontakoztassa ki. A hármas kísértés egyetlenre vezethető vissza: legyen istenivé Isten nélkül, most, ne akkor, amikor Isten akarja. És csak istenivé, dicsőséges, földi messiássá. Néha a legszedítőbb kevelység csábítása is csak abban kísért, hogy kevesebbet vesz célba, mint amit Isten adni akar. Isten Jézusnak nem halál előtti dicsőséget akart adni (ez mulandó és halálnak alávetett dicsőség lett volna); hanem halálát is beburkoló, átélő dicsőséget, mely az Ő dicsősége, aki szereti az embert. — A hármas kísértés alapja, hogy a „szeretett Fiú” ne hagyja magát szülni „ma” az Atya által, hanem vegye a kezébe sorsát. Jézus válasza radikálisan, egész életén át azt mondta ki minden percével, teljes önmagával Istennek, amit utolsó szavaival a kereszten: „Atyám kezébe ajánlom az én lelkemet” (Lk 23,46). Jézus mert belehalni abba a hitébe, hogy Isten az ő Atyja és őtöle születik léte legszemélyesebb titkában; abba a reménybe, hogy Isten fel fogja támasztani, mert ő nem a holtaknak, hanem az élőknek az Istene” (Mk 12,27). És, ha a tárgyaknak csak létezését adott és azokat nem semmisíti meg, mert „jók” (Ter 1,12), akkor az embert, aki tud róla (Istenről) és vele személyes kapcsolatba lép, nem fogja megsemmisíteni személyességében sem, még akkor sem, ha földi teste enyészetnek indul.

Jézus engedte, hogy az Atya mint Fiát szülje földi, emberi életének valóságában is. Hitben, reményben és szeretetben ragadta meg ezt a valóságot, mert hiszen egészen emberré lett. — Ezzel az istengyermeki lelkülettel elvette a halál fullánkját. Ami a halálban nem is halál, hanem annál sokkal rosszabb, a kárhozat (a személyes kapcsolat megszakadása Istennel és mégis személyként való egzisztálás), elveszítette erejét az emberiség felett Jézus engedelmissége miatt. Ha hiszünk Jézusban, akkor mi is részesedünk az ő Isten-kapcsolatában, amely feltétel nélküli, erősebb a halálnál. Így lesz ő nyitott utunk az Élet Forrásához, az Atyához a Szentlélekben. — Jézus mielőtt feltámasztaná testünket, előbb „minket” támaszt fel (személyünket) és ez a lét szintjén nagyobb esemény. Mert a hit és a keresztség nagyobb és alapvetőbb esemény, mint a végső feltámadás: „Bizony, bizony mondom nektek: Elérkezik az óra, s már itt is van, amikor a halottak meghallják az Isten Fia szavát” (Jn 5,25). Ez az igehirdetésnek és a megtérésnek az órája. — És mivel Jézusban egy, a halálnál erősebb istengyermeki kapcsolat részesei lehetünk, ezért ő nemcsak feltámaszt itt és most, hanem Ő „a feltámadás és az Élet” (Jn 11,25). — A kísértés az embert arra csábította, hogy Isten nélkül, előbb mint ő akarja, legyen isteni lény. Az a személyes, bukkott szellemvilág, amely a kísértésben feltárul, kibeszéli önmagát. A sátán Isten nélkül akart Isten lenni. Ebben a bűn nem egyszerűen a kevelység. Az csak a szára a bűnnövénynek, a magja: az ajándék nem ajándékként való birtoklása.

A létezését Isten ajándéknak szánta, mert a teremtés nem szükségszerűség, hanem szabad döntés. Az öntudatlan anyag nem fogja fel létezése legszebb, legédesebb valóságát, azt, hogy nem egyszerűen egzisztál, hanem szeretve van: mindenestől ajándék. Az angyal és az ember arra teremtett, hogy a teremtésből ezt a legnagyobb üzenetet felfogja, és élvezze, hogy ajándék, nem pedig adottság. Tehát szeretve van. Az igazi ajándék emberi viszonylatban egy sajátos átváltoztatás. Semmiféle egzakttudomány nem képes kimutatni egy tárgyról, hogy ajándék, mert az csak a hitben létezik: a bizalomnak és a szeretetnek a „másvilágában”. Az igazi emberi ajándékkal nem tehetem azt, amit akarok, mert az a „MI” szentsége, annak a szentségi jele, amit nekem te jelentesz és amit én neked.

Honnét jön az a kísértés, hogy így szóljunk: „te, én ezt inkább kifizetem”? Onnét, hogy birtokolni akarjuk, mint közönséges tárgyat, de ezzel az ajándékot profanizáltuk: ajándék-voltát lerontottuk. — A bukkott angyal kibeszéli magát a kísértésben, mivel ő maga azt tette, amire az embert csábítja: vedd kézbe magadat! A lét egyszerűen adottság. Van, és kész. Nem ajándék. Figyeld meg, nem fogsz meghalni! Az anyag nem vész el, csak átalakul. Légy azzá, amivé képes vagy lenni, mert te csak önmagadé vagy, mert a lét adottság, nem pedig ajándék.

Azt hiszem, itt a pokol legmélyén vagyunk. Talán innét már nincs lejjebb. Egymásnak adott ajándékaink csak „átváltoztatások”. — Az ajándék anyaga azelőtt is létezett, és ha megszűnik ajándék lenni, akkor is létezik. De a teremtett világ az isteni teremtő ajándékozás pillanata előtt anyagában sem létezett, tehát mindenestül ajándék. Semmi sincs benne, ami ne Istennek az irántunk való szeretete lenne. Ezért a teremtés egy csodálatos elővételezett Krisztus-esemény, illetve elővételezett kozmikus Pünkösöd. Amikor a személyes szellemi teremtmény kiszakítja a világot ebből az összefüggésből, akkor ez a bűn. Mi marad meg a világból? Adottság, minden értelmesség nélkül. Tiszta abszurditás. Örjítő negatív lenyomatok. Kozmikus, apokaliptikus félelmek. Valami olyannak való kiszolgáltatottság, amit Isten nem teremtett: egy tőle leszakított mindenségnek. Ez a kárhozat.

BÜNTETÉS. Ha a bűn misztériumának megközelítésében idáig jutottunk, akkor egészen világos lesz előttünk, hogy Isten nem teremtett Poklot, csak Mennyszágot. Bár mintha ennek ellentmondana Jézus szava, mely a világ kezdetétől készített országot ígér a jobbján állóknak, balján állóknak pedig a sátánnak és angyalainak készült örök tüzet (Lk 25,34. 41.). Ha azonban megvizsgáljuk ezeket a szavakat, láthatjuk, hogy a Mennyszág a teremtéskor az igazaknak készült ország (vagyis Isten uralma), a sátánnak és angyalainak készült állapot pedig nem ország (nem Isten-kapcsolat), hanem tűz, amely éget, tehát Isten miatti szenvedést jelent. Nem kezdet óta készített tűz ez, hanem csak az angyali világ elbukásakor nyílt lehetőség. Az „örök” nem azt jelenti, hogy mindig volt, hanem csak azt, hogy ezután számukra örökké lesz.

Jézus tanításából világos, hogy Isten uralma (országa) nem politikai-földrajzi fogalom, hanem az a személyes kapcsolat, amelyre Isten az embert teremtette és hívta. Isten csak Mennyszágot — ez azt jelenti —, hogy csak „vele való kapcsolatot” teremtett. A „nem vele való kapcsolatot” nem ő teremtette, hanem a szabad teremtmény választotta. Benne nyílt meg a pokol. A Mennyszág Istenhez tartozó misztérium. A pokol a szabad teremtményhez tartozó misztérium. Nem két egyenlő titok, de az ember élete valóban kettős esélyű.

Ha Isten nem beprogramozott gépeket akart, hanem boldog angyalt és boldog embert, akkor szabadnak kellett teremtenie őket. A gép nem boldog, mert nem szabad. A gépek, a tárgyak nem ajándékozhatók meg, mert nem tudnak örülni, nem tudják átélni azt, hogy „köszönöm”. Isten az angyalt és az embert olyannak teremtette, hogy szabadon felismerhesse: minden ajándék, és szabadon az ajándékozó arcára emelhesse tekintetét. A jó angyalok szüntelenül nézik az Atya arcát (Mt 18,10), a bukott angyal viszont nem. Magát nézi, és ez a kárhozat. Az embert is erre kísértette és kísérti. Isten azonban továbbra is szereti az embert, aki gyöngeségében elbukott a sátán kísértésére és Ő maga siet a bűnös ember megmentésére.

Micsoda teológiai öngól, amikor úgy vezetjük be a szentmisét, hogy „most bánjuk meg bűneinket, hogy tiszta lélekkel állhassunk Isten elé”. Ki tisztít meg Őelőtte, Önélkül? Egyedül Ő elé szabad és kell odaállni úgy, ahogy vagyunk, mocskosan. A latin nyelvű mise-bevezető szavak nem is azt mondják, hogy „méltóképpen ünnepelessük Urunk szent titkait” (digni), hiszen az áldozás előtt azt kell mondanunk: „Nem vagyok méltó” (non sum dignus), hanem „hogy alkalmasak legyünk” (apti simus). Ez más. — Már az 50. zsolthár írója ráébredt, hogy ha a bűn szenny, akkor egyedül Isten tisztíthat meg tőle. De szerinte több, mint szenny: a bűn törvénysértés. Azért kéri Istent, hogy fordítsa el arcát bűnétől. De ennél is több: a nemlétezéssel való furcsa ölelkezés, egyfajta halál. Ezért kéri: „Tiszta szívet teremts bennem Istenem” (50,12). Tehát a teremtés aktusát kéri. Ez teológiailag egyik csúcspont az Ószövetségben. Ki teremthetne újjá Istenen kívül?

A büntetés tehát nem Istentől olyan módon származó valóság, mint az üdvösség. A bűn magában hordja a büntetést. Az Istentől elfordult személy most egy olyan világban van, amelyben nincs Isten személyesen; pontosabban ő nem akarja, hogy ott legyen. Itt a bűn és büntetés majdnem azonos. Nem szabad úgy elgondolni az isteni büntetést, mint ahogy mi szoktunk büntetni botorságunkban és romlottságunkban. — Az apját durván megsértette a fia. Most a papa elgondolkodik, hogy mivel is büntethetné meg.

Esetleg azt keresi, hogy mi fájhatna a legjobban ennek a gyerekeknek. — Ha ezt vetítjük az égre, akkor egy végtelenül szadista Istent kapunk, akitől legjobb az ateizmus bozótjai mögé bújni. Nemcsak naív, hanem bűnös dolog is azt képzelni, hogy Isten öröktől fogva isteni fantáziájának teljes bevetésével kitalált egy csodálatos gyönyöröket felkínáló paradicsomkertet és melléje egy isteni módon felszerelt kínzókamrát. Az előbbi a Mennyrszág, az utóbbi a Pokol. Ezenfelül még arra is gondja van, hogy speciális bűnökhöz minősített és arányosított külön kínzás is biztosítva legyen. Ez a primitív, kinyilatkoztatás-ellenes képlet sok keresztényt mérgez ma is. Napról napra termeli bennünk az ateizmus „kovászat”.

MEGBOCSÁTÁS. Isten keresi az embert, nem az ember az Istent (Ter 3,8), mégpedig azért, hogy kimentse a bűn-büntetés világából, amelyet az ember saját magában nyitott meg.

Jézus a tetőn keresztül eléje leengedett béna embertől nem kérdezte, hogy „Fiam, akarod-e, hogy megbocsássam bűneidet”, hanem így szólt: „Fiam, bűneid bocsánatot nyertek” (Lk 2,5). — Tehát akkor nem lenne egyéb a megtérés, mint hagyjuk, hogy megbocsásson az Isten, hagyjuk, hogy megtaláljon minket? Igen, semmi egyéb. Mit tett az elveszett drachma, az elveszett bárány és az elveszett fiú? Ha ennek a három példabeszédnek lényegére és közös vonására figyelünk, azt kell mondanunk: semmit. Hagyták magukat megtalálni. — Itt nem a hit és cselekedetek évszázadok óta ügyetlenül felvetett és ezért rosszul, vagy nem egészen megoldott problémájáról van szó. — Egyedül az Isten az, aki üdvözít. En csak akkor üdvözülök, ha elfogadom ezt az üdvösséget. Vagyis, ha egész létemmel (nemcsak szavaimmal) másoknak tovább adom. Ha hagyom egészen átfolylni mások felé az isteni Irgalmasságot, és ha megszületik bennem a hála.

Az ősi, az ösztönös, a bűnbe esett ember által elképzelt Isten—ember kapcsolatot az jellemzi, hogy az embernek kell érvényre juttatnia saját magát cselekedetei által. Ebben a vallásban nincs meglepetés és öröm. Ebben a felfogásban a megbocsátás tulajdonképpen nem más, mint számlakiegyenlítés. Az embernek kell jóra indítani Istent. Vallási gyakorlataival, egyre növekvő áldozataival rávenni arra, hogy megbocsásson. Itt mindig az ember az, aki először cselekszik. A kinyilatkoztatás fényében Isten az, aki először cselekszik. Ő adja az üdvösséget, az életet. Az ember ezt csak akkor veszi át, ha egészen befogadja és másokkal is közli (ez az erkölcs keresztény alapja), és megköszöni (ez az istentisztelet keresztény gyökere).

A bűn, a büntetés és a megbocsátás misztériumait megközelítve nem megoldást akartunk adni. Marad így is sok kérdés, de ezek a kérdések már nem egy pogány filozófia és keresztény kinyilatkoztatás keverékéből felmerülő kérdések, hanem reméljük, egyedül a Jézus által adott végső kinyilatkoztatás radikális elfogadásából adódó értelmi problémák lesznek. Nem racionális megoldást akartunk adni. Ugyanazt tartjuk bűnnek, büntetésnek és megbocsátásnak, amit Krisztus Urunk, az apostolok és az egész katolikus egyház tartott, de mindig új és a Lélek segítségével, reméljük, egyre mélyebb megközelítéssel járulunk oda életünknek ehhez a nagy titkához, hogy elragadtatottan és elcsendesülve imádhassuk az isteni Irgalmasságot és énekelhesük mindörökké.

Nyiredy Maurus AZ EGYHÁZ DILEMMÁJA

(Részeshíthetők-e az elvált újraházasodottak a bűnbocsánat és az Eucharisztia szentségében?)

Jézus Krisztus tanítványai sem válogathatják meg a kort, amiben élniük kell. Napjainkban sokszorosan szekularizálódott, intézmény- és gyakran családelenes világban élünk. Ez a körülmény súlyos feszültségeket teremthet keresztény meggyőződésünk és az egyház tagjainak — a korszellem által bizonyára befolyásolt —

gyakorlata között. A keresztények között is növekszik a válások száma. Sokan emberileg is megalapozatlanul, és a keresztény hit ismerete, belső vállalása nélkül kötnek szentségi házasságot. Egyre többen vannak, akik válásuk után egy második házasságban találják meg az igazi, életreszóló közösséget. Bizonyára olyanok is sokan vannak, akik nem tehetnek első házasságuk megromlásáról. Az ilyenek attól szenvednek leginkább, hogy az egyház vezetői nem engedélyezik számukra a szentségekben való részesülést. A lelkipásztorok viszont amiatt szenvednek, hogy nem segíthetnek ezeken a testvéreiken.

A „merev” hierarchia és a megoldatlan problémáktól szenvedő hívők, illetve lelkipásztorok szembeállítására lehet ugyan divatos szemlélet, ugyanakkor nem oldja meg a nehézségeket. Ez a probléma az egész egyház problémája. Azé az egyházé, amely vándorúton jár, amelynek tagjai bűnösök, ezért megtérésre, engesztelésre, vezeklésre szorulnak. Ha ezzel a megfontolással és lelkülettel közeledünk a kérdéshez, akkor — annak még II. János Pál pápa által sem megoldottnak tekintett állapotában is — komoly segítséget nyújthatunk lelkipásztoroknak és hívőknek egyaránt.

A HÁZASSÁG KERESZTÉNY MODELLJE. Amint az Újszövetség többi iratában, úgy a páli szövegekben is alapvető az a meggyőződés, hogy Jézus Krisztus személye mindent meghatároz a teremtésben és Istennek az emberrel való kapcsolatában. Ő „minden teremtmény elsőszülöttje. Az Atya általa és érte teremtett mindent. Ő előbb van mindennél és minden benne áll fenn” (Kol 1,14—17). Az Atya Krisztusban és Krisztus által akart örök szeretetszövetséget kötni az emberiséggel. Ahogyan az alvó Ádám oldalbordájából megteremtette segítőtársnak Évát, úgy teremt meg a keresztben halálos álmát alvó Krisztus átszúrt oldalából Jegyesét, az egyházat, amelynek az a hivatása, hogy összegyűjtse Isten szétszórt gyermekeit. János apostol szemében az Úr oldalából kifolyt vér az Eucharisztia, a víz pedig a keresztség jelképe. Pál apostol ugyanígy gondolkodik: az egyház életének, egységének forrása a keresztség és az Eucharisztia. Az Atya tervében Krisztus, illetve az ő általa és őbenne megvalósult — Isten és ember közötti — szövetség a cél. Ez a szövetség-gondolat már a teremtésben is jelen van. Ennek a kijelentésnek: „... az ember elhagyja apját, anyját, feleségével tart és a kettő egy ember lesz” (Ter 2,24; Mt 15,5; Ef 5,31) igazi tartalmát és távlatát Krisztusnak az egyház és az egyháznak Krisztus iránti szeretete tárja fel. Éppen ezért minden házasság az Ösképnek, Krisztus és egyháza örök szövetségének képmása és megjelenítése. A házastársak olyan viszonyban állnak egymással, mint amilyenben Krisztus él egyházával: a házasságban a férj kötelessége, hogy felesége számára bemutassa Krisztust, az Urat, míg a feleségnek férje számára az egyházat, Krisztus hűséges Jegyesét kell sajátos módon megjelenítenie. Isten hűségét csakis Jézus Krisztusnak haláláig menő önátadásával lehet érzékeltetni. Ennek a kimeríthetetlen és hűséges szeretetnek erejében válik az egyház képessé arra, hogy hűséges legyen Urához, Krisztushoz. Igazában magát a házasságot is ez az isteni hűség hordozza és szavatolja. A tény, hogy az elvált újraházasodottak általában nem részesülhetnek az Eucharisziában, fájdalmas valóságot jelez; azt, hogy mivel Krisztus és az egyház szövetségét megjelenítő életszövetségük felbomlott, azért Krisztussal és az egyházzal való kapcsolatuk sem maradhatott érintetlen, abban is állapotszerű szakadás következett be. Az Eucharisztia ugyanis az egyház számára mindig az egység jele és a szeretet köteléke volt.

NAPJAINK TEOLÓGUSAINAK MEGNYILATKOZÁSAI A helyzet komolyságát jól érzékelteti a Német Püspökségek 1971-ben tartott Általános Szinódusának kérdésfeltevése: „Megvallhatja-e az egyház Krisztusnak a házasság fölbonthatatlanságára vonatkozó akaratát úgy, hogy bizonyos tagjainak, akik élethelyzetükben szembekerültek ezzel az igénnyel, biztosítja a teljes közösséget az egyház nyilvánossága előtt, egyúttal megadva nekik a szentségekben való közösséget is?” A szinódus egyúttal megfogalmazta a házasságukban zsákutcába jutottak iránti felelősséget és aggodalmat: „Vajon nem kaphat-e bocsánatot minden bűn és vajon az egyház nem tanúsíthatja-e ezt a bűnbocsánatot az eucharisztikus közösséghez való engedéssel?”

Neves teológusok hasonló szellemben reagálnak a problémára. *Walter Kasper* szerint föltétlenül hűségesnek kell maradnunk Jézus szavához. Ez a szó nemcsak a házasságat kötelezi, de az egyház jogrendjét és lelkipásztori gyakorlatát is. Az egyháznak nincs két lehetősége, csakis egyetlenegy: a feltétlen hűség. Nem szólhat a házasság felbonthatatlanságáról úgy, hogy a gyakorlatban kiüresíti azt. Ezért az első házastárs életében a polgárilag megkötött második házasságot nem ismerheti el az elsővel, sem egyenértékűnek, sem az Újszövetség szentségének. Így ugyanis az egyház elveszítené jelszerűségét és az embereknek sem tenné meg azt a szolgálatot, amire éppen a mai helyzetben szükségük lenne. Ezt azért is hangsúlyozza *Kasper*, mert ma az egyház az egyetlen, társadalmilag is releváns valóság, amely erkölcsi tekintéllyel lép fel a házassági hűség, illetve a fennmaradásukban veszélyeztetett házasságokból származó gyermekek védőjeként. *Kasper* meglátása szerint a házasság felbonthatatlanságát védő jog „a kegyelem joga”. Nem tehetjük tehát meg, hogy olcsó módon a jogot és az irgalmasságot egymással szemben kijátsszuk. Ugyanakkor hangsúlyozza azt is, hogy a válások és a velük kapcsolatos problémák elsősorban lelkipásztori feladatot jelentenek, aminek eddig — sajnos — nem találtuk még a megfelelő, minden oldalról kielégítő megoldását.

Gerhard Lohfink a Hegyi beszédhez fűzött magyarázatában örömet fejez ki, hogy az egyház konkrét gyakorlatában olyan utakat keres, amelyek egyrészt komolyan veszik Jézusnak a házassági hűség iránti követelését, másrészt mégis megfelelő helyet akarnak biztosítani az irgalmasság és a megbocsátás számára.

Karl Lehmann püspök, a Német Püspöki Konferencia elnöke, korábban egyetemi tanár úgy látja, hogy a kérdést elsősorban a lelkipásztorkodás oldaláról kell megközelíteni. A „Kathpress” 1987. október 10-i száma részleteket közöl egy házassági kérdésekben tartott előadásából, amelyben szó szerint ezt mondja: „Ezekben a kérdésekben fontosabbnak tartom a lelkipásztor tapasztalt bölcsességét, mint a teológiát.” Viszont éppen a kérdés lelkipásztori oldalról való megközelítése alapján *Lehmann* püspök óv attól, hogy az elvált újránházasodottakkal kapcsolatban elhamarkodottan használjuk az irgalom szót. „Nem szabad elfelejteni — mondja —, hogy a házasságok megromlásában mennyi durvaság, rosszhiszeműség és kegyetlenség fordul elő. Ezeket nem lehet csak úgy elfedni anélkül, hogy a vétkesek bűnbánatot tartanának, megtérnének és készek lennének jóvátenni mulasztásaikat, vétkeiket.”

Megemlítjük még a *Nemzetközi Teológiai Bizottságnak* a kérdésben történt állásfoglalását. A Bizottság VI. Pál pápától 1975-ben kapta azt a feladatot, hogy foglalkozzon az egyház házasságról szóló tanításának egyes különösen fontos és részben vitatott kérdéseivel. A témákat öt munkacsoportban feldolgozó bizottság két év után, 1977-ben foglalt állást. Az elvált újránházasodottak helyzetével öt tézisben foglalkozik. Legfontosabb megállapításai a következők:

— Az egyháznak az evangélium radikalizmusához való hűsége nem valamilyen tételes rendelkezésből, nem is legalizmusból ered, hanem Krisztus tanításából. E tanításhoz igazodó magatartás prófétai jele a Krisztus és az egyház között fennálló, szeretetben fogant hűségnek.

— Az elvált újránházasodottak helyzete nem egyeztethető össze az övét „mindvégig” (Jn 13,1) szerető Jézus szeretetparancsával és húsvéti titkával, ennek következtében nem teszi lehetővé, hogy az ilyen keresztények az Eucharishtiában a Krisztussal való egység jelévé gyek. Az Eucharishtiához való járulás csakis azzal a bűnbánattal lehetséges, amely egyben magába foglalja a bűn kerülésének elhatározását (1Kor 11,27-29).

— Az elvált újránházasodottaknak az egyházzal való közössége nem teljes. Ez azonban semmiképpen sem jelenti azt, hogy ki lennének zárva a lelkipásztori gondoskodásból. A keresztény élet számos lehetősége nyitva áll előttük. A bizottság ezek között említi a közösségi és egyéni imádságot, a bűnbánatot és az apostoli tevékenységeket. Hangsúlyozzák, hogy éppen úgy segíteni kell őket, mint a többi keresztényt, akik — Krisztus kegyelmével — igyekeznek megszabadulni bűneik kötelékéből.

— A bizottság szerint a lelkipásztori munkának hatékonyabban kell a válaszok és a polgári újránházasodás megakadályozására törekednie. Fontos ezért, hogy a jövőendő házastársak tudatában legyenek felelősségüknek, amely házastársi és szülői mivoltukból fakad. Egyre jobban be kell mutatni számukra „az Urban” (1Kor 7,39) kötött szentségi házasság hiteles értelmét.

Bár a Nemzetközi Teológiai Bizottság véleménye nem tanítóhivatali megnyilatkozás, hatása mégis jelentős volt a további fejlődésre.

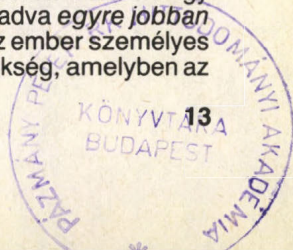
A TANÍTÓHIVATAL LEGÚJABB MEGNYILATKOZÁSA. A nehéz kérdés megítélése szempontjából fontos az 1980-ban tartott VI. Általános Püspöki Szinódus, valamint II. János Pál pápa „*Familiaris consortio*” kezdetű apostoli buzdítása, amely a szinódus ajánlásai alapján összefoglalja az egyháznak házasságról és családról szóló tanítását. — A pápai buzdítás a következőképpen foglalja össze az elvált újránházasodottak helyzetével, illetve a bűnbocsánat és az Eucharisztia szentségéhez való bocsátással kapcsolatos szinódusi állásfoglalást:

„A Szinódussal együtt sürgetve buzdítjuk a pásztorokat és az egész hívő közösséget, hogy támogassák az elváltakat: gondoskodásukkal és szeretetükkel óvják meg őket az egyháztól való élszakadás érzésétől, hiszen megkeresztelt emberek, akik részesei lehetnek az egyház életének és részt is kell benne venniük. Buzdítsák ezért őket, hogy hallgassák Isten igéjét, vegyenek részt a szentmisén, imádkozzanak állhatatosan, gyakorolják a szeretet cselekedeteit, működjenek együtt az igazságosság megvalósításáért, gyermekeiket a keresztény hitben neveljék, éljen bennük a bűnbánat lelkülete és rendszeresen tartsanak bűnbánatot, hogy így napról napra kiveszék Isten kegyelmét. Az egyház imádkozik értük, megerősíti és támogatja őket a hitben és reményben.”

Majd így folytatja: „Mindazonáltal az egyház megerősíti a Szentírásra támaszkodó hagyományát, mely szerint a válasz után újra megházasodott híveket nem engedi áldozni. Ugyanis ők maguk akadályozzák meg, hogy áldozni mehessenek, mert állapotuk és életkörülményeik objektíven ellentmondanak annak a Krisztus és egyháza közötti szeretetnek, amelyet az Eucharisztia jelez és megvalósít. De van e fegyelemnek különleges lelkipásztori indoka is: ha az egyház az ilyen embereket az Eucharisztia-ához bocsátaná, a házasság felbonthatatlanságáról szóló tanítására vonatkozóan tévedés és zavar támadna a hívőkben. A bűnbánat szentségében való kiengesztelődés — amely utat nyit az Eucharisztiahoz — csak azoknak engedhető meg, akik bánkódván amiatt, hogy megsértették Krisztus hűségének és szövetségének jelét (a felbonthatatlan házasságot), őszintén késznek mutatkoznak arra, hogy a továbbiakban olyan életet élnek, amely már nem ellenkezik a házasság felbonthatatlanságával. Ez azonban valójában azt követeli, hogy valahányszor a férfi és nő súlyos okok — például a gyermekek nevelése — miatt nem tehet eleget a szétválás követelményének, vállalják magukra azt a kötelezettséget, hogy teljes megtartóztatásban élnek.”

A szinódus kijelentette, hogy az eucharisztikus közösségben való részesedés megtagadása nem jelenti azt, hogy az egyház bárkitől is megtagadhatja az üdvösséget. Ebben a szellemben hangsúlyozták például az osztrák püspökök, hogy az elvált újránházasodottak „számíthatnak Isten irgalmasságára és kegyelmi segítségére, ha igazi keresztény életre töreksenek.”

SZEMPONTOK A SZENTSÉGEKHEZ VALÓ BOCSÁTÁSHOZ A szentségekhez való bocsátás szempontjainak részletezése előtt szeretnénk felhívni a figyelmet a szinódus által megfogalmazott rendkívül fontos alapelvekre, az ún. *gradualitás*, azaz a *fokozatosság* elvére. A pápai buzdítás szerint „folyamatos és szüntelen megtérésre van szükség, amely megköveteli ugyan, hogy az ember bensőleg minden rosszal szakítson és adja oda magát a jónak annak teljessége szerint, a *valóságban azonban e megtérés fokozatosan valósul meg* és fokozatai mind magasabbra visznek. Így bontakozik ki egy *dinamikus folyamat*, amely fokozatosan előre haladva *egyre jobban beépíti* Isten ajándékait és végtelen szeretetének követelményeit az ember személyes és társadalmi életébe. Emiatt egy olyan *nevelési folyamatra* van szükség, amelyben az

egyed hívók, családok és népek, sőt maga az emberi kultúra is türelmesen adják át másoknak mindazt, amit Krisztus misztériumából már elnyertek; ezáltal segítik őket abban, hogy a saját életkörülményeik között *teljesebben* megismerjék és megvalósítsák e misztériumot." — A fokozatosságnak ez a színódus által fölismeret és megfogalmazott törvénye különös jelentőségű azoknak, akiknek házassága tönkrement, mert jövőt nyit meg számukra. Ez a folyamat lehetővé tesz egy fokozatos előrehaladást, ugyanakkor szem előtt tartja Krisztusnak és az egyháznak tanítását is.

A fentebb már idézett Lehmann püspök szerint még távolról sem aknáztuk ki eléggé a „Familiaris consortio”-nak ezt a megállapítását, melynek értelmében az egyháznak föl kell ajánlania a tönkrement vagy zavarokkal küzdő házasságoknak „az elfogadás, a párbeszéd és a segítség” készségét.

Ebből az is következik, hogy az elvált újránházasodottak helyzetével kapcsolatos kérdéseket nem lehet a szentségekhez való bocsátásra leszűkíteni. *A szentségekhez való bocsátást csúcspontnak, egy folyamat tetőzésének kell tekintenünk.* Ahhoz, hogy ide elérkezzünk, szükséges az érintettekkel való állandó lelkipásztori törődés, hogy egyre érettebb keresztényekké váljanak és így azokat a követelményeket, amelyek ma meghaladni látszanak erőiket és lehetőségeiket, holnap vagy holnapután örömmel és nagylelkűen meg tudják valósítani. Ebben a szemléletben nem lehet túlzott az a megfogalmazás, mely szerint a szentségekben való részesülés tilalma egyetlen elvált újránházasodott felé sem végleges és definitív elzárkózás. Éppen a fokozatosság elvének megfogalmazása nyithat mindenki számára a szentségekhez járuláshoz lehetőséget. Természetesen — és ezt fontos hangsúlyoznunk — nem valamiféle semmire sem kötelező automatizmus vagy rutin eljárás módjára, hanem keresztény életük egyre hitelesebbé válásának megfelelően.

Ezek előrebocsátása után megfogalmazhatunk négy konkrét szempontot az elvált újránházasodottak szentségekhez bocsátásával kapcsolatban:

— 1. Ott, ahol lehetőség van rá, továbbra is élni kell az első házasság semmisségének kimondatásával. Ennek részletezése túlmegy jelen tanulmányunk keretein. De a házasság érvénytelenségével kapcsolatosan meg kell jegyeznünk, hogy a már idézett pápai buzdítás is lehetségesnek tartja, hogy elvált újránházasodottak „olykor lelkiismeretükben biztosak afelől, hogy az előző, helyrehozhatatlanul tönkrement házasság soha nem volt érvényes.” Igen sok esetben ez a meggyőződés jogilag nem igazolható. Ennek ellenére ezek az elvált újránházasodottak részesedhetnek a szentségekben. Őket is és a lelkipásztorokat is természetesen kötelezi az, hogy ne okozzanak botrányt a keresztény közösségben.

— 2. Mind a színódus, mind a pápai dokumentum a nemi önmegtartóztatást az elvált újránházasodottak feloldozásának, illetve az Eucharisziához bocsátásának feltételeként kezeli. Természetesen ez egyáltalán nem jelenti a nemiség leértékelését vagy lebecsülését. A követelményben az a keresztény meggyőződés fogalmazódik meg, hogy nemiségünk megélésének jogos és igazi helye az érvényesen megkötött házasság. Lehetséges, hogy a szexualitást bálványozó korunkban ez a felfogás érthetetlen. Hadd emlékeztessünk azonban arra, hogy korunkban is vannak keresztények, akik Isten iránti élő szeretetük kifejezéseként a szűzességet életformaként vállalják. Ismerünk a történelemből olyan házaspárokat, akik ugyancsak Isten iránti szeretetük kifejezéseként önmegtartóztatóan éltek házasságukban. Emberek iránti szeretet is megvalósulhat szexualitás nélkül, az Isten iránti szeretet is nevelt, teremtet hősöket. Ezt ma sem tarthatjuk lehetetlennek. A kérdés kezelésében a fokozatosság elvének fontos szerepe van. Hangsúlyozni kívánjuk, hogy a nemi önmegtartóztatásra való becsületesség nem válik lehetetlenné attól, ha számolni kell azzal, hogy vállalói nem tudnak majd minden kísértést legyőzni. Ha esetleg sokan ismételtlen csődöt is mondanak, és még nem akadályozza meg, hogy újra megújítsák elhatárolásukat. Ilyen esetekben hathatós segítséget és bátorítást adhat egy, az elvekhez hű, de ugyanakkor az Úr irgalmas jóságát sugárzó lelkipásztor kísérő törődése.

— 3. Az egyház a világban él, ahol még hat a „szív keménysége” (Mk 10,5). Ezért a világos *szükséghelyzetekben* behatárolt kivételeket el kell viselnie a még nagyobb rossz elkerülésére. Erre főleg akkor kell késznek és képesnek lennie, ha a bűn oka az

emberi gyengeség, és elkövetői a Szentírás alapkövetelményeit nem kérdőjelezik meg. Elvált újránházásodottak között bizonyos esetekben ilyen szükséghelyzetről van szó. Ha az első házasság hosszú ideje és mindkét fél számára helyrehozhatatlanul tönkrement, valamint az azóta megkötött házasságot igazi szeretetben, hűségben, a hit és bűnbánat szellemében élik, úgy, hogy annak fölbomlása erkölcsi értékeket tenne tönkre és erkölcsi károkat okozna, különösen a gyermekek számára —, ilyen esetekben a második házasságban élők feloldozhatók és a szentáldozásban részesíthetők. A szentségekhez való bocsátás lehetősége ilyen szellemben már az egyházatyáknál is megfogalmazódott, különösen *Nagy Szent Vazulnál*. Ő — az irgalmas Isten iránti bizalomban, aki nem hagyja válasz nélkül a bűnbánatot — a második házasságban élőket állapotuk megszüntetése nélkül is részesítette a szentségekben.

— 4. A szentségek nyilvános, társadalmi és egyházi dimenzióval rendelkeznek. Az elvált újránházásodott katolikusok szentségekben való részesedése ezért nemcsak az ő személyes életüket, de az egyház közösségének javát is érinti. Mivel ez nemcsak az ő lelkiismereti döntésük ügye, ezért részt kell benne vennie a lelkipásztornak is. Ennek részvételnek a módja az *alapos lelkipásztori beszélgetés* akár az illetékes plébánossal, akár tapasztalt, ezekben a kérdésekben felkészült, más pappal. A szentségekhez való bocsátás vonatkozásában ez a beszélgetés nemcsak külső feltétel, és nem lehet csupán egy követelmény mechanikus, legalisztikus teljesítése. A cél mindenképpen az, hogy e beszélgetések által a hívő tisztázni tudja lelkiismeretében helyzetét és el tudjon indulni az őt szívében megszólító Isten felé. A lelkipásztornak, hogy feladatának megfelelhessen, különleges képességekkel kell rendelkeznie: okossággal, diszkrécióval, a megkülönböztetés adományával, szilárdsággal és jósággal. Alapos fölkészültséggel kell továbbá rendelkeznie a teológia különböző területein, pedagógiában, pszichológiában, a beszélgetés bevezetésének módszereit illetően és mindenekelőtt Isten igéjének eleven és azt másoknak továbbadni képes ismeretében. A lelkipásztori beszélgetések során a következő kérdéseket kell közös munkával tisztázni:

— Valóban olyan egészen személyes szükséghelyzetről van-e szó, ami indokolja és megalapozza azt a lelkiismereti döntést, hogy az illető kéri a szentségeket?

— Mit kell a hívőnek személyesen tennie azért, hogy a házasság felbonthatatlanságával szemben fennálló objektív ellentmondást csökkentse? A következők jöhetnek szóba: *bűnbevallás, első házasságával szembeni kötelezettségeknek való megfelelés, a bűnbánat és a felebaráti szeretet tettei, imádság, a házassági önmegtartóztatás megvalósítása vagy elhatározása*. Itt újra utalnunk kell a fokozatosság elvének megfelelő alkalmazására.

— Természetesen föl kell vetni azt a kérdést is, hogy az ilyen személyes döntés mennyire felelős a mindenkori plébániai közösséggel szemben? Tehát: okozhat-e megbotránkozást, vezethet-e félreértésekhez a házasság felbonthatatlanságát illetően? Az elváltak lelkipásztori gondozásához az is hozzátartozik, hogy ezeket a kérdéseket szóba hozzuk lelkipásztori és plébániai testületekben és a lelkipásztorkodás különböző területein, fórumain.

Ezeknek a kérdéseknek felvetése és megbeszélése azt célozza, hogy az eligazítást kereső hívőket olyan felelős döntésre segítsük, amely által mind a rigorizmust, mind a nem keresztény laxizmust elkerülhetik.

A felvetett probléma nem kis feladatot jelent minden kereszténynek, hiszen mindnyájan —, az egész egyház — érintettek vagyunk. Bátorítson és vezessen a Szentírás: „Ha vádol a szívünk, Isten nagyobb szívünknel: ő mindent tud” (1Jn 3,19).

Felhasznált irodalom: Johann Enichlmayr: Wieder verheiratet nach Scheidung. Kirche im Dilemma. Versuch einer pastoralen Aufarbeitung. Herder, Wien 1986. — II. János Pál: Familiaris consortio. In: Amit Isten egybe kötött. Pápai megnyilatkozások a katolikus házasságról. Szent István Társulat, Budapest, 1986. — Walter Kasper: Zur Theologie der christlichen Ehe. Topos-Taschenbücher, 1981. — Gerhard Lohfink: Jetzt verstehe ich die Bibel. KBW Verlag, Stuttgart, 1973. — Joseph Ratzinger: Zur Frage nach der Unauflöslichkeit der Ehe. In: Ehe und Ehescheidung, Münchner Akademie-Schriften, München, 1972. — Heinrich Schlier: Der Brief an die Epheser. St. Benno Verlag GMBH Leipzig, 1964.

Balázs Pál KIÚT A KRÍZISBŐL

Hogy korunkban az emberiség (társadalmi és egyházi közösségeiben, és számos ember a „magánéletében” is) krízisben van, azt nem kell sokat bizonygatni; ez tény, a krízisjelenségeket nap mint nap tapasztaljuk, senki sem vitatja. II. János Pál pápa is „egy széthullott világ” képéből indult ki, amikor a VI. püspöki szinódus után „apostoli buzdítás”-ban foglalta össze a kiengesztelődés és bűnbánat jelentőségét a mai egyház küldetésében.

1. Hogyan értékeljük a krízist? A krízis szó válságos állapotot, fordulópontot, elkülönülést, szétválasztódást jelent. — De valójában mit is takarnak ezek a kifejezések? Allítsunk magunk elé egy szemléletes példát! Egy súlyos műtét technikailag sikeresen befejeződik. A beteg állapota azonban válságos. Több erő fejt ki benne hatását, melyek harcban állnak egymással. Önmagában mindegyik jó, azaz a saját célját akarja megvalósítani, a maga törvényszerűségei szerint „építkezik”. Viszont az egész emberi szervezet szempontjából az erőknek csak az a csoportja mondható jónak, amely az életért és az egészségért küzd. A vele ellentétes erők győzelme az emberi szervezet halálát jelenti; tehát az egész ember szempontjából rossz. Mindaddig krízishelyzetről beszélünk, amíg „tart a harc”, amíg nem következik be a fordulópont. Ettől kezdve a beteg állapota vagy az élet vagy a halál felé tolódik el. A fordulópont a krízis csúcspontja. Leegyszerűsítve azt lehet mondani, hogy ettől a pillanattól kezdve visszafordíthatatlanul vagy a gyógyulás vagy a halál felé indul el a folyamat.

A fentiek alapján a következőket állapíthatjuk meg: a) Fogalmilag sem a rosszabbra, sem a jobbra fordult állapotot már nem mondhatjuk krízisnek, hanem csak a kiélezett „küzdelmet”, amely a fordulópontig tart. — b) Amíg tart a krízisállapot, addig igen sok energiavész el a „harcban”, mert az építés és a pusztítás erői megközelítően kiegyenlítik egymást. — c) A beteg és az orvos számára a krízisből való kiutat csak a gyógyulás jelentheti. Ellenkező esetben kudarcról kell beszélnünk. — d) A harc a gyógyulás után sem szűnik meg. A pusztítás erői szüntelenül támadnak, de az egészséges szervezet eredményesen és biztonságosan védekezik. — e) Újabb krízis akkor alakul ki, ha meggyengülnek a életet szolgáló erők vagy, ha legalább velük egyenlő nagyságú pusztító erők lépnek fel.

Természetesen a fenti példa leírása közben is állandóan az emberiség egzisztenciális krízisének megértésére gondoltunk. A nagy hasonlóság mellett lényegesek a különbségek is. Az emberi szervezet minden bonyolultsága és a még felderítetlen tulajdonságai ellenére is objektív valóság, míg az ember szelleme, „én”-je szubjektív világ. — Azt mondtuk, hogy a testi krízis során ható erők önmagukban jók. Ugyanezt kell állítanunk a szellemi életben működő erőkről is. A roppant nagy különbség abban van, hogy míg a testi egészség ellen törfő erők könnyen felismerhetők, addig a szellemi (erkölcsi) életet mérgező tényezők néha nagyon nehezen, mert egy közeli csekély érték oly nagy értékűnek tűnhet, hogy miatta az ember sokkal nagyobb értékeket hagy veszni. Így a szóban forgó csekély érték valójában „kórokozóként” viselkedik. A mellette való egzisztenciális döntésünk következtében minden nagyobb, egyetemesebb értékkel fölveheti bennünk a harcot, és „belülről” azt a benyomást kelti, hogy győzelmet arattunk, pedig valójában sorra vereséget szenvedtünk.

Mindazok *szellemi krízisben* vannak, akik valamely csekély érték maszkjában harcolnak a nagyobb, az átfogóbb, a végső érték ellen. Megeshet, hogy a krízis sokáig elhúzódik. Az sincs kizárva, hogy teljes kudarccal végződik. De a megoldást csak a *kiút megtalálása* jelentheti, amire viszont nagyon nehéz rátalálni. Elméletileg és kívülről nézve persze egyszerűnek látszik a dolog: ki kell bújni az egyetlen maszk mögül, majd elfogulatlanul szemlélni az összes értékeket, s közben helyreállítani a megromlott értékrendet, vagyis megszüntetni a korábbi torzulásokat. — Igen ám, de éppen ez a „maszk mögül való kibújás” a legnehezebb, sokszor fel sem merül annak szükségessége. — Ugyanakkor a többi értékkel való küzdelem lassan-lassan mégis rést üt a „maszkon”. Ilyenkor az is kiutat jelent, ha a maszk mögött élő ember lassan magára eszmél. Ezzel a krízis eljutott a csúcspontjára, mégpedig úgy, hogy van kiút.

Az egzisztenciális krízisnek van egy fajtája, amelyre az jellemző, hogy az ember nem igazodik el a sokféle érték között. Ideig-óráig élvezzi ajándékukat, majd továbbáll. Az ilyen ember, noha szüntelenül értékek között él, őt magát mégsem gazdagítja maradandóan egyik sem, hiszen nem az értékek vállalása, hanem azok megtagadása vált készségévé. Mégis, egészen az utolsó érték megtagadásáig csak krízisről kell beszélnünk és nem kudarcról, mert az értékek vonzása még tart, és az illető még magával a „vonzással” nem szakított. — Ez az állapot más természetű, mint a „harcos krízis”, találóbbr lenne „bolyongó (vagus) krízis”-nek nevezni. A köznapi szóhasználat az ilyen helyzetben élőket nevezi „közömbös” embereknek. A megnevezés nem pontos. Ezek az emberek még nem adtak fel mindent, hanem tanácstalanul hánykolódnak az értékek között. Bármilyen hosszúra nyúljon krízisük, az életük során számukra is lehetséges a megoldás.

2. Nehézségek a legalapvetőbb kérdésekben Melyek a legalapvetőbb kérdések a szellemi, lelki és erkölcsi krízisben? Megpróbáltuk ezeket számba venni, és egy logikus, egyenesvonalú rendbe állítani. Például így: Először: Vajon a krízisben lévőben tudatosul-e helyzete? Fölismeri-e, hogy holpontra jutott? — Másodszor: Sikerül-e földerítenie krízishelyzetének kiváltó okait? Azaz sikerül-e rátalálnia a valódi okokra? Mert, ha hamis, vagy elégtelen okokat jelöl meg magának, akkor a krízis tovább folytatódik. — Harmadszor: Felfedezi-e az értékek valódi skáláját és összefüggéseit? — Negyedszer: Elkötelezi-e magát erre az új értékrendre? — Az itt felvázolt „rend” azonban túl általános. Azt is mondhatjuk, hogy a probléma legfelsőbb rétegét jelenti, amely alatt még további rétegek húzódnak meg. Ezért sokkal izgalmasabbnak ígérkezik azoknak a kérdéseknek a feltárása, amelyeket a felület elfakar, mert ott találkozunk majd az igazi nehézségekkel. Lássuk tehát a következő réteget!

A személyiség belső világa abszolút szabad világ. Oda semmi sem hatolhat be, csak az, amit az „én” a maga belső szabadságával beenged. Az „én” a külső hatások tekintetében lehet jól vagy gyengén felkészült, és bírhat erős vagy gyenge akarattal. Amennyiben krízisbe kerül valaki, az az élő szabad személyiségének a belső állapota. A nehézség abban van, hogy a személyiség belülről érzékeli-e a maga válságállapotát, amelyet meg kell oldania vagy, bír látja a problémákat, azokat az élet természetes velejáróinak fogja fel — ezért megoldás helyett csak „lavírozni” próbál közöttük. — Ha a krízis a „személyiség belső állapota”, „értékzavara”, akkor meg kell vizsgálnunk, hogy tulajdonképpen milyen természetű az a „valami”, ami ilyen zavart képes kelteni. — Ugy tűnik, hogy az emberi „én” gyakorlatilag végtelenül sok értékkel van kapcsolatban. Vizsgáljuk meg, hogy közülük melyek azok, amelyek neki megfelelnek, és tőlük különítsük el azokat, amelyeket másképp kell értékelnünk.

Az élő szabad személyes „én”-nek csak olyan érték vagy értékek felelhetnek meg, amelyek szintén rendelkeznek ezekkel a tulajdonságokkal, tehát az élő, szabad, személyes „én”-ek. Mivel pedig az ember szüntelenül megéli esetleges, töredékes voltát, igényli, hogy kapcsolatban legyen más szabad személyes lényekkel a kölcsönös kiegészülés reményében. Igen ám, de emberek között az óhajtott kiegészülés mindig töredékes marad, sohasem válik teljessé; az ember igénye pedig a végtelenre nyitott. Csak egy olyan szabad és személyes „Te” felel meg számára, aki minden törekvését képes kielégíteni. Ezt a személyes szabad értéket nevezzük Istennek. Isten és az ember között kell létrejönnie a legalapvetőbb relációnak, amely minden többi értéket eszközként kezelve a maga helyére tesz.

Ezen a ponton két alapvető nehézséggel találkozunk: az egyik Isten megismerésének, a másik pedig a megismert Istenhez való személyes viszony milyenségének a kérdése.

Az ember természete szerint eleve nyitott a végtelenre. Mindeneket (így kimondottan vagy kimondatlanul Istent is) meg akar ismerni. Ebben a „mindenek megismerésében” gyakorlatilag mindig van egy aktuálisan „legteljesebb ismeret”. Ezen a horizonton ismeri fel az ember a számára normaként visszaható végső célját. Maga a megismert végső cél szubjektíve sokféle lehet — az ateista világszemlélettől a keresztény Szentháromságba vetett hitig. Valamennyi „végső cél ismeret” sok

igazságot tartalmaz. A teljes igazságot azonban egy abszolút végső cél tartalmazhatja. Minél tisztább és teljesebb valakiben az objektív végső cél megismerése, annál több segítséget kaphat tőle. Fordítva is igaz: minél tévesebb és torzabb a végső célról alkotott kép, az annál rosszabb információkat szolgáltat az élet cselekvései számára.

Keresztény szempontból nézve azt kell mondanunk, hogy a *krízisjelenségek egyik súlyos oka Isten hiányos, helytelen vagy torz ismerete, valamint Isten létének a fel nem ismerése*. Amennyiben jószándékú törekvések hiányosságairól van szó, úgy ezekért a hiányosságokért személyesen senki sem felelős. Ezzel azonban a hiányos ismeret még nem válik teljessé és, ha hiányosságában mégis a teljesség igényével lép fel, akkor objektíve kríziselteremtő tényezővé válik. (Például a keresztények krízisének egyik oka hitbeni ismereteik hiányossága.)

A másik súlyos kérdés, hogy az emberek a megismert végső célhoz (a keresztények a Szentháromsághoz) hogyan viszonyulnak tudatosan. Itt jutunk el a személyes kapcsolat, a felelősség, vagy a felelőtlenség kérdéséhez. Ha a keresztények Istene az, akivel lételemben és végső célomban kapcsolatban vagyok, akkor a viszonyom vagy neki megfelelő vagy vele ellentétes lesz, mert akarattal vagy úgy cselekszem, ahogy azt Isten elvárja tőlem vagy szembehelyezkedem személyével és törvényével — és ez a *bűn*. Véteni, bűnt elkövetni csak Isten ellen lehet, mert a bűn nem az esetleges relációk selejtje, hanem az abszolút, a pótolhatatlan személyes reláció „elszakítása”. Az ember esetleges relációinak önmagunkban nem lenne ilyen súlyos következményük, mert bármikor mással, esetleg jobbal pótolhatók. Még az emberi relációink is magukon viselik az esetlegességet. Ezért bűnt — valódi értelemben — csak Isten ellen követhetünk el. Az emberhez és a világhoz való helytelen viszonyunk annyiban bűn, amennyiben Isten törvényének megszegése. Ezért a horizontális relációk súlyos megrontása egyben Isten elleni bűn is.

A bűn tehát az Istennel való szakításnak a tette. Mit jelent ez valójában? — Személyek közti relációt az egyik fél is megszüntetheti, de létrehozásához, vagy újraélesztéséhez már mindketten szükségesek. Isten és ember nincs azonos szinten. Isten nem szorul az emberre, az ember viszont annál jobban Istenre. Isten semmilyen eszközzel nem kényszeríthető a kiengesztelődésre. A jó viszony csak akkor állhat helyre, ha Isten megbocsátja a sértést, az ember pedig megbánja tettét. Tehát akkor sem állna helyre a normális kapcsolat, ha Isten ugyan megbocsátana, de az ember nem lenne hajlandó kiengesztelődni Istennel bűnbánata által. — Isten és ember újra egymásratalálásában Isten a kezdeményező. „Bedobja” a megbocsátás mentő kötélét, hogy bánatával az ember „felkapaszkodjon” rá.

A modern ember krízise rendkívül összetett. Elveszítette vagy még meg sem találta az Istent, életének értelmét és végső célját (pedig ez a hivatása); ezért Isten hiányának következtében eltűnt vagy még meg sem született lelkében a *bűntudat*, az a finom műszerhez hasonló jelzőrendszer, amely kibontakozásának, vagy pillanatnyi kudarcainak pontos visszajelzése lenne. Tehát krízisben van. Bolyong, keres, harcol. Állapot-szerűen súlyos helyzetén nehéz segíteni, mert Isten- és bűntudat hiányában a kiutat jelentő megbocsátással nem tud mit kezdeni.

3. Mélyebb összefüggések A bűn mindig Isten ellen való szabad személyes döntést jelent az ember belső vagy külső világában, tett vagy mulasztás formájában. Normatívája az, hogy mennyire az ismeret alapján, és milyen mértékben szabadon végrehajított tett vagy mulasztás volt. A bűn és a nyomában születő krízisjelenségeknek ez a csoportja viszonylag könnyen nyomon követhető, mert az ember személyiségével szoros és közvetlen összefüggésben van.

Emberi világunk valamennyi krízisjelenségét figyelve azonban úgy tűnik, hogy a „bűn — bűnbánat — megbocsátás”, és ezzel a „kiút” megtalálásának mechanizmusát nem elég így önmagában vizsgálni. A krízisjelenségeknek ugyanis van egy másik csoportja is, amelyben az ember „ártatlannak” tűnik. Olyan állapot-szerű körülményekről van szó, amelyet a „ma” embere még nem ismert fel és nem is ő idézett elő. Beleszületett egy krízishelyzetbe, örökségként rámaradt annak minden tehetétele vagy mások zárták el előle a kibontakozás útját. Ezt a kérdést azonban nem lehet azzal

elintézni, hogy „nem tehet róla, tehát ártatlan”. A dolog naturális megjelenésében ez ugyan igaz, de az ember megismer, gondolkodik és cselekszik. Amint tudatosan elfogadja az őt körülvevő krízisállapotot, ő maga is valódi krízisbe kerül. Ebből viszont az is következik, hogy mégoly krízisállapotban élő ember sincs szükségszerűen válságban; sőt, felismerve a helyzetét, a kiengesztelődés szolgálatával krízisoldó szerepet tölthet be.

Túl az emberi személyes bűnön (és természetesen azzal együtt is) korunk embere négy alapvető szakadás állapotában él:

— a) *Elszakítotttságban Istentől.* — Bár Jézus Krisztus „megszerezte nekünk a kiengesztelődést” (Róm 5.11) Istennel, mégis emberek és embercsoportok úgy élnek, mint Isten ellenségei. — A kiengesztelődés szolgálata Isten emberszerető jóságának bemutatása lenne, hogy mindenki újra rátalálhasson a már elé jött Istenre.

— b) *Az ember meghasonlott önmagával.* — Az ember Isten képére és hasonlatosságára teremtett lény: Isten az a tükör, amelyben „megnézheti” és ellenőrizheti önmagát. Isten nélkül oly nagymértékben rejtély az ember, hogy önmagán sem képes eligazodni.

— c) *Feszültségben él testvérelével.* — Ezek a feszültségek politikai, társadalmi, gazdasági, kulturális, világnézeti-vallási stb. természetűek, melyek következtében megosztottá vált világunk. A gazdagok szemben állnak a szegényekkel, a jóllakottak az éhezőkkel, a műveltek az analfabétákkal, a hatalom birtokosai a jogfosztottakkal stb. Megannyi krízisforrás. Bármelyik ellentét elfogadása személyes krízisünket jelentené. Az ellentétek következetes feloldása viszont a kiengesztelődés szolgálata.

— d) *Összeütközésbe került az egész világgal.* — A fizikai, kémiai és biológiai törvények fölfedezése közben megfélemedezett az ember a természet egyetemes törvényéről. Ennek következtében az a veszély fenyegeti, hogy a kizsákmányolt és beszennyezett világ elpusztítja az embert. Ezért nagyonis erkölcsi kérdés a világgal, a természettel való kiengesztelődés.

Ha az emberiség ki akar kerülni mai válságából, akkor rá kell találnia a kiengesztelődés útjára. A kiengesztelődés magába foglalja a megbocsátást, de több is annál, mert „elébe megy” a rászorulóknak — akár személyesen bűnös, akár nem —, és előkészíti útját. Ezért a *kiengesztelődés* az az alap, amely képes mindent hordozni és a helyére tenni: bűnt is és tévedést is, mások tehetetelét is és a magunkét is. A krízis keserű gyümölcsei meggyőznek bennünket arról, hogy emberi világunk egységes egész, a részletmegoldások legfeljebb csak további feszültségek forrásaivá lehetnek. A krízisből csak a tabuk nélküli teljes kiengesztelődés jelentheti a kiutat.

Ajánlás A keresztényeknek Krisztusra kell egészen rátalálniuk, mert „úgy tetszett (az Atyának), hogy benne lakjék az egész teljesség, s hogy általa békítsen ki magával mindent a földön és a mennyben, minthogy ő a kereszten vérével békességet szerzett. Nektek is, akik azelőtt távol jártatok és ellenséges érzületűek voltatok gonosz tetteitek következtében, most megszerezte a kiengesztelődést testében a halál árán, hogy szentté, szeplőtelené és feddhetetlenné tegyen benneteket színe előtt. Csak álljatok szilárdan és rendületlenül a hitben, és ne tántorodjatok el az evangéliumi reménytől!” (Kol 1,20—22).

A TEOLÓGIA 1988. ÉVI TÉMÁI: — 2. HISZEK A SZENTLÉLEKBEN 3. A KERESZTÉNY FELNÖTTNEVELÉS (beküldési határidő: május 1.) 4. „HA NEM LESZTEK OLYANOK MINT A GYERMEK ...”

A TEOLÓGIA folyóirat munkatársai a katolikus egyház tanításának keretén belül saját felfogásukat, nézeteiket fejtik ki, saját választott módszerüket alkalmazzák. A közös hit egysége folyóiratunk számaiban a legitim sokszínűség harmóniájában kerül az olvasó elé.

A BŰN ELUTASÍTÁSA — A BŰNÖS ELFOGADÁSA

Az Isten- és emberszeretet problémavilágán belül egészen sajátos terület a címünk jelölte gondolkör. A bűn Isten szeretetének az elutasítása. A bűnös a saját gyarlóságát megtapasztaló, ám a konfliktusának megoldását Jézustól váró ember. Az egyház tagjait — Szent Pálnál látjuk — megilleti a „szent” elnevezés, mert már a keresztségben meghaltak a bűnnek és Krisztussal új életre támadtak, a Szentlélek erejében. De az egyház a bűnösöknek és a bűnbánóknak is a közössége, akik — ugyancsak Szent Pál szavaival — a kettős törvényt érzik tagjaikban: látják a jót, mégis a rosszat teszik. A bűnt elítéli a keresztény, a bűnöst el kell fogadnia, ha Krisztust elfogadja elvei mértékéül.

Erről a feszültségről kérdeztünk meg őt, a klérusnak különféle generációit képviselő papot és kispapot: az alábbi elmékedésekben az ő véleményük és tapasztalatuk tükröződik.

Székely János: „ÁLDOTT LÉGY, URAM, MINDEN EMBERÉRT, KI SZERELME-MEDÉRT MÁSNAK MEGBOCSÁT . . .” (Naphimnusz)

Szent Ferencről meghökkenítő történetet mond el a Fioretti 26. fejezete. Mialatt ő kolduló úton volt, szerzetesközösségének vezetője három, ennivalót kérő rablót megszégyenítéssel és üres kézzel zavart el. Ferenc — Jézus tanítására hivatkozva: a betegeknek kell az orvos — aznapi koldulásának egészét a gvárdiánál küldi el a rablóknak, sőt megüzeni nekik, hogy jó útra térésük esetén állandóan ellátja őket étellel és itallal.

Ostoba eljárás, naivság — mondaná mindenki, ha ma történt volna az eset, ha nem Szent Ferencről lenne szó. S vajon nem ugyanilyen ostobaság, hogy Isten hagyja együtt nőni a konkolyt a búzával? Nem tartaná azt mindenki rossz gazdának, aki ilyet tenne? Nem ostobaság ugyanannyit adni a hajnaltól fáradozóknak, és az utolsó órában érkezettnek? Nem rémisztően tapasztalatlan az az Isten, aki, miután sok-sok szolgáját megverték, kigúnyolták, megölték, végül szeretett Egyszülöttjét küldi a gyilkosok közé? Nem gyerekesen naiv és nevetni való az a Jézus, aki vámosokkal és utcanőkkel lakomázik? Nem borul-e fel minden erkölcsi rend, ha a jobb arcunkat megütőnek a balt is odatartjuk, ha 77-szer megbocsátunk, ha a tékozló fiúkért levágjuk a hizlalt borjút? Mi lesz így az igazságossággal, az otthonmaradt fiúkkal? Nem a bűnében nyugtatom meg a bűnöst, ha irgalmas vagyok, ha a rablókat még én etetem s még én kérek bocsánatot, ha leteremtetem őket? És végül is: nem elképesztően balgatag-e az Isten, aki a bűnök jogos megbüntetésé helyett saját maga megy a keresztre, bízva a szeretet győzelmében?

Nehéz kérdések, különösen, ha az életünkkel kell rájuk válaszolnunk. A jól ismert válasz így hangzik: a bűnt gyűlölni kell, de a bűnöst szeretni. De hogy az igazságnak és az irgalomnak ezt a feszültségét kicsit jobban megsejtsük, meg kell próbálnunk mélyebben a témába hatolni.

1. SZIGOR. Mindenekelőtt tisztán kell látnunk, hogy az isteni (és a keresztény) irgalom nem olcsó, nem kényelmes irgalom. Csak egy pillantást kell vetnünk a keresztre és ez világos. Az emberek többsége ugyanis kényelemből, lustaságból, közönyösségből türelmes és elnéző. „Lemondasz saját magadról, hogy ne untass másokat, ne mondj ellent nekik, ne fáraszd, ne zavard őket. Ez bizony nem lemondás, hanem gyávaság, férfiatlanság. Az emberek mindig eltúlozzák a hatást, amelyet egy-egy cselekedetük gyakorol embertársaikra. „Nem akartam válaszolni neki —, mondják —, nehogy szenvedést okozzak.” Az igazság merőben más: nem akarta megmondani neki (mindegy, hogy kicsodát), mert akkor kellemetlen helyzetbe került volna ő maga . . . Ha mások gyöngeségét elviseljük, ez nem jelenti azt, hogy boldogságot szerzünk nekik. Nem háborgatjuk a nyugalmukat, ennyi az egész . . . De nyilván badarság bárki kényelmét is elvenni mindaddig, míg nem vagy biztos benne, hogy cserébe a boldogságot adod” (Mircea Eliade: A konkrét boldogságról. Nagyvilág, 1986. 11.

1639. old.). A mi kispolgári világunkban, ahol mindenkire mindent ráhagynak, nagyon megszívlelendők ezek a sorok. Jézus nem könnyed mosollyal ült le a vámosok közé. Körülötte senkinek sem támadt az az érzése, hogy a Mester jósága elbogatellizálja a bűneit, hogy nyugodtan folytathatja tovább úgy, mint eddig. Úgy gondolom, Jézus minden tetteiben hallatlan energiát kell látnunk. Jól látszott ez Zefirelli: Jézus-filmjében a kafarnaumi megszállott meggyógyításakor, ahol szinte az Úr egész teste remegett a csodatétel „erőfeszítésétől”. Sokba került Jézusnak az irgalmazás. Minden tette mögött ott áll a keresztség. „Az igazi szeretet a keresztség tövében fakad” (Pio atya). Jézus szeretete erős szeretet, nem langyos, nem elfolyó. A tanítása mindig szilárd és minden követelő. Csak ezeket az „elveket” nem erőszakkal, nem szankciókkal hajtja be.

A helyes szigorban Kis Szent Terézről is sokat tanulhatunk. Mint újoncmesternőnek sokan mondták neki: Ha célt akar velem érní, csak gyöngéden bánjon velem, akkor a tűzön is átmegyek, de a szigorúság megbénít. Ő azonban, mint jó orvos, sokszor fájdalmas műtéthez kellett, hogy fogjon. S pár nap múlva visszajött hozzá a kis újonc: Jól tette, hogy olyan szigorú volt tegnap velem . . . „És én — írja — mennyire örültem ilyenkor, hogy most már nem keserű füveket, hanem édességet adhatok szívem báránykáinak. De észreveszem, hogy nagyon óvatosnak kell lennem, mert elég csak egyetlen vigyázatlan pillanat, és az egész könnyárban emelt épület rombadól. Ha véletlenül olyasmit mondok, ami csak egy hajszálnyival is megkönnyíti a tegnap hangoztatott igazságot, rögtön azt kell látnom, hogy az én gyermekem oly görcsösen kapaszkodik a dolog könnyebbik végébe, mint a fuldokló a szalmaszálba (!). Hogy a megrovásnak eredménye legyen, szükséges, hogy némi áldozattal járjon annak végrehajtása, s az is szükséges, hogy minden felhevülés nélkül tegyük . . . Ha a szomorkodó után futkosunk, hogy őt megvigasztaljuk, akkor többet ártunk neki, mint használunk. Ha magára hagyjuk bánatában, akkor arra bírjuk, hogy ne várjon semmit az emberektől, hogy tévedését alázatosan belátva magát a jó Isten karjába vesse” (Kis Szent Teréz önéletrajza, Sz. I. T. 1926. 162. és 246. old.).

Vagyis a helyes szigor Isten feltétlen valóságával (igazságával) szembesíti az embert, s az ebbe való belesimulásra készíti, míg a vétkes engedékenység az önző önistenítésben erősíti. Így már megértjük, hogy a szigor nem más, mint távlatokat nyitni a másikkal; nem vele együtt beülni a langyos pocsolyába, hanem fölemelni őt. Meglátni benne, hogy mivé lehetne, a benne szenvedő Krisztust föltámasztani. A szeretet egyé akart olvadni a másikkal, s ezért minden akadályt el szeretne tüntetni. Különösen áll ez Istenre, aki abszolút, s ezért vele szemben mindent el kell veszítenie az embernek, hogy aztán mindent visszakapjon másként. („Aki meg akarja menteni az életét, az elveszíti, aki értem elveszíti, az megtalálja.” Mt 16,25). Istenrel szemben az embernek meg kell halnia (keresztség). Ez a szeretet szigorának, követelményeinek mélyebb oka, s ezért jár együtt a szeretettel mindig a szenvedés. Személyes az Urnak látni, átélni, hogy mennyire képtelen az ember felnőni Őhozzá. Szinten disznók elé kell dobni gyöngyeit (vö. Jézus fájdalmas sóhajta: „Ó, te hitetlen és romlott nemzedék! Meddig kell még veletek maradnom? Meddig tűrjelek benneteket?” Mt 18,17). De szenvedés az embernek is az Úr szeretete, olyan, mint a perzselő láng, amely minden salakot ki akar olvasztani (vö. Jer 20,7: „Rászedtél, Uram . . .”).

2. IRGALOM. Van azonban helytelen szigor is, a farizeusoké. Elgondolkodtató, hogy senki sem kapott annyi feddést és fenyegetést Krisztustól, mint épp a kor „legvallásosabb” rétegei, a papok, az írástudók (teológusok) és a farizeusok (akik rengeteget adakoztak, hetente kétszer böjtöltek, napi három órát imádkoztak stb.). Mi lehet ennek az oka? Az, hogy nem vették komolyan a bűnt! Egyrészt egymástól elszigetelten szemlélték a bűnöket, felosztva azokat „súlyos” és „bocsánatos” bűnökre (kazuisztika), s arra koncentráltak, hogy a súlyosakat elkerüljék. Arról megfeledkeztek, hogy a bűn az Úr megsértése, még ha „kicsi” is. Másrészt úgy gondolták, hogy a saját és az ősök érdemei valahogy a javukra billentik majd az isteni mérleget, túlsúlyban lesznek a bűneikkel szemben. S így végül is a kegyelem nem ingyen jár nekik, hanem fizetségképpen, hisz megdolgoztak érte. Ezért követelik, hogy a bűnös először teljesítsen, s csak utána jár neki valami is. Ezért olyan kegyetlenül szigorúak a bűnösökkel szemben. A farizeusi embert éppen a saját jámborsága választja el

Istentől és felebarátjától. Isten előtt koldusok, szegények vagyunk, s aki gazdagon megy Ő elé, az saját maga ül be Isten trónjára. Hiszen az idősebb testvérnek (Lk 15,25), Simon farizeusnak (Lk 7,36) és a templomban imádkozó farizeusnak (Lk 18,9) éppúgy szükséges lett volna Isten irgalmára, csakhogy ők erényeik csodálata közben erről elfeledkeztek. Ezért a „Bűnösök iránti szeretet” cím is félrevezető, hiszen mindnyájan bűnösök vagyunk. Bűnösnek, vámosnak, vámosnak, erószakosnak Jézus ellenfelei — az „igazak” — csúfolták az ő követőit.

Miben más tehát Isten szigora? Nála is szilárdak az „elvek” végtelen távlatokat nyit; de Ő nem hajtja be a követelményeit másokon, vagy inkább másképp „hajtja be”. Ő először ad. Isten az örök kezdeményező, az örök újra-kezdő.

A világtörténelemben sokáig az erőszak, a hatalom dominált, a polgári eszmék óta próbáljuk az egyenlő jogokat megszerezni; de úgy tűnik, ez az „igazságos” rendszer sem ér célba, nem tud úrrá lenni a háborún, a bizalmatlanságon. Az „igazságnak” ezt az örök civódását, ide-odáját csak valami magasabb létalapról lehet meghaladni, s ez az isteni szint, az irgalom. Valami egészen isteni stílust tanulhatunk itt meg. Ezért az élet legszebb pillanatai a megbocsátás és a türelem cselekedetei. Isteni stílus ez, hiszen valójában Ő először ad. A megtérés nem feltétel, hanem következmény. Az Isten irgalmának felfedezésekor átélt örömből fakad. („Örömeiben eladta mindene. . .” Mt 13,44). Megtérni nem más, mint gyerekké válni (Mt 18,3 — az istenfiúság nem természetes dolog, s ezért a Hegyi beszéd követelményei nem, hanem az Isten országa eszkatalogikus ajándékai: hit nélkül nincs szeretet), felfedezni Isten atyását, újra megtanulni Abbát mondani, szegénységem tudatában élni, hisz a szegényeké Isten országa (Mt 5,3). Visszatérés ez az Atya karjaiba. E találkozás örömeiből fakad azután minden szeretet. A Hegyi beszéd nem abban különbözik az Ószövetségtől, hogy szigorúbbak, hősiesebbek a követelményei, (ez inkább a farizeusokra és az esszénusokra jellemző). A lényeg az, hogy az indíték, a szív változott meg.

Igy értjük meg, hogy az igazi szeretet mindig ellenségszeretet, mindig ingyenes, mindig meg nem szolgált. Amit Istentől kaptam ingyen, azt árasztom tovább. (Szent Ferenc irgalmának gyökereit Alverna-hegyi imájában látjuk: „Ki vagy Te, édes Istenem? S ki vagyok én, hitvány féreg és haszontalan szolgád? . . . Ki vagy TE, végtelen jószág, bölcsesség és hatalom Ura, hogy leereszkedsz hozzám, a hitvány és utálatos féreghez?” Szent Ferenc sebhelyeinek története 3., lsd. még Fioretti 9.). Isten nem szankciókkal hajtja be igényeit, hanem belülről szólít, a szívhez szól. Ő sokat akar, egészen akar, neki a szívem is kell, s ezért szelíd és türelmes, alázatos és finom. Nekem kell önként megéreznem, hogy mit vár tőlem. Meglát a fűgefán, asztalához ültet (zsidó felfogás szerint, aki a megtört kenyérből vesz, a ház urának áldásából részesül), de a választ nekem kell megadnom, a vagyonomat nekem kell szétosztanom.

Az Úr most még mindenkit hív. „Sokan (= mindenki) vannak a meghívottak” (Mt 22,15). Csak később lesz a szétválasztás (vö. tíz szűz, menyegzős ruha). Ez a hívás a teremtő erő, új embert alkot (nem összetör, mint a mi erkölcsi prédikációink). Ez tesz feleletre képessé, felelőssé, szeretetre képes, boldog emberré. S végül beigazolódik, hogy a szeretet mindennél erősebb, hogy nem esztelen az Isten végtelen pazarlása, bizalma, naivitása. Végül megdicsőül az irgalom és az igazság, a kettő egygyólvad. Megdicsőül Krisztus keresztségében, mely Isten titkának legmélyebb kinyilatkoztatása, megdicsőül a keresztyű győzelmében, és mindazoknak, akik újjászületnek e szeretet erejéből: Zakeusban, a bűnös asszonyban, aki Jézus lábát könnyekkel mosogta és a három rablóban is, akik Szent Ferenc üzenetének hallatára magukba szálltak, elmentek hozzá, és bátorításának hatására beléptek a szerzetbe.

Hofher József: A BŰNÖS ELFOGADÁSA

„Ne ítéletek, hogy fölöttetek se ítélezzenek!”

Isten arra hívja az embert, hogy közösségbe lépjen vele, de már a régi korokban tudták és megtapasztalták, hogy a közösség és egyén bűne — lázadás, mulasztás, igazságtalanság — megszakítja ezt a kapcsolatot Isten és ember között.

A Szentírásból megtudjuk, hogy az emberre vonatkozó kinyilatkoztatás egyszersmind Istenre vonatkozó kinyilatkoztatás is. Isten szeretetével a bűn helyezkedik szembe, s ez teszi lehetővé irgalmának gyakorlását, — mert az üdvösség története

nem más, mint a teremtő Istennek fáradhatatlanul megismételt kísérlete, hogy az embert kiragadja a bűnből. A Szolga, aki azért jött, hogy megszabadítsa az embert a bűntől (Iz 53,11), nem más, mint Istennek saját Fia. Jézus Krisztust a bűnösök között látjuk, mert értük jött, és nem az igazakért. Meghirdeti nekik, hogy bűneik „el vannak engedve”. Isten Fiának megváltó tette, szeretete egyben ítélet is, mert minden ember szembesül ezzel a végtelen irgalmas szeretettel. Így válik láthatóvá, hogy méltók vagyunk-e az istengyermekségre vagy sem.

A felebarát iránti viselkedésünk dönt el mindent. A mózesi törvény szerint minden gyilkos méltó az emberi törvényszékre, az evangéliumi törvény szerint sokkal kevesebb is elég, hogy méltók legyünk a Gehennára. Minden rágalomról számot kell adnunk. Ugyanazzal a mértékkel ítélnék meg mindent, mint amit mi alkalmaztunk felebarátainkkal szemben. És annak az ünnepélyes törvénykezésnek az ábrázolása, ahol az Emberfia az igazságtevő, azt mutatja, hogy az emberek mások iránt tanúsított szeretetük vagy közömbösségük szerint jutnak be Isten Országába, vagy lesznek kiszolgáltatva az örök kínnak. Az ember tehát ne ítéljen, hogy meg ne ítéltesse, hiszen már a Teremtés könyvében olvashatjuk: Isten jelet tett Káinra, hogy senki, aki találkozik vele, meg ne ölje, mert aki megöli, annak hétszeresen kell lakolnia. Isten azonban nem csak az ítélkezést vonja meg az embertől, de megköveteli a felebarát szeretetét is, mégpedig aszerint a mérték szerint, ahogy Ő szeret bennünket. „... Megfelelkezhet-e csecsemőjéről az asszony? És megtagadhatja-e szeretetét méhe gyümölcsétől? S még ha az megfeleledne is: én akkor sem feledek meg rólad.”

Isten nagyvonalúsága és irgalma nem ismer határokat, ezért az embertől elvárja: ha Ő, a Mester így szeret bennünket, akkor mi is ezzel a mértékkel szeressük felebarátainkat. — Jézus nagyvonalúságát látva talán már én is elhatároztam, hogy így akarok szeretni. Szívemben megbékéltem már és megbocsátottam az emberiség nagy bűnöseinek, — de mi van kollégáimmal, szüleimmal, testvéreimmel, akik nap mint nap mellettem vannak és talán naponta többször is megkeserítik életemet? — Kosztolányi Dezső „Édes Anna” című regényében Moviszter doktor így válaszol a tanácsos kérdésére: „Őn ugyebár szereti az emberiséget? — Nem szeretem, mert még sose láttam, mert nem ismerem. Az emberiség holt fogalom. És figyelje meg, tanácsnok úr, hogy minden szélhámos az emberiséget szereti. Aki önző, aki testvéreinek se ad egy falat kenyeret, aki alattomos, annak az emberiség az ideálja. Embereket akasztanak és gyilkolnak, de szeretik az emberiséget. Bepiszkolják családi szentélyeiket, kirúgják feleségeiket, nem törődnek apjukkal, anyjukkal, gyermekeikkel, de szeretik az emberiséget. Nincs ennél kényelmesebb valami. Végre semmire se kötelez. Soha senki se jön elém, aki úgy mutatkozik be, hogy én az emberiség vagyok. Az emberiség nem kér enni, ruhát se kér, hanem tisztos távolban marad, a háttérben, dicsfényvel fenkölt homlokán. Csak Péter és Pál van. Emberek vannak. Nincs emberiség.”

Igen, csak Péter és Pál van. Emberek vannak. Konkrét felebarát, akiért ugyanúgy meghalt Krisztus, és akiben ugyanúgy él, — akár bűnös, akár igaz ember. Ha Krisztus valamiképpen mindenkiben ott van, akkor nem tehetünk különbséget, nem részesíthetünk előnyben senkit. Szertefoszlottak azok az emberi elképzelések, amelyek osztályozzák az embereket: honfitárs vagy külföldi, öreg vagy fiatal, szép vagy csúnya, antipatikus vagy szimpatikus, gazdag vagy szegény. Krisztus van mindegyikük mögött, Krisztus van mindegyikükben. Egy „másik Krisztus” minden embertárs, és egy „másik Krisztus” lehetősége, amennyiben a kegyelem hiányozna belőle. A bűnös emberben is jelen van tehát Krisztus, a kérdés csupán az, hogy miként? Mint Megfeszített vagy mint Feltámadt?

„Ki szeret, ha te sem szeretsz engem” — a megfeszített Krisztus kiáltása ez minden felebarátban, akiben nincs szeretet, megértés. Gyűlölködőkben, áskálódókban, pletykálkodókban Jézus várja, hogy átöljem őt, és így társaként a megváltásban, életre keltsem szeretetlenségben élő testvéremet, mert az embertárs szeretete az Isten iránti szeretetből fakad, de Isten szeretete azért virágzik ki szívünkben, mert szeretjük embertársainkat. — Nagy Szent Gergely így beszél az istenszeretet és a felebaráti

szeretet kapcsolatáról: „A szeretetnek két parancsa van, vagyis az istenszeretet és az emberszeretet. Az istenszeretéből születik meg az embertárs szeretete; s az embertárs szeretete táplálja az Isten iránti szeretetet. Mert, aki elhanyagolja az istenszeretetet, az ténylegesen nem képes szeretni a felebarátot. És akkor tudunk legjobban előrehaladni Isten szeretetében, ha előbb az Ő szeretetének méhében felerősödünk a felebaráti szeretet tápláléka által. Tehát Isten szeretete szüli a felebaráti szeretetet. Az Úr, mielőbb a Törvényben kimondta volna, hogy szeresd felebarátodat, előtte azt mondta: szeresd Uradat, Istenedet (MTörv 6,5). Így szívünk talajában először az Óiránta való szeretet gyökerét ültette el, majd ebből fejlődött ki — miként a lombkorona — a felebaráti szeretet. Hogy az istenszeretet össze van kötve a felebaráti szeretettel, azt tanúsítja Szent János is, amikor azt mondja: Aki nem szereti embertársát, akit lát, az nem szeretheti Istent sem, akit nem lát (1 Jn 4,20)!”

A felebaráti szeretet és a másik emberben megfeszített Krisztus iránti szeretet által a fény és a béke nemcsak a mi lelkünkben ragyog fel, hanem a bűnös és összetört lélekben is. Krisztus tehát újból és újból Péterekben és Pálokban, a feleségemben, a férjemben, a gyermekeimben, a szomszédaimban, a kollégáimban szólít meg: Ki szeret, ha te sem szeretsz engem?

Tarjányi Zoltán: NEM ELTÖRNI A MEGROPPANT NÁDAT

Tolsztoj „Gyermekkor, Serdülőkor, Ifjúság” című önéletrajzában kritikus hangvétel-
lel elmélkedik a — tapasztalatai alapján megkülönböztetett — *háromféle szeretetről*. A *szép szeretet* szerinte abban áll, hogy magának az érzésnek s annak megnyilatkozásának a szépségét szereti az ember. „Emberek számára, akik így szeretnek, a kedvenc tárgy csak annyiban kedves, amennyiben azt a kellemes érzést kelti fel, amelynek a tudatát és kifejezését élvezik. Emberek, akik szép szeretettel szeretnek, igen keveset törődnek a kölcsönösséggel, mint olyan körülménnyel, amelynek semmiféle befolyása nincs az érzés szépségére és kellemességére. Gyakran változtatják szeretetük tárgyát, fő céljük csak az, hogy a szeretet kellemes érzése állandóan fel legyen keltve bennük.” — A másik fajta szeretet, az *önfeláldozó szeretet* a szeretet tárgya iránti önfeláldozás folyamatát szereti, s nem törődik vele, hogy áldozatai jó vagy rossz irányban befolyásolják a szeretett lény életét. „Emberek, akik így szeretnek, nem hisznek soha a kölcsönösségben (mert hisz még érdemdúsabb dolog azért áldozni föl magunkat, aki nem szeret bennünket), s mindig betegesek, ami szintén növeli az áldozat érdemét; nagyobbrészt állhatatosak, mert nehéz elveszteniük azoknak az áldozatoknak az érdemét, amelyeket szeretetük tárgyáért meghoztak már . . . Azonkívül az ilyen emberek, akik az önfeláldozó szeretetre hajlamosak, mindig büszkék a szeretetükre, igényesek, féltékenyek, bizalmatlanok, de a szeretetük tárgyát szeretik veszélyben látni, hogy megszabadítsák tőle; boldogtalanságban, hogy megvigasztalják; sőt bűnben, hogy megjavítsák.” — A harmadik fajta a *tevékeny szeretet*, melyet az író így jellemez: „Az a törekvés, hogy a szeretett lény minden szükségletét, óhaját, szeszélyét, sőt vétkes hajlamait is kielégítse, mert minél jobban szeretnek, annál jobban megismerik a szeretett lényt, s annál könnyebb szeretniök, azaz óhajításukat kielégíteni. Szeretetük ritkán mutatkozik meg szavakban, akkor is nemcsak hogy szépen, önelégülten, de szégyenlősen, félszegen, minthogy mindig félnek, hogy nem szeretnek eléggé. Ezek az emberek még a szerető lény vétkeit is szeretik, minthogy ezek a vétkek lehetőséget adnak nekik, hogy újabb óhajukat elégítsék ki. Viszonzást várnak e tekintetben, szívesen csalják is magukat, hisznek benne s boldogok, ha megvan; de éppen úgy szeretnek az ellenkező esetben is s nemcsak óhajítják szeretetük tárgyának a boldogságot, de azokkal a kisebb-nagyobb erkölcsi és anyagi eszközökkel, amik hatalmukban vannak, állandóan igyekeznek megszerezni.” (Németh László fordítása).

Tolsztoj szavaiból nemcsak a kritika, hanem az ember mély ismerete is sugárzik. Rátapint metszően éles meglátásaival az ember szeretettségére, hogy még a szeretet torz, nem megtisztított formái is milyen letaglózó erőt, milyen elemi vonzást birtokolnak. Elmélkedése háttérben ott a *viszonyítási pont*, a tökéletes emberszeretet, a jézusi. Ez a rejtetten jelenlévő szempont ad minősítést a gyarlóbb formáknak, s

ad egyben távlatot is nekik, milyen érlelődési és megtisztulási kibontakozási lehetőségük van. Az író gondolatsora leleplezi, hogy a világ mindig torz öntőformákat kínál a szeretetet megvalósítani akaró emberi váagnak, ám ezekben a nem tökéletes magatartásmintákban is benne van a makulátlan és teljes szeretet-tapasztalatnak az *ígérete*. Mert miért is nem tökéletesek ezek a szeretetminták? Azért, mert a bűn, azaz az egoizmus beszenyeezi őket.

A bűn mint helytelen szeretet. A bűn az ember szabad akaratú, Isten ellenes lázadása, de gyengeséggel, gyarlósággal, sodrással körülvevett tett, tehát mint élmény, inkább megközelíthető. Ezzel nem helyeseljük a korunkbeli bűnfogalmat, mely természetes „rövidzárlatként” nézi a bűnt, hanem inkább azt hangsúlyozzuk — amit a tradicionális teológia is mindig vallott, ha nem is karakterisztikusan —, hogy a bűn a szeretet helytelen látószöge egy-egy értékkel kapcsolatban, azaz a nem tiszta szeretetnek a megvalósulása. Egy érték olyan vonzást gyakorol az emberre, hogy elfedi az Isten által ígért üdvösséget, sőt egyfajta „üdvösségként” mutatja magát: ha lemondok róla, kihagyom az életemből, akkor nem leszek teljes életű, nem lesz kerek az életem. A via purgativa mindig a helyes látószög kialakításával kezdődik: az tud a bűnbánat útján elindulni, aki fölismeri, hogy az Isten által felkínált üdvösség adja a legteljesebb emberi élet lehetőségét is. Más szavakkal: az a felismerés, hogy *jó az Isten*, hogy parancsaival és gondviselésével nem zsarnoki hatalmát akarja megvalósítani, hanem személyes javamat, teljességemet megérlelni. Isten és ember közös történetének nagy drámájában a következő rádöbbenés a fontos: Isten szeretetreméltó; Isten képmása, azaz bármely ember szeretetreméltó; s a léte szólítással már engem is szeretetreméltónak deklarált Isten. De léteemet az emberi közösség függvényében kaptam, tehát abban kell kialakítanom szeretetreméltóságomat.

Ezt az evangéliumi gondolkodásmódot Jézus tanításával és az emberekkel szembeni magatartásával egyaránt kinyilatkoztatta. A tékozló fiú életében a fordulat akkor kezdődik, amikor rádöbben arra, hogy az ő atyja jó, tele van tiszteletre méltó és szeretetre méltó tulajdonságokkal. Amikor ez tudatosul benne, rá lép a hazatérés, a közösségbe újra integrálódás útjára. És számára is mehökkentő, nemcsak a megbocsátó, de elhalmozó szeretetű fogadtatásban részesül. Szeme immár megnyílt a helyes szeretet felismerésére, és képes azt önmagára alkalmazva helyesen viszonyulni az értékekhez, alkalmas az igazi üdvösség befogadására. Jézus és helytelen szeretetű, azaz bűnös ember viszonyára pedig a házasságtörő asszony története a legpregnánssabb. Ő, aki az elvek meghirdetésében a legradikálisabban képviselte az igényességet (mindaz, aki bűnös vággal másneműre néz, szívében paráználkodott vele), nemcsak, hogy nem ítéli el azt, aki nem tudta e követelményt teljesíteni, hanem megvédi őt az elítéléstől, megszégyeníti vádlóit, és hosszan elbeszélgetve vele, visszaadja önbecsülését. Tehát fölemeli, mert a nyilvánosság előtti megszégyenülés már megtisztította szeretetét, már alkalmas az igazi érték, az üdvösség befogadására. Egyházunknak mindig e jézusi modell kell legyen a pedagógiája: az eszményt állhatatosan hirdetve és képviselve fölemelni tudni azt, aki töredelemmel és megváltozási szándékkal vallja, hogy nem tudta teljesíteni az eszményt. Akkor a bűnbánat valóban a gondolkodásmód megváltoztatása lesz: az illető fölismeri a helyes szeretetet, annak megvalósítási realitását, s így kiszabadulva a helytelen szeretet vonzásából, gyökeresen tudja rendezni Istennel, önmagával és a közösséggel való viszonyát az üdvösség távlatában.

Szeretet és közösség. A megtisztított, Isten által akart és Jézus által bemutatott helyes szeretetnek, mint láttuk, a lényege a *másikkal* (Istennel és emberrel) *kialakított kommunió*, azaz a szeretetben való egység. A szeretet megtisztításának egyedülálló lehetőségét vallja hitünk: meg nem történné lehet tenni a bűnt, véglegesen túl lehet lépni a helytelen szeretet periódusán. A szentírási történetek a reális, torz szeretetű, bűnös embert mutatják be, aki a rendszeres megtisztulásban a teljesebb istengyermeki élet felé tud haladni, aki a szent és tökéletes szeretetű Istennek méltó partnere.

Ebben a látószögben világos igazán az individualista lelkiség elégtelen volta: többről van szó, mint az egyéni hibák boncolgatásáról. A bűnbánó a helyes szeretetet fölismerve intim módon találkozik az irgalmas Istennel, s e fölemelő találkozás nemcsak Istennel, hanem az emberi közösséggel szemben is gyümölcsöző lehetőséget teremt neki. Mert az Istennel szövetségben élő, Krisztust Főként elfogadó közösséghez kapcsolódása erősödik meg az egyénnek, s ez az egyéni tapasztalat erősíti magát a közösséget is. A megtisztított szeretet a teljesség igényével lép föl: rádöbben a megtérőt, hogy az isteni irgalom önmagára engedése követelményeket is támaszt vele szemben. Nevezetesen: a mikro- és makrotársadalomban, a családban és helyi egyházban, mindenféle közösségben neki előrevivő, építő szerepet kell játszania. S maga a megtérés, a helyes szeretethez való igazodás lefolyása is a közösség formulái szerint történik meg, tehát nem magánbeszélgetés, melyet véd a gyónási titok szankciója, hanem az egyház egyik tagjának az egyházhoz, mint Krisztus Misztikus Testéhez való mélyebb kötődése. Más szóval: beleygőkerezés Isten szeretetébe és Krisztus egyházába.

Az igazi kommunió a szeretet teljes megvalósulása: az egységet a kiengesztelődés, a másik elfogadása hozza létre. A bűnbocsátás pedig Jézusnak, a Megtestesült és hiteles Szeretetnek az önkéntes, bűnösökért hozott áldozatának, a bűnös emberért kiontott vérének konkretizálása. Aki ezt a szeretet fölismeri, az képes a világ szeretet-moddelljeit kellő értékűeknek minősíteni, sőt képes azokban az autentikus szeretet csíráit fölfedezni, s a megtisztítás programját rájuk alkalmazni. Az egyház letéteményese a hiteles szeretet hirdetésének és liturgikus megvalósításának.

Ezen vigasztaló igazságokat tudnia kell a nem tökéletes szeretet megtapasztalóinak, akik a megtisztított szeretet megélésére vágyakoznak, Istennel és a másik emberrel kapcsolatban egyaránt. Ám e vigasztaló igazságokat tudatosítania kell minden közvetítőnek, minden papnak, mert ők a jézusi fölemelni akaró isteni irgalomnak a továbbítói. Osztoznuk kell a gondolkodásmódját Krisztushoz igazító bűnbánó megrendülésében, mert ők állnak Isten és a közösséghez tartozó mélyebb találkozásának a metszéspontjában. Ők a megroppant nádat nem eltörni akaró Krisztus szentségi karjai, akik által a szép, az önfeláldozó és a tevékeny szeretet minőségben megemelkedhet, hiteles Isten- és emberszeretetté válhat.

Szegedi László: ISTEN IRGALMA.

A bűn lehetősége. Isten egészen tökéletes. Ehhez hozzátartozik az is, hogy nem tehet semmi rosszat, és nem mehet tönkre. A világ különbözik Istentől többek között abban is, hogy megromolhat részletében vagy egészében. Tönkremenésről akkor beszélünk, ha a világ vagy annak bizonyos tagjai nem érik el azt a célt, amit eléje tűztek. Teológiaiilag akkor rossz a világ, ha nem teljesíti azt a célt, amit Isten eléje tűzött. Világunkban az ember képes megakadályozni Isten akaratát. A rossz az ember akaratában gyökerezik.

A bűn rossz. A jó mindig jót akar és szemben áll arosszal. Isten végtelenül jó, ezért Isten teljes ellentétben áll arosszal és annak minden következményével. Ennek alapján rendkívül egyszerű Isten magatartása a bűnnel és a bűnössel szemben. Amennyiben egyértelműen és kizárólag teljes rosszal áll szemben Isten, a kérdés igen egyszerű. — A világ azonban fejlődő jelenség, ahol a fejlődés folyamatában a jó elromolhat és a rossz megjavulhat. A világ fejlődő jelenség — ez azt is jelenti, hogy a rossz nem adott benne végső kifejtett formájában. Ebben a világban a jó és a rossz igen sokszor elválaszthatatlanul össze van fonódva. A jóban is van rossz, a rosszban is van jó.

Bonyolítja a kérdést, hogy amilyen határozottan elutasítja az Úr a legkisebb rosszat is, ugyanúgy állítanunk kell, hogy a legkisebb jót is megbecsüli. Mi, emberek, jóról, rosszról gondolkodva mindig a magunk által gyártott primitív sablonokban gondolkodunk, amik az igazságot sokkal inkább elhomályosítják, mint kifejezik. Gondolkodásunkba mindig belejátszik az érdek. Nem hiába hangoztatja az Ószövetség, hogy „Az én gondolataim nem a ti gondolataitok”, az Újszövetség pedig arra figyelmeztet, hogy

„Ne ítéletek!” Az Ószövetség kidolgozta a maga teológiáját az isteni kinyilatkoztatás fényében a bűnről és az Úr irgalmáról.

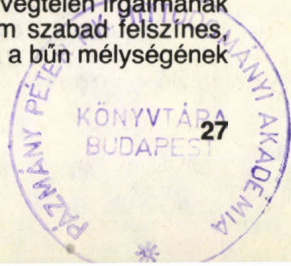
Adám vétke, a vízözön előtti kor elhatalmasodott bűnadata, Szomoda és Gomora élete, Izrael számtalan hűtlensége, főleg a babiloni fogság előtti általános elpárolás az Úrtól, — valamint az ezekre való súlyos büntetés alkalmát adott, hogy a próféták és az Úr pásztorai kidolgozzák a választott nép bűnfogalmát, annak súlyos voltát, és az érte járó büntést. Ehhez a teológiához tartozik az Isten megbántásáról szóló tanítás, a nép hűtlenségének és lázadásának a képe, továbbá az Úr szigorú büntetése a bűnökért. Főleg a Második Törvénykönyv és a zsoltárok igen részletesen kidolgozták, hogy az Úr parancsai jók, a bűn öngyilkosság, önmagában is rossz, s az Úr törvényei nem önkényes parancsok. Az Ószövetségben a bűnért járó szigorú büntetéshez hozzátartozik az Úr irgalmáról szóló tanítás is. Az Úr megkegyelmezett Adámnak, nem pusztította el a földet a vízözön után. Izraelt mindig visszafogadta irgalmába. — Az Írás mindig aszerint hangoztatta a büntetés nagyságát, biztos bekövetkezését vagy Isten irgalmát, ahogyan a pedagógiai szempont azt megkívánta. Magabiztos, gátlástalan, felelőtlen korszakokban inkább a haragvó, büntető Isten képét rajzolták erőteljesebben; szenvedő, összetört embereknek pedig többet beszéltek az Úr irgalmáról, megbocsátó szeretetéről a legszebb sorokat Deuteroizajás írta le a babiloni fogság idején: ha a csecsemőjéről meg is feledkezne az anya, én akkor sem feledkezem meg rólad.

Az Újszövetség tanítása minden felszínes látszat ellenére a legkisebb ellentétben sincs ezen a ponton az Ószövetséggel, inkább azt építi, fejleszti szervesen tovább. Téves az az elképzelés, hogy az Ószövetség Istene szigorú Bíró, az Újszövetségé pedig irgalmas Atya. — A babiloni fogság után a csapások között Izrael érthetően az igazságosan büntető Isten képét élte át erőteljesebben. A Törvény megtartását, ami ennek a kornak fő élménye lett, a törvényszegésért járó szigorú büntetéssel igyekszik motiválni. Ez bizonyos lélektelen, merev és egyoldalúan szigorú, büntető istenképhez vezetett Izrael tudatában a judaizmus végső idején, amikor Jézus élt. Ő erőteljesen küzdött ez ellen a merev, Isten szentségétől idegen elképzelés ellen. Gondoljunk a tékozló fiúról szóló példabeszédre, a Simon farizeus házában lejátszódó jelenetre a bűnös nővel, és az evangéliumok annyi más kifejezésére.

Ezzel párhuzamosan le kell szögezni, hogy Jézus nem csupán az egyoldalú istenkép torzulásai ellen küzdött, és nem csupán arra törekedett, hogy az igazságos és irgalmas istenkép harmóniáját helyreállítsa Izrael tudatában. Isten alapvető magatartása a bűnössel szemben, hogy keresi, ami elveszett. Isten nem akarja a bűnös halálát, hanem, hogy megtérjen és éljen. Ez a gondolat is megtalálható már az Ószövetségben, gondoljunk Jónás történetére. Az új abban áll, hogy Isten egyszerűen Fiát adja, hogy megmentse mindazt, aki belekapaszkodik a felkínált mentőövbe. Istennek a bűnösökért önmagát is feláldozó szeretete a megrendítő kinyilatkoztatása az Újszövetségnek. Krisztus a kereszten az őt meggyilkoló honfitársaiban keresi a mentséget, a legkisebb jót, s ennek alapján értük könyörög.

A Krisztusban megnyilatkozó isteni irgalomnak kettős motívuma van. Egyik Isten végtelen szeretete, másik pedig a bűnnek az az iszonyú mélysége, ami Krisztuson keresztül tárul fel. Krisztus Isten végső prófétája, benne, rajta keresztül nyilatkoztatja ki Isten, hogy milyen szörnyűség, amikor az ember végleg megkeményedik a bűnben. Ezzel a világgal szemben isteni magatartást Mt 25. fejezete mondja el, az utolsó ítéletről szóló képbén. „Távozzatok tőlem, átkozottak, az örök tűzre, mely az ördögnek és angyalainak készült!” Az Ószövetségnek nincs ilyen kemény sora. Ettől a kárhözattól, hogy megmentsen, minden áldozatra kész az Isten.

A keresztény embernek, Krisztus tanítása nyomán, a hitben át kell élnie a bűn elképzelhetetlenül súlyos voltát. Át kell élnie Isten végtelen irgalmának aggodását, keresését az utolsó pillanatig, hogy a bűnöst megmentse. A keresztény embernek tudatában kell lennie, hogy sem a bűn mélységének, sem Isten végtelen irgalmának titkát (amely mindig nagyobb a bűnnél), nem ismeri. Ezért nem szabad felszínes, könnyelmű, felelőtlen kijelentéseket tennie. Isten irgalmáról csak a bűn mélységének átélése után szabad beszélni.

Isten irgalmáról szóló igehirdetés korunkban. Isten irgalmáról igen sokat beszéltek a teológusok az elmúlt időkben, meglátásunk szerint helytelen alapokról kiindulva, aminek a következő háttére volt. — A második világháború után Európa szellemi élete nagyfokú változásokon ment keresztül, amiben a kezdeti időben az egyház tagjai csak kis mértékben vettek részt. Megszületett az immanens humanizmus reménye, ami a társadalmi igazságosság nevében a gazdasági jólét megteremtésével igyekezett eddig nem tapasztalt virágzást létrehozni. Az új társadalmi szemlélet erősen etikus beállítottságú volt, de ez az etika nagymértékben különbözött az elmúlt korokban a keresztény teológusok által kialakított erkölcsi rendszertől. Az új erkölcsi rendszer a hitre épülő egyéni igazságosság helyébe az immanens, szociális igazságosságot állította. Az új felfogásban nem a legfontosabb, hogy az egyén a maga istenadta kötelességeit — jogait teljesítse és védje, hanem az, hogy az egyén a társadalom felvirágoztatásában fáradjon. Az új szemléletnek a keresztény szemlélethez érthetően nem sok értéke volt.

A keresztény teológusok, akiknek érzékük volt a korszellemhez, fokozatosan fölismerték az új felfogás értékeit, úgy látták, hogy bizonyos elhanyagolt evangéliumi igazságokat valósítottak meg. Ezzel elkezdődött egy újfajta erkölcsoteológiai szemlélet, amely kellő hangsúlyt adott a szociális kérdéseknek. A radikális teológiai irányzat újabb válfaja lett a különböző korokhoz alkalmazkodó teológiai irányzatoknak, amelyeknek van bizonyos igazsága, értéke, de magukon hordják koruk gyengeségeit is. Ilyen gyengeség lett többek között az elmúlt időben, ahogyan Isten irgalmáról beszéltek. A zsinat után felgyorsult Európa népeinek a laicizálódása, és a keresztény erkölcsök elhagyása. A hatvanas években még felfelé ívelő gazdasági jólét, immanens remény, és fokozódó élvezethajszolás jellemezte Európa népeit, közöttük a keresztény rétegeket is. Ebben a helyzetben részünkről nem éreztük sem őszintének, sem helyesnek, amikor jó sorban élő teológusok nagyon nagy megértéssel beszéltek Isten irgalmáról a jó sorban élő, erkölcsileg lazuló hallgatóságunknak. A bizonyos fokig megvalósuló szociális igazságosság következtében Európában nem volt túlságosan széles a tragikus sorsú réteg, akikkel szemben jogos módon kellett volna hirdetni a bűn súlyát. Ezt sajnos elmulasztották, — mondhatjuk, hogy elmulasztottuk.

Az európai társadalom, s benne az európai egyházak is egyre nagyobb problémák elé néznek gazdasági, társadalmi, erkölcsi szinten egyaránt. Az ember a nagy nehézségek között igen gyengének bizonyul. Isten, bár elveti az ítéletre megérett társadalmat, ezt a tevékenységét is végtelen irgalma hatja át. Isten az összetörtség, nyomorúság nem taszítja, hanem végtelen irgalommal fordul a tehetetlenségüket megtapasztalók felé. Isten nem vetette el végleg Izraelt sem, hanem örök szeretettel szereti ma is. Az Úr nem veti el Jézus Krisztus népét a mi korunkban sem, noha Európa jelentős része gyakorlatilag távolabb került Krisztustól, mint a választott nép a babiloni fogság előtt Jahvetől. Az Úr irgalmas, végtelenül szeret, és amikor elhatárolódik a bűn, túlárad a kegyelem. Így volt ez mindig, Krisztus előtt, még inkább az ő megjelenése után.

Edelényi István: A BŰNÖSÖKET JÖTTEM HÍVNI

„A bűnösöket jöttem hívni, hogy tartsanak bűnbánatot” (vö. Lk 5,32). Jézus szavai ezek, amelyek programot adnak minden papnak. Félszázados papi szolgálatom bűven nyújtott alkalmat ennek gyakorlására. A bűnösöket szeretni Jézus példája szerint Don Boscótól tanultam, aki fáradhatatlan volt a gyóntatásban. Mindig készségesen állt mindenki rendelkezésére.

Először gyermekeket gyóntattam nevelőintézeteinkben. Az anyag változatos volt. Egyik részük jó nevelést kapott odahaza, a másik részüket javító-nevelésre ítélték. Így a legkülönbözőbb lelkiületűekkel találkoztam, amikor meghívtak rendkívüli gyóntatónak a havi lelkinap alkalmával (Don Bosco ezt Jóhálál-gyakorlatnak nevezte). Ennek célja az volt, hogy egy kis buzdítással jó gyónásra hangoljuk őket. Főként arra kellett vigyázni, hogy a gyónásuk teljes legyen, azaz őszintén feltárják lelküket. Nagy nevelőerő rejtett ebben a gyakorlatban. Senki sem kényszerítette őket semmiféle

nyomással, hogy elvégezzék gyónásukat. Ellenőrzés sem volt. Mivel a gyóntató rendszerint ismeretlen volt előttük, szabadon tárták föl lelküket. Ennek jó hatása tapasztalható is volt az intézet életében. — Közben, főként az első péntekek alkalmával hívtak segíteni. Itt az idősebbek, főként asszonyok lelkületével ismerkedtem meg. Rendkívüli problémát nem jelentett gyóntatásuk. Hálások voltak a kis buzdításért, megvigasztalódva vitték tovább mindennapi terhüket. — Érdekességet számomra itt az jelentett, hogy esős időben lóháton tettem meg az agyagos, sáros utat. Oda felé könnyű volt, mert láttam az utat. Visszafelé azonban a sötétben nem láttam, a ló meg vak volt. A ló ösztönére kellett hagyatkoynom. Ez a romantika arra volt jó, hogy imádságra hangoljon, és imádsággal pótoljam, amit esetleg a gyóntatásban elhibáztam. — A férfiakkal meg a középkorúakkal karácsony és húsvét előtt találkoztam. Itt már jobban kellett vigyázni a teljességre, mert hajlamosak voltak elnagyolni a dolgot. Röviden lehetett végezni egy-egy gyónóval, mert nem voltak olyan bőbeszédűek, mint az asszonyok. Inkább az őszinte bánatra és erős fogadásra kellett koncentrálni.

A gyóntatás legmegrázóbb élményeit egy búcsújáróhelyen tapasztaltam. Évekig hordott teher került előtérbe. Tapintatosan feltett kérdések nyitották meg a szíveket. Az ilyenek feloldozása érezte meg a papi hivatás isteni eredetét, és a megnyugvás könnyei kísérték a lélek felszabadulását a büntudat alól. Az ilyen kegyelmi kiáradások feledtették a gyóntatás fáradságát, és kárpótoltak minden meghozott áldozatért. Őszinte hála érzése töltötte el lelkemet a papi hivatás kegyelméért. — Az öregeknél és a betegeknél éreztem még papi hivatásom kegyelmét. Ők voltak a leghálásabbak. Velük ismételten találkoztam, és már előre örültek érkezésemnek. Sokszor kellett újra végighallgatni panaszait, de ez mindig megnyugtatót jelentett számukra. Volt alkalom bőven a türelem gyakorlására, de e nélkül az erény nélkül nem lehet jó gyóntató senki sem. — A gyóntatásnak nemcsak negatív oldala van. Akadtak szép számmal, akik lelkipozícióra vártak. Velük azt kellett megértetni, hogy ne olyankor jelentkezzenek, amikor sorban állnak a gyóntatószék előtt. Várják ki az alkalmas időt, amikor nyugodtan lehet velük beszélni problémájukat. Ennek sem szabad azonban hosszadalmasnak lenni. Az aggályosok hibája ez, no meg azoké, akik érzelmileg ragaszkodnak valakihez. Okossággal, határozottsággal kell őket gyógyítani, és az erények útján vezetni.

Ha ritkán is, de előfordult, hogy nem oldozhattam föl valakit. Ez jobban fájt nekem, mint a gyónónak. Mindenesetre buzdítottam az akadály elhárítására, és hívtam, jöjjön vissza, hogy a feloldozást megadhassem. Ez néha meg is történt. — A bűnösökkel való kapcsolatam sok lelki örömet adott papi életemben. Hálás vagyok, hogy Jézus meghívott erre a szolgálatra, és megismertette velem a lélek fölényét a test fölött. Megtapasztalhattam a Szentírás tanítását: „Nagyobb öröm lesz a mennyek országában egy megtérő bűnösön, mint kilencvenkilenc igazon” (Lk 15,7).

Széli Margit
„MIKÉPPEN MI IS MEGBOCSÁTUNK
AZ ELLENÜNK VÉTŐKNEK . . .”

„Ne feledd, Isten legfőbb jele
a megbocsátás, elfogadás, jóakarát . . .”

Roger Schutz

Mindennapi imánk a Miatyánk (Mt 6,9—13), mégis kevesen döbbenünk rá, hogy a hét kérés közül csak a bűnbocsánat van feltételhez kötve. — A II. világháború szörnyű pusztításai, az ártatlan áldozatok milliói szinte minden családot érintettek, közülük sokan máig sem tudnak felejteni, de még megbocsátani sem. Kezdetben ez annyira súlyos probléma volt, hogy módszeres kutatásokat kezdtek az előítéletek, a megtorlások lelki mechanizmusáról. A *megbocsátás lélektanával* sokaknak nyújtottak segítséget. — Am az újraéledés, a gyarapodás és versengés éveit újratermelték az emberi

érintkezés nehézségeit. Napjainkban a kicsi, pontosabban a kicsinyes dolgokra vagyunk „allergiásak”, ami tüőkéességünk gyengülésének a jele.

A Time-magazin 1984. 1/6. száma rendkívüli példányszámban jelent meg II. János Pál pápa képével, amint a kiengesztelődés szentévében (1983. dec. 27.) a római Rebbibia börtönben meglátogatta és megáldotta merénylőjét, Ali Agcát, aki megrendülten csókolta kezét áldozatának. A pápa a riportereknek csak annyit mondott: „Ez a mi titkunk . . . minden embernek meg vannak a titkai és azt tiszteltetben kell tartanunk . . .” — Majd hozzátette: „Az Úr megadta nekünk a kegyelmet, hogy úgy találkozhattunk, mint emberek és testvérek.” Hogy mire utalt itt a pápa, azt korábbi (1983. okt. 5.) szavaiból érthetjük meg: „Ha igaz az, hogy az ember szívéből gonosz szándékok törhetnek elő, akkor az is igaz, hogy ez a szív képes meghallani az Atya szavát, képes megtérni, bocsánatot nyerni, új életre támadni, megújítani önmagát és környezetét.”

A továbbiakban a *megbocsátás lelki alapjaival* ismerkedünk, hogy az *evangélium tanítását* mélyebben megértsük.

A MEGBOCSÁTÁS LÉLEKTANILAG SZÜKSÉGES. Ez az első elv, mivel nélkülözhetetlen az életben maradáshoz. Aki ugyanis nem tud, vagy nem akar megbocsátani, az saját magát börtönzi be a múlt sérelmeibe, tragédiáiba és ezzel kiszolgáltatottja lesz a rossznak, rosszakaróinak. Az „ütésre-ütés” kölcsönös kényszerében zajlik élete, amiből képtelen kilépni. Félelmetes körforgás van a sérelem és annak megtorlása között. — A megbocsátás viszont felszabadítja a személyiséget, teljesebbé teszi, hogy képes legyen nehézségein úrrá lenni, amint Illyés Gyula mondja: „Utéted, átkod hiába ellenem, szőrnyű a fegyverem: megbocsátok!”

KINEK ÉS MIÉRT NEHÉZ A MEGBOCSÁTÁS? — Erre vannak élesen elhatárolt, „statikus” válaszok, de tekinthetjük az élet „folyamatában”, ahol számos átmenetre találunk. — Az átlagvélemény szerint: Egyesek önmagukat tisztának, szentnek, okosnak tartják, és nem tudják elviselni, ha a másik nem így fogadja el őket. Az önteltség pedig akadálya a belátásnak. Amikor Szokratész azt kívánja: Gnoti széau-ton! — Ismerd meg önmagadat! — akkor már feltételezi tanítványainál az intelligenciát (intus legere — belsőleg látni), a tárgyilagosságot. — Szent János apostoli körlevelében markánsan fogalmaz: „Aki azt állítja nincs bűne (azaz tökéletesnek véli magát), az önmagát csalja meg, és nincs benne igazság” (1Jn 1,8). Jézus egyenesen rákérdezett a képmutatókra: „Miért látod meg a szálkát embertársad szemében, ha a magadéban a gerendát sem veszed észre?” (Mt 7,3).

Ma *árnyaltabban* tekintünk a sértett-sérült emberre, aki göggyével gyakran lelki sebeit rejti. Korunk káros hatása, hogy a reklámok, a tévé stb. a „nagyszerű ember”, a „superman” típusát állítják elénk. Olyanét, aki ügyes, gyors, sikeres, finoman erőszakos, előnyös külsejű, kisportolt, szellemileg képzett — ám erkölcsi-lelki vonásokról szó sincs. Ez a „beérkezett” — még ha nem is fölényes és lekezelő — már pusztán jelenlétével felkelti másokban az irigységet, a kisebbségi érzést és ezek rádúpláznak: megjátsszák a fölényest, vagy mindenáron kisebbítik, lejáratják „ellenfe-lüket”. Gyakran ki is mondják: Nem bocsátom meg, hogy neki minden sikerül! — És ez a „mai ember” — beleértve a keresztényeket is — ösztönös, nem tűr el semmit. A sértettséget, a lemaradottságot apró kis bosszúival, megszólással, mások megítélésével vezeti le. Elindul így egy folyamat, ami végül gyűlölködéshez, sőt halálos kérésekhez is vezethet. Még a keresztény családokban sem nagyon próbálják a másikat megérteni, mire is érzékeny — mintha nem igazán éreznének felelősséget egymásért.

— **Természetünk** arra indít, hogy értelmünkkel keressük az igazat, vágyainkkal pedig meg akarjuk szerezni a megkívánt, „megillető” javakat. Gyakran úgy ítéljük, hogy a másik bizonyos anyagi, szellemi javakhoz könnyen, érdemtelenül vagy csellel jutott hozzá, és magunk akarunk igazságot szolgáltatni. Jakab apostol tőlünk is megkérdezi: „Ki vagy te, hogy ítélkezel felebarátod felett?” (4,12). Az igazat csak Isten tudja, aki a

szívekbe lát. „Testvérek, ne panaszkodjatok egymásra, nehogy ítéletet vonjatok magatokra. A Bíró már az ajtóban áll” (5,9). És nem tudjátok sem a napot, sem az órát, amikor az Úr ítéletre hív, Ő előtte pedig irgalmasságunk és megbocsátásunk szerint leszünk megmértve (Mt 25,31—46).

— **Akik bizonytalan környezetben**, légkörben kényszerülnek élni, azokat könnyen elfogja a bizalmatlanság, ami vagy önvédelemre késztet vagy káros-kóros szorongást kelt bennük. Egy idő után még az egészségesek is neurótikusan megtorlókká válnak. Önbecsülésük csökken, ha gyengébb idegrendszerűek, és kellő időben nem kapnak védelmet, erősítést, — italban, kábítószerben oldják fel féjelmeiket, kiszakadnak környezetükből, veszélyes vagy beteg egyedekké válnak. Útjuk nem ritkán az öngyilkossághoz vezet. A bosszú és az önpusztítás tehát egy tengelyen növekedik. Az utóbbi évszázadok szigorú bünvádi szemlélete helyett ma feltesszük a kérdést: betegségről vagy bűnről van-e szó. Mind a kettőről! A mai tudomány betegség felől közelít, és csak súlyos esetben kényszerül társadalmi büntetésre. — „A szakemberek sokszor maguk sem értik a vak szenvedélyeknek egészen különös, előre nem látható áttételekkel érvényesülő hatását, amikor a bűn elkövetője sem tud magyarázatot adni . . . Valahol a lélek mély rétegeiben elindul egy folyamat . . . és gát nélkül zúdul tovább, féktelenségében átlépi a bűn határát . . .” — írja Szekeres Károly kriminológus „Bűnösök vagy betegek?” könyve előszavában (Medicina, Bp. 1969.).

Gyógyítanunk kell tehát a sok önutálatban szenvedőt, akik kudarcukban és féltékenyséjükben mások harmonikus életét is feldűlják. Az evangéliumból ma egyre inkább felismerjük a *gyógyító Jézust*, aki a bénának azt mondja: Bízál fiam! Bocsánatot nyertek bűneid, és utána gyógyítja meg. Amikor a farizeusok „bűnösöket” látnak Jézus körül, Ő így válaszol: „Nem az egészségeseknek kell az orvos, hanem a betegeknek. Menjete csak, tanuljátok meg, mit tesz az: irgalmasságot akarok és nem áldozatot” (Mt 9,12.13). Szent Ágoston is ezen az úton közelít: „Gyógyítani akarok és nem vádolni!” (Sermo 352).

A MEGBOCSÁTÁS A VALÓSÁG ELFOGADÁSA. Számolnunk kell azzal, hogy az ember hajlamos a bűnre, sőt bűnös. Ezért veszélyes az a szétválasztás: gyűlöljük a bűnt, szeressük a bűnöst! A rossz ugyanis nem valami alkalmi eset, ami többé nem fordulhat elő, ami levethető, mint egy ruha, hanem beleszövődik az ember testébe, lelkébe. *Nekünk, a bűnöst kell szeretnünk, elfogadnunk minden gyarlóságával együtt.* — A fenti állítás azért is problémás, mert gyakran éppen a személy ellenszenves, ezért nem tudjuk hibáit elnézni. A nagyvonalú bírálja a kicsinyeskedőt és viszont. A csendrevágyót ingerli a harsogó jókedv stb. Ha nem fékezzük magunkat (és itt a baj!), az ellentét észrevétlenül ellenszenvvé, sőt elviselhetetlen gyűlölködéssé fajul. Az egyszerű hibából belecsúszunk a bűnös állapotba. Az *önkontroll hiánya* már sok szakadásnak, válásnak lett oka.

Elsődleges ezért, hogy legyünk egymás iránt *tapintatosak, udvariasak*, mert így sok nehéz helyzet áthidalható, könnyíti a közös cselekvést, az interakciót, lassan reánk is visszahat, átjárja egyéniségünket. Ezért mondják, hogy az udvariasság és tapintat az erény és a lelkiélet előcsarnoka.

A VALÓSÁG TÍPUSAI. Kapcsolatteremtésünkben néhány típusra különösen ügyelnünk kell. — A *hisztériára* hajlamosak saját hibájukat kivetítik és a másikat tartják önzőnek, rosszakaratúnak. Így szinte öntudatlanul megszabadulnak önmegvetésüktől, mert érvényesülésük akadályait másban láthatják. A lelkigondozás nehéz esetei ők, mert miközben gondozóik az illetőt önmaga elfogadására nevelik, maguk is a kivetítés áldozataivá válhatnak. — A *megalkuvó-konformista* csak saját csoportja (családistenítés, vallás, klub stb.) színeiben létezik, annak szabályait mereven követi, ezért csoportja nevében mindenre rávehető. Mivel lelkiismeretbeli ítélete gyenge, ritkán érez büntudatot, inkább „szégyenezete” van, mit gondolnak róla mások (főleg csoporttársai). Akik a kereszténységet is csupán szabályrendszerként fogják fel, nyáj módján utánozzák, azok gátolják mindazokat, akik tudnak és mernek élni Krisztus szabadságával. — A nehezen nevelhető *beteg-bűnös* az olyan, aki pillanatnyi élvezetét azonnal ki akarja elégíteni, akadályoztatás esetén támad és megtorol. Nincs

„erkölcsi gátlása”, ezért nem tud viszonzás nélkül sem adni, sem szeretni. „Magatartási indítékai önzőek, kész a másikat — még családtagjait — is feláldozni, hogy elérje céljait. Mivel mások véleménye, hogyléte nem érdekli, képtelen együttműködni, együtt dolgozni . . . Önmagával elégedett, érzelmileg elferdült . . . Ilyen hajlamokkal könnyen bűnözővé válhat.” — állapítja meg Ruth Shonle Cavan kriminológus.

A mások felé irányulás fejlődési korszakait Normann J. Bull moralista egyszerű szabályokba foglalja össze:

— 1. A „vasszabály”, „A szemet szemért, fogat fogért!” a vérbosszú törvényét jelenti. Ez az ősi reakció bizonyos társadalmi tragédiák után vagy egyéni kudarcok során, visszaesésként, újraéledhet. Sajnos, kicsiben, „megengedetten” mindig készen állunk a kölcsönös megtorlás ilyen formájára.

— 2. „Bádogszabálynak” nevezik a másik támadására adott reakciót, amit az illető így indokol: „Mindenkivel úgy bánok, ahogy megérdemli.” Veszélyessé válhat ez a magát „erkölcsi mércének tartó” személyiség kezében, mert alkalmat ad az illetéktelen önbíráskodásra.

— 3. Az „ezüstszabály” a magára utalt ember önvédelmi eszköze, amikor, bizonyos törvényes keretek között, ellenséges környezetben próbálja fenntartani magát. Ma is gyakran szükséges lehet azzal a kikötéssel, amit Tobit adott fiának, Tóbiásnak: „Amit *nem akarsz*, hogy veled tegyenek, te se tedd másnak!” (Tób 4,15).

— 4. Az „aranszabály” az újszövetségi magatartás alapja. Nem csupán védekezés, hanem pozitív jótettekre indít: „Amit *akartok*, hogy veletek tegyenek, ti is azt tegyétek” (Mt 7,12). Itt már nem az önérdék az elsődleges, az „én” csak minta, mellyel lemérhető, mi esik jól a másoknak. Erre épül a felebarátért való elkötelezettség evangéliumi élete.

A MEGBOCSÁTÁS: SZERETET. Az aranszabály feltárja előttünk a szeretet útját. Ha igaz, hogy a szeretet életet ad — mert a végtelen Jóság, a Léttelenség ajándéka —, akkor a gyűlölet öl, testet-lelket pusztít. Aki nem tud megbocsátani, az rejtett gyilkossági szándékot hordoz magában. Gabriel Marcel, a filozófus a szeretet lényegét így sűríti: „Szeretni annyit, mint azt mondani, nem fogsz meghalni.” Örök életet csak Isten adhat megtestesült és megváltó Igéje által — mi viszont jobbá tehetjük, gyógyíthatjuk mások életét. „Örülök, hogy élsz!” — egyszerű jókívánsága gyakran nagyon vigasztaló lehet. Viszont a „Nem beszélek veled!” semlegesnek tűnő viselkedése súlyosan károsíthatja mindkét felet, mivel lassan láthatatlan, de át nem hatolható fal emelkedik közük, és magányban a sérelem és a szorongás még nagyobbra vetíti sötét árnyékát. Jól tudjuk: *A szó üzenet, a szónak gyógyító hatása van!* Aki képes ellenfelével szót érteni, az könnyebben felismeri benne a gyarló embert. Josef Pieper szerint: „A szeretet annyit jelent, mint valakit jónak nevezni (Guttheisung), mint megelégedezni a másikkal a jót.” — Ha elutasítják közeledésünket, akkor sem mondhatunk le békülési szándékunkról. Könnyebbé tehetjük magunknak a megbocsátást, ha mentjük a másikat, szeretetünkkel mintegy beborítjuk gyengeségeit, amint Jézus tette kiontott vére által a kereszten. Ő is mentette mindazokat, akik vesztét okozták: „Atyám, bocsáss meg nekik, mert nem tudják, mit tesznek!” (Lk 23,34).

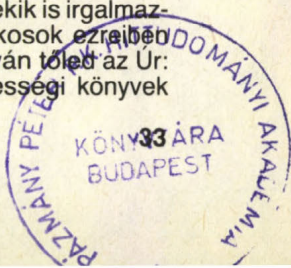
Sokat könnyíthetünk azzal, ha magunk is keressük a *megbocsátás példáit*, olyanokét, akik minden csalódásuk ellenére még képesek hinni az ember jószágban, és azért könnyebb nekik a megbocsátás. A „Nyomorultak”-ban Victor Hugo Mgr. Myriael alakjában az irodalom egyik klasszikus példáját rajzolta meg: „A püspökben hite mellett rendkívüli szeretet is lakozott. Quia multum amavit — mivel nagyon szeretett, azért sebezhetőnek tartották . . . Egyike volt azoknak a gyermeki lelkeknek, aki az eredeti bűn mellett tud hinni az eredeti erényben is. Ezért mondja Jean Valjeannak a bűnözőnek: Testvérem, nem vagy többé a gonoszé, hanem a jóé. Megvettem a rossztól lelkedet . . . és Istennek adom át.” — Myriael püspökből Krisztus megváltói szeretete sugárzik. — *Összefoglalva* tehát mondhatjuk: akár nehezebb valakinek megbocsátani, akár könnyebb, a *krisztusi megbocsátás törvénye minden ép emberre vonatkozik!*

SZERETETÜNK KONTROLLJA: AZ IRGALOM. Aki csak a viszonzást váró szeretetet ismeri, aki csak annyit ad, amennyit kap, abból megbántás esetén váratlanul kitör a gorombaság. Töltekeznünk kell tehát Isten végtelen irgalmából, hogy mi is bővíből, ingyen, mértéken felül adhassunk. *A kereszténység az irgalmas szeretet vallása*, ahol megismerjük azt az Atyát, aki nemcsak szeretetből teremtett, de bűneinkből irgalmasan megváltott: „Vegyétek tudomásul testvéreim (a feltámadott Jézus által), a bűnök bocsánatát hirdetjük.” — Így foglalja össze hitünk lényegét Szent Pál Antiochiában (ApCsel 13,38). *Az Újszövetségben élők reményése:* ha ilyen a Fiú, milyen lehet az „irgalom Atyja” (2Kor 1,3). — *Jézus megváltottjai* a jogtalanságok miatt megsebzett önbecsülésüket nem vetékedéssel, nem mások leszorításával próbálják visszaszerelni, hanem az Atya példája nyomán, aki „azzal mutatta meg szeretetét irántunk, hogy Krisztussal életre keltett minket . . .” (Ef 2,4).

A MEGBOCSÁTÁS: AZ IRGALOM CSÚCSA. Az irgalom az igazságosság teljessége! — mondták a régiek. A belátás, az irgalom, a *megbocsátás beteljesíti a törvényt. A teljesebb személyiség jele a megbocsátás!* A jóság meggyőzi az ellenfelet, felemeli az elesettet, gyógyítja a beteget. Jézus ezt az irgalmat várja el tőlünk, de hányszor? — „Ha vétkezik ellened testvéred, fedd meg, ha megbánja, bocsáss meg neki. Ha napjában hétszer, (tehát sokszor!) vétkezik ellened, de hétszer jön hozzád és azt mondja: sajnálom! — bocsáss meg neki” (Lk 17,4). — De mi történjen akkor, ha megbántóknak felajánljuk a bocsánatot, de nem „jön el hozzánk”, nem fogadja el, inkább továbbra is becsületünkre, életünkre tör? Ebben a helyzetben a megbocsátás valóban az irgalom csúcsa: hősiesség, mártirium. Goretti Szent Mária, a szépséges fiatal leány — akit XII. Pius pápasága csillagának nevezett — halálos késszúrásoktól vérezve utolsó szavaival megbocsátott gyilkosának, aki tisztaságára, becsületére, életére tört. Szenttéavatásának főmotívuma nem is elsősorban tisztaságának védelme volt — hanem végső, irgalmas megbocsátása. Ezzel ébresztette büntudatra támadóját, aki élete végéig vezekelt, és koronatanú lehetett a szenttéavatáson. — Ilyen eseteknél megdöbbenően kérdezzük, ha a megbocsátás ekkora hősiességet kíván tőlünk, akkor egyáltalán képesek vagyunk-e rá?

„KEGYELEM BŐL KAPTÁTK A MEGBOCSÁTÁST!” (Ef 2,5). *A megbocsátás kegyelem: Krisztus követőinek sajátos karizmája!* Jézus tanításának középpontjába helyezte a megbocsátást, miközben tanúságával és megváltói kegyelmével megerősít minket. A Hegyi beszédben a régieknek adott parancsot saját követelményeivel váltja fel. Hatszor hangzik el „Én pedig mondom nektek . . .” és ebből háromban a megbocsátást, a kiengesztelődést, az erőszakmentességet kívánja (vö. Mt 21,26. 38—42, 43—47). Gyöngeségünkhöz alkalmazkodva Jézus fokozatosan vezet minket. Először még saját *emberi érdekeinkre* hivatkozik: „Békülj ki idejében, nehogy ellenfeled átadjon a bírónak . . . és tömlőcbe vessenek.” — Majd *nagylelkűsége* indít: „Én pedig azt mondom: ha a pörben el akarják venni köpenyed, add oda könnyöset is. Ha ezer lépésre kényszerítenek, menj el kétannyira.” Végül azt a *legnehezebbet* kívánja, amiért Ő is kereszthalált szenvedett: „Én pedig azt mondom: Szeressétek ellenségeiteket, imádkozzatok üldözőitekért és rágalmazóitekért . . . Így lesztek fiaai a mennyei Atyának . . .” — „hiszen ő is jóságos a hálátlanok és a gonoszok iránt” (Lk 6,35). Az ellenségnek való megbocsátás tesz leginkább hasonlóvá az Atyához, amint a záróigében olvassuk: „Legyetek tökéletesek, mint mennyei Atyátok!” (Mt 5,48).

A MEGBOCSÁTÁST TANULNI KELL! A kegyelem magva azonban csak akkor csírázik ki, ha lelkünk talaját fellazítjuk. A megbocsátani tudás véget nem érő tanulást kíván. Jahve fokozatosan nevelet népét a megbocsátásra. Isten irgalmassága a sinaji kinyilatkoztatás sarkalatos pontja (Kiv 33,19; 34,6k). Izrael népe hűtlensége miatt zsoldáraiban gyakran könyörgött megbocsátásért (4.6.9.25) de, hogy nekik is irgalmazniok kellene egymásnak, azt csak nehezen értették meg. „Vajon a kosok ezreiben telik-e kedve az Úrnak? — kérdi Mikeás próféta — Mi az a jó, amit kíván tőled az Úr: váltsd tettekre az igazságot, szeress hűségesen” (6,7.8.). A Bölcsességi könyvek

tanítása a megbocsátást kiterjeszti minden emberre: „Gondolj az Istennel kötött szövetségre, ne gyűlölöd embertársadat, nézd el sértését” (Sir 28,7).

A jeruzsálemi siratófalat újra meg újra felkeresik azok, akik elvesztették kedveseiket a haláltáborokban. Ismételten eléneklik a könyörgő zsoldárokat, irgalmasságot kérnek, hogy ők is irgalmazni tudjanak. Valaki megvallotta, hogy bár évtizedek óta zarándokolt oda, eleinte félbe kellett hagynia a zsoldárimát, mert ismételten feltört benne a harag Isten ellen, értetlenül állt előtte. Nagysokára döbönt rá, hogy ő is mennyire bűnös, adósa Istennek, aki megbocsátással engedi el bűneit. Amikor megtapasztalta Isten irgalmasságát (rahamim), már rábízta magát (rehem) jóságára. Ezek után könnyek között tudta imádkozni: „Nagy irgalmadban bocsásd meg ennek a népnek a bűnét, ahogyan . . . eddig megbocsátottál neki” (Sám 14,19). És ő is úgy tett; miként Izajás énekelte Istenről: „Hátad mögé vetted minden vétkeket!” (Iz 38,17.)

AZ „OTTHONMARADT TESTVÉR” KÍSÉRTÉSE. Végül néhány szót a *lelkiéletet élők* gyakori kísértéséről. — Jézus a tékozló fiú példájában (Lk 15,11—32) nemcsak a mennyei Atya irgalmát mutatja be szemléletesen, hanem a *megbocsátás és megtérés kétféle lelkiületét* is. A fiatalabb, tékozló testvérnek emberi körülményei miatt talán könnyebb a megtérés, hiszen elvesztette javait, emberi méltóságát. A kivetettség és az éhség napjaiban feltör benne a honvágy: Vissza atyámhoz! — De mennyivel nehezebb az otthonmaradt „jó fiúnak”. Hazatérve a munkából, azt hallja, hogy tékozló öccséért folyik a lakoma. Hirtelen harag gyúlt szívében: „Én, aki annyi esztendeje szolgálok neked (atyám), soha meg nem szegtem parancsaidat, de te egyetlen gödölyét sem adtál, hogy barátimmal mulathattam volna . . .” (15,26). — „Az önzés féltékenyvé teszi, megkeményíti szívét — így jellemzi a fiú lelkiállapotát a pápa — ez elzárja a többiekétől és Istentől. Az atya jósága csak bosszantja és megbotránkoztatja, a hazatért fiú szerencséje pedig megkeseríti lelkét . . . Amíg ez a testvér önmagától és szolgálától eltelve irigyen, szíve keserűséggel és haraggal teli, amíg meg nem tér, atyjával és testvérével ki nem engesztelődik —, addig nem talál önmagára és nem éli át a *találkozás lakomájának örömet*” (Reconciliatio et paenitentia 5.).

Az Eucharisztia asztalánál, Krisztus értünk hozott áldozati lakomáján kellene nekünk átélnünk ennek a „találkozásnak örömet”. De, ha csak látszatra és nem igazán, lelkünk mélyén rendeztük kapcsolatainkat, nem nyerünk békességet és megbocsátást: „Mikor imádkozni készültök . . ., mikor az áldozati ajándékot viszitek az oltárhoz . . . béküljete ki előbb, bocsássatok meg, ha valakire nehezteltek, hogy mennyei Atyátok is megbocsássa bűneiteket” (Mt 5,23.24. — Mk 11,25). — Az Eucharisztia naponta elének tárja a megrendítő tény: Isten úgy szerette a világot — mely a bűn jele alatt áll —, hogy egyszülött Fiát adta érte.” Jézus nemcsak élő tanúja az igazi megbocsátásnak, hanem belőle, mint állandó táplálékunkból nyerjük az erőt az ismételt, olykor viszonzatlan, hősiesfokú megbocsátásra, belső megbékélésre.

Néhány idevágó irodalom: — 1. *Christus* folyóirat két tematikus száma: La haine, 1984/1; — Pardonner, 1978/1. Paris — 2. *Franz Böckle:* A moralteológia alapfogalmai, OMC Bécs, 1975. — 3. *Szolgálat,* 1979/2; 1984/1. — 4. *Fritz Riemann:* A félelem alaptípusai. Művelődésügyi Minisztérium és Magyar Pszichológiai Társaság kiadványa, Bp. 1987. — 5. *Megtorlás, bosszú, megbocsátás témához: Gordon W. Allport:* Az előítélet, Gondolat, Bp. 1977. — *Szecső Tamás:* Kommunikációs rendszer — köznapi kommunikáció, Bp. 1971. — *M. Deutsch:* The Resolution of Conflict, 1973. London.

Görbe József MEDITÁCIÓ A BŰN ÉS MEGBOCSÁTÁS TERMÉSZETRAJZÁRÓL

„Atyám, bocsásd meg nekik, hiszen nem tudják mit tesznek” (Lk 23,34). Jézusnak ez a felkiáltása olyan összegzést ad a megbocsátásról, amelyet elemezni lehet, de

többet mondani róla lehetetlen. Az idézet lényege: 1. A megbocsátás az Atya (Isten) kizárólagos joga és tulajdona. Ez még konkrétabb a tékozló fiú példabeszédben, ahol az idősebbik fiú (aki az embert jelképezi) képtelen a bocsánatra. 2. A megbocsátás mindig a bűnöst akarja megmenteni, de úgy, hogy a bűnt megbocsátva tisztává teszi az embert. Ehhez azonban a bűnös oldaláról nézve elengedhetetlen a bűnbánat. Mindezt az idézett helyen maga a Fiú kéri és mondja ki, nem a bűnösök helyett, de az ő nevükben: „Bocsáss meg nekik.”

Amennyiben a megbocsátást nem csupán az Isten oldaláról akarjuk nézni, hanem mi magunk is gyakorolni szeretnénk ezt az isteni kegyelem által kapott erényt, akkor a leghelyesebb, ha először azt vizsgáljuk meg, amit az Isten meg akar bocsátani nekünk és amit nekünk is meg kell bocsátanunk az „ellenünk vétkezőknek”, tudniillik a bűnt. Mert a bűnök bocsánatát magunkon, bűnösökön kell kezdenünk. De hogyan kezdjük el, ha nem is tudjuk, hogy mit bocsássunk meg magunknak, ha „nem tudjuk, mit teszünk.” És még kevésbé tudjuk, hogy miként tudunk tiszták és így megbocsátók maradni a másikkal szemben. A bűn lényegének felismerése tehát segít a bűnnel szembeni küzdelemben, ami egyben a megbocsátásért vívott emberi harcunk.

Az angyalok bűne. A bűn valóságának a megfejtésénél az üdvtörténet egyik fontos bibliai tanítására kell utalnunk, az angyalok lázadására. Célunk az, hogy a szavak mögé tekintve megragadjuk a kinyilatkoztatás első bűn-modelljét.

A bűn az ismeret és az akarat Isten ellen irányuló tevékenységéből jön létre, ám az ismeret mindig megelőzi az akaratot. Ezért a bűn nem nevezhető rossz akaratnak, bár az akarat elengedhetetlenül szükséges hozzá. A bűn forrása a tudatban, az igazság elutasításában van. Ha azonban a bűnt az ismerethez kapcsoljuk, akkor elkerülhetetlenül végtelen távlatot adunk a bűnnek. Hisz egy szellemi természetű lény (angyal) ismerete a végtelenre irányul. Az ő létük mindent megelőzve a „Lét”-ről beszél nekik, és az igazán fontos kérdéseik erre a Létre fognak irányulni. Az angyalok szellemi természetüknél fogva ennek a „Lét-kérdésnek” végtelen nyitottságát élik át egész valójukkal. Vagyis pontosan szellemi természetükből fakadóan egyfajta „végtelen-érzetük” van, amely állandóan keresi a betöltődést, kielégülést. Ez azonban nem egy Végtelenné (Istenné) válásban valósul meg számukra, hanem a Végtelenhez való vonatkozásukban. Úgy „végtelenek”, ha kiüresítik önmagukat Isten számára, aki betölti őket. Ha elszakadnak Istentől, akkor önmaguk ürességébe zuhannak vissza. És ez az önmagukba zuhanás csak addig várat magára, amíg nem jön az a fájó felismerés, hogy egy náluknál „tökéletlenebb” teremtmény átistenülhet. És pontosan azért istenülhet át, mert a természetének egy része (az anyag) nem az isteni természet része. Hiszen nem ellentmondás az, hogy Isten testet öltson magára, de az igen, hogy egy személyiséggel rendelkező teremtményt vegyen magára, mert így az angyal személyiségét ki kellene „radírozni”. Ráadásul, ha az Isten angyallá akarna lenni, akkor ezzel felismerhetlenné tenné (valósággal eltüntetné) annak az angyalnak teljes teremtményi voltát, akit magára venne. Így viszont Isten minek vegye magára? Ennek elfogadásához alázat szükséges, ami nem más, mint az Istenre való ráutaltság belátása. *A bűn (minden bűn) gyökere ennek az alázatnak a visszautasításában van.* A szabadság, a függetlenség megvalósításának egy torzult formája ez, melynek a jelszava: „Ki parancsolhat nekem?”

Azt mondtuk, a megbocsátás mindig a bűnöst akarja megmenteni bűnének eltörlése által. Hogy lehet azonban megbocsátani a gőgöt, az alázat-hiányt? Isten csodálatosan adja meg a választ: A birtoklás alapja az önzés. A gőg pedig azért van benned, mert belülről üresnek, semmisnek érzed önmagadat. Ezt az ürességet nem akarod elfogadni, hanem valami olyant állítasz magadról, ami hazug. Én megmutatom, hogy mennyit érsz te nekem, ha elfogadod saját „ürességedet”: Fiam leszel nekem, én pedig a te Atyád leszek. A megbocsátás tehát a másik „felértékelésével” és az értékeinek felismerésével kezdődik. Csak akkor tud az akarat (emberre vonatkozóan) igazán szívből megbocsátani, ha értékeket lát a másikban, és ezek az értékek vonzzák őt. Ennek az érthetlenségig menő csúcsa az, amikor Isten megbocsát az embernek. A végtelen Isten értéket lát a bűnös emberben. Éppen ezért a megbocsátás a mi számunkra nem példa, hanem parancs.

A bűn alapja a gőg, azonban nem szabad azt hinnünk, hogy ezzel mindent megoldottunk, mert a bűn „kártékonyasága” nem ebben van. Igaz ugyan, hogy a bűn önpusztító dolog, ám a többi teremtmény keserűsége ennek ellenére pontosan az, hogy a bűn nem csupán egy teremtmény önmagának semmibe zuhanása, hanem „tartalma is van”: a másikat is tönkre akarja tenni. Ez minden teremtménynek a másakra utaltságából fakad. Még a bukott angyalok is közösségi lények, mert létük „kézzelfoghatósága” az ismeretben válik valóságos öntudattá. Létük garanciája az állandó ismeret. Ennek az „ismeret-tudatnak” javarésze abból fakad, hogy kilépve önmagukból, megismerik a másikat. A megismerésnek ez a dinamikája adja a közösségi vonást, a másikkal való elengedhetetlen kapcsolatot. A szellemi lények természetüknél fogva képesek önmaguk teljes valóságában a másikkal lenni, ezért létük igazi szolgálat lehet (pl. az őrzőangyalok). Az ismeretszerzés visszautasítása tehát bűn. Hiszen, aki nem hajlandó a megismeréshez szükséges nyitottsággal kilépni önmagából, az elutasítja a másikat. Mindent önmagából ítél meg. És ez az ítélet így hangzik: Nem érdekel. Ennek eredménye a másik (létének) teljes elutasítása. Több ez, mint a másik „halálos ítélete” — a világ tökéletes szétbomlását célozza.

Az ősszülők bűne. Az „ősszülők” lekopírozták ezt a bűnt. Az ő dolguk az lett volna, hogy megismerjék Istent. A tilalom nem a „fa” (Isten) megismerésére vonatkozott, hanem arra, hogy ennek a fának a gyümölcsét (Jézus Krisztus) a sajátjukénak tekintsék. Mert a gyümölcs (Jézus) az ember számára csak ajándék lehet, amellyel Isten ajándékozza meg az embert. Ádám a megismerést felfüggesztve önmaga akart választ adni saját magára, hiszen ő úgy volt jelen a paradicsomban, mint egy „isteni kérdés”. Önmagából szeretett volna mindent megítélni úgy, hogy „ismer jót és rosszat”. Ennek következménye a másikat figyelmen kívül hagyó önzés és a másik (Jézus Krisztus) elítélése. „A világba jött, a világban volt, általa lett a világ, mégsem ismerte föl a világ” (Jn 1,10). A következmény egyértelmű: „Nincs hát számodra imetség, bárki vagy is, te ember, aki ítélkezel” (Róm 2,1).

Az ítélkező embernek nincs bocsánat? Isten szemében van, de ehhez nézőpontot kell váltania a bűnös embernek. Úgy kell látnia a másikat, mint ahogyan az Isten lát minket. Az Isten (a Szeretet) vélekedése a másikkal: „Nem akarok nélkülüled élni”. Nem csupán megismerni, hanem a megismerésben oda is akarja ajándékozni magát a másikkal. „Az örök élet az, hogy ismerjenek téged, egyedül igaz Istent és akit küldtél, Jézus Krisztust” (Jn 17,3). Lehet más kiinduló pontja a megbocsátásnak, mint a másikért aggódó szeretet? Lehet úgy megbocsátani a másikkal, hogy közben teljesen közömbös vagyok sorsa iránt? Az ilyen bocsánat vagy képmutatás, vagy semmi köze a megbocsátáshoz. Isten bocsánata a szereteten alapszik. Szeret minket, mert a létünket értéknek tekinti, és nem akarja, hogy az elveszen.

Az emberi bocsánat is, ha őszinte, akkor szeretetből fakad. Az ember azonban saját bűnei miatt erőtlenné tette ezt a szeretetet. A bűnbánat által tisztává és erőssé kell tennie azt. A bűnbánat azonban nyitottságot követel meg, amiben a megismerés mindenre ráirányulhat és mindent megismerhet. Aki nem képes a megismerésnek ezt a kockázatát vállalni, az a megbocsátás lehetőségét önmagától zárja el. Ráadásul még Krisztus szavai is fenyegetik, amit a „kívülállóknak” idézett Izajástól: „Nézzenek, de ne lássanak, halljanak, de ne értsenek, nehogy megtérjenek és bocsánatot nyerjenek” (Mk 4,12).

A bűnbánatban megtisztult, szeretetből fakadó megbocsátás — mivel a másik létét életbevágóan fontosnak tartja — *elkerülhetetlenül áldozati jellegű*. Ez az áldozati jelleg a bűn miatt egyben dráma is. Más szóval: a megbocsátás mindig egy drámának a feloldását jelenti áldozatok, szenvedések, fájdalmak árán, még akkor is, ha ez anya és gyermek között zajlik le. Ennek ellenére nem nevezhető „hátránynak” a bűn és a megbocsátás esetében az, hogy a feloldás csak egy megrázó élményben valósulhat meg. Sőt Isten bocsánatát eszközlő drámája azzal kezdődött, hogy a bűnbeesett embert halállal sújtotta. A halállal szembenező ember teljes személyiségével megrendül. A megrendülés lényege pedig az, hogy egy pillanat alatt átrendeződnek az értékek. Így magában hordozza az igazság felismerésének, és az amellett való

döntésnek lehetőségét is. Krisztus halála ezt adja meg a századosnak, aki Jézus halálát látva „... dicsőítette az Istent s azt mondta: ez az ember valóban igaz volt. És az egész kíváncsi tömeg... a történeteket látva mellét verte és elvonult” (Lk 23,47—48). Aki gyűlöli az áldozatot, a szenvedést (a gögös), az még „nézője” sem lehet a megbocsátásnak!

Ha szabadabb is tesszük magunkat az igazság megismerésére, és ha vállaljuk is a megbocsátással járó szenvedéseket, még akkor sem tudjuk, hogy hol van az a pont, ahol a megbocsátás valóban eléri beteljesedését. Amikor nemcsak az, aki megbocsát, de az is, akinek megbocsátanak, tökéletesen érzi a kiengesztelődés valóságát. Azt, hogy a bűnein túl az alaphelyzetét, a körülményeit és a környezetét is bevonva a megbocsátásba, olyan új állapotba kerül, ahol egész léte igazzá (eredetivé) válik. Ezt a pontot ott találjuk meg, ahol Isten a „létünk-bűnét”, az áteredő bűnt megbocsátva elkezdí és egyben teljességre is viszi bennünk a kegyelmi életet.

A bűn rombolásának szemléltetésére a kinyilatkoztatás eredeti képet használ: Isten az alvó Ádamból kivett oldalbordából alkotja meg Évát. Ez az elbeszélés azt akarja tudtunkra hozni, hogy a megszentelő kegyelem állapotában lévő ember önmagából, önmaga legbensejéből az „Isten keze” által szüli meg a másikat. Ádám társtalannak ismeri (érzi) magát. Amikor azonban esély nyílik a társra (Évára), akkor az ismeret és az akarat törés nélkül, gyengülés nélkül lobog Ádám szemében. Olyan közvetlenséggel akarja a másikat, hogy az szinte nem is úgy jelenik meg, mintha tőle „különböző” valaki lenne. A bűn ezt az „egységet” törte ketté. A bűntudatban az „én” és a „te” távol kerültek egymástól, és így született meg a másiktól függetlenné válni tudó és akaró „én”. Az ős-bűn után minden születés ebbe az „énes” szituációba lök bele minket. Az áteredő bűn következtében mindenkinek az „én” zártságából kell eljutnia a „mi” nyitottságáig. Erre az ember önmaga erejéből már képtelen, hiszen a másikhoz való közeledésünkben a bűnösségünk tudata felerősödik, amint Ádám és Éva esetében már láttuk. Az egyedüli kiút, ha valaki a megbocsátás által képes áthidalni az „én” és a „te” közötti szakadékot. Erre vállalkozott a *mi* Megváltónk. Teljesen közeljőve hozzánk „bűnné” lett értünk (2Kor 5,21), és „... feláldozta magát bűneinkért, hogy kiragadjon minket a jelen világ gonoszságából Istenünknek és Atyánknak rendelése szerint” (Gal 1,4). Ez az értünk vállalt áldozat a keresztségben a miénk lesz. „A keresztség által ugyanis vele együtt a halálba temetkezünk, hogy amint Krisztus az Atya dicsősége által föltámadt halottaiból, úgy mi is új életet éljünk” (Róm 6,4). A Krisztusba kapcsolódó új élet megszűnteti az áteredő bűnt, mivel az „én”-en eljut a másikkal (Krisztussal) való egységig. A megbocsátás tovább nem fokozható, hiszen, aki helyet ad a másiknak saját életében, annak bocsánata őszinte és szívből fakadó.

A megbocsátás számunkra Krisztus iskolája, hiszen minden emberi megbocsátás mélyén Krisztus bocsát meg nekünk, és annak is, akinek mi megbocsátunk. „Atyám, bocsáss meg nekik...” — Nem tehetünk mást, mint vele együtt elmondjuk és megéljük azt az imát, amire ő maga tanított meg minket: „Miatyánk... bocsásd meg a mi vétkeinket, miképpen mi is megbocsátunk az ellenünk vétkezőknek”.

Obbágy László BŰN ÉS MEGBOCSÁTÁS A KERESZTÉNY KELET LITURGIÁJÁBAN

Pilinszky János egyik elmékedésében — Simone Weil nyomán — mesét idéz. A cipészlegény el akar jutni mátkájához, de az erdő, amelyen át kell kelnie, olyan sűrű, hogy hiába vágja a fát jobbra-balra, hiába feszíti meg minden erejét, képtelen haladni. Egyszer egy vadállat elől az egyik fa tetejére menekül, s ott észreveszi: a lombkorona összeér; az erdő olyan sűrű, hogy a fák tetején lépdelni lehet. Elindul: s bár az út így is hosszú, egy idő után feltűnik a láthatáron a kastély, s a cipészlegény a kitűzött időre megérkezik kedveséhez. — A sűrű erdő bűneink erdeje. Gyakorta érezzük, hiába minden igyekezetünk; hiába próbáljuk két kézzel irtani azt, hibáink, vétkeink bozótja

újránő, s eredménytelenségünk visszavet bennünket. Bűneink f ő l é kell emelkednők ahhoz, hogy észrevegyők, mennyivel könnyebb ott lépkedni; mennyivel előbb körvonalazódik szemünk előtt a cél; mennyivel szabadabban, mennyivel könnyebb léptekkel haladunk „a fák tetején”, a boldog Menyegző igézetében, Jegyesünk felé. — Jelen írásunkban a keleti liturgia gazdagságából merítve három gondolatkört emelünk ki. Néhány — 1. *biblikus ihletésű szöveget*, amelyek bűnös gondolkodásunk felismerésében s őszinte megvallásában segítenek; — 2. az *Eukharisztia ünneplését*, melyet át- meg áthat a megbocsátás öröme; s végül egy különlegesen kiemelt időszak; — 3. *nagybőjt imáinak-énekeinek* egy csokrát, amelyek mély büntudatról, ugyanakkor a megszabadító bocsánat bizonyosságáról árulkodnak.

— 1. **Biblikus ihletésű szövegek.** „Ha a vétkeket figyelembe veszed, Uram, ki állhat meg előtted? — idézi a zsoltáros kérdését az alkonyati zsolozsma előéneke, és erre rímel az alapvető beismerés a közösség énekeiben: „Uram, vétkezni meg nem szűnök, emberszeretetedre pedig magamat méltóvá tenni nem tudom . . .” „Lásd a te gonosz cselekedeteidet, ó én lelkem, és csodálkozzál afelett, miként visel téged a föld, és nem nyílik meg előtted, miként nem emésztenek föl téged a vadállatok, és miként nem szűnik meg világítani néked a Nap . . .” A „mélységből kiáltó” ember bűnös állapotát már a korakeresztény időkben az irgalmas szamaritánus példabeszéde segítségével érzékeltették. Ebben az értelmezésben Jeruzsálem a paradicsom, az úton lévő ember Ádám, a rabló pedig a Sátán, aki Ádámot megtámadja, kifosztja, lemezteleníti, félholtra veri. A Törvény nem segít rajta (pap, levita), de jön az Irgalmas Szamaritánus: „A vándor szamaritánus maga Krisztus, aki valóban vándor volt, és meglátta a földön fekvő sebesültet. És ő nem ment tovább, mert vándorlásának éppen ez volt a célja: hogy minket megtaláljon” (*Antiochiai Szeverosz + 538*). A megsebzett voltát érző ember a zsolozsma énekeiben is a rablók által kifosztott utas: „Mint aki a gonosztevők közé jutott és megsebesült, úgy estem el én is a sok bűn terhe alatt, és lelkem megsebesült.”

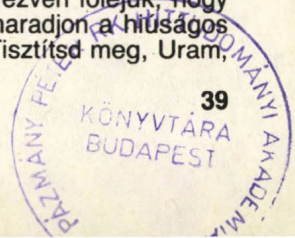
Nagyobb hangsúlyt kap a bizalom: az evangéliumi bűnbánókat hívjuk segítségül, hogy bizalmukon, bátorságukon épülve esedezzünk bocsánatért. „Mint a tékozló fiú, jöttem hozzád, Kegyelmes, és leborulván előtted, kérlek: fogadj be engem, Istenem, mint szolgálód egyikét, és könyörülj rajtam!” „Uram, ki e világra jöttél a bűnösöket hívni, és a latort, a vámost, a bűnös asszonyt és a tékozló fiút kegyelmedbe fogadtad, engem is, ki mindezeknél súlyosabban vétkeztem, és mindeddig igazán meg nem tértem, emberszeretődleg hívj magadhoz!” „Minthogy nagy az én bűneimnek sokasága, Üdvözítők, és vétkeimben gonoszul vagyok elmerülve, adj segédkezet nékem, mint hajdan Péternek . . .” „A bűnbánatot nem az igazak, hanem a bűnösök részére alapítottad, Krisztus. Példaképpül vevén tehát a latort és a tékozló fiút, Manasseszt és bűnös nőt, az üldözőt, a vámost és a megtagadót, nem csüggedek el, ismervén a te jóságodat és szeretetedet, Üdvözítők, hanem javulást fogadok és siránkozom, erősen remélvén, hogy befogadsz engem.”

— 2. **Az Eukharisztia ünneplése** „Az Egyház mindig állította, hogy maga az Eukharisztia is a megbocsátás és a Jézus Krisztusban való kiengesztelődés szentsége”.² Ma, amikor oly sokat beszélünk a gyónás válságáról, nem ártana ezt a szempontot is átgondolnunk. Az Eukharisztia a tudatos bűnbánat és a fűlbegyónás után is megmaradt a bűnösök szentségének. *Aranyyszájú Szent János* liturgiájának szövegei úgy készítene föl a szentáldozásra, hogy tudatosan bennünk bűnös mivoltunk is, ugyanakkor azonban az is, hogy aki vámosokkal és bűnösökkel ült asztalhoz, értünk, nekünk készít lakomát. A Szent Liturgia előtt keleti szertartású templomainkban az 50. zsoltárt imádkozza a hívő közösség: „Könyörülj rajtam, Isten, a te nagy irgalmasságod szerint, és könyörületed sokasága szerint töröld el gonoszágomat.” Ez a bűnbánati zsoltár mintegy folytatódik a refrénként ismétlődő fohásban: „Uram, irgalmazz!” A Jézus példabeszédében szereplő vámos hátul áll meg a templomban, alázattal lehajtja a fejét, és így imádkozik: „Isten, irgalmazz nekem, bűnösnek” (Lk 18,13).

Miután az átváltoztatás szavai szerint Krisztus teste „a bűnök bocsánatára” töreik meg, Krisztus vére „a bűnök bocsánatára” ontatik ki, a szentáldozás közeledtével külön könyörgésben kérjük „bűneink és vétéségeink bocsánatát és elengedését,” majd az Úr imájának kérései egyikében így fohászkodunk: „Bocsásd meg a mi vétkeinket, amint mi is megbocsátunk az ellenünk vétőknek” (Mt 6,12). A Miatyánk ezt a kérését szó szerint így kellene fordítanunk: engedd el adósságainkat, amint mi is elengedjük azoknak, akik nekünk tartoznak. Önmagában az ember összes jótette és erőfeszítése is kevés az Istennel szemben fennálló adóssága kifizetésére (vö. Mt 18,23—35). Fizetéképtelen adósok vagyunk; csak abban bízhatunk, hogy elnyerjük ennek az adósságnak az elengedését. Ennek azonban feltétele, hogy mi is elengedjük a nekünk tartozók adósságát: „legyetek irgalmasok, amint a ti Atyátok is irgalmas” (Lk 6,36). „Egyes kéziratok így hozzák a Miatyánk kérését: 'amint mi is megbocsátottunk az ellenünk vétőknek'. Ez a múlt idejű alak egy olyan tettnek valóságos és pontos befejezettségére utal, ami szükséges ahhoz, hogy elnyerjük Isten bocsánatát, bensőséges kapcsolatba lépünk vele és megkapjuk Lelkének hatalmát. Különösen az eukharisztikus áldozás és a liturgikus dicsőítés előtt igazolódik be ez a mondás. A bűnök megbocsátása szükségszerű előfeltétel annak, hogy belépessünk az isteni Háromságnak abba az Országba, amit az Eukharisztia avat fel.”³

Mielőtt a szentáldozást közvetlenül megelőző imát említenénk, hadd szóljunk külön a pap készületéről. *Aranyoszajú Szent János* liturgiájának szavaival: „Meghajtott fővel járulok hozzád és kérek, ne fordítsd el tőlem orcádat, se gyermekeid közül ki ne zári, hanem tégy méltóvá engem, bűnös és érdemtelen szolgádat, hogy ezen ajándékokat nekem bemutassam.” Később a hívek nevében így könyörög: „Tégy méltókká bennünket, hogy ezen szent és szellemi asztalról tiszta lelkiismerettel részesüljünk mennyei és rettenetes titkaiban, a bűnök bocsánatára, a vétkek elengedésére, a Szentlélek közöltetésére, a mennyország elnyerésére, a benned való bizalomra, nem pedig ítéletre vagy kárhozatra.” A szentáldozás előtti imát a pap és a hívek közösen mondják. Megrendítően mély bűnbánat és átütő erejű hit árad ezekből a szavakból. Idézzük a liturgia egyik legszebb imádságát: „Hiszem, Uram, és vallom, hogy te vagy valóban Krisztus, az élő Isten Fia, ki e világra jöttél üdvözíteni a bűnösöket, akik között az első én vagyok. A te titkos vacsorádnak részesévé fogadj ma engem, Isten Fia, mert nem mondom ki ellenségeidnek a titkot, sem csókot nem adok neked, mint Júdás, hanem mint ama gonosztevő, megvallak téged; Emlékezzél meg rólam, Uram, midőn eljössz a te országodba. Emlékezzél meg rólam, Uralkodó, midőn eljössz a te országodba. Emlékezzél meg rólam, Szent, midőn eljössz a te országodba. Ne váljék, Uram, ítéletemre vagy kárhozatomra a te szent titkaiban való részesülés, hanem lelkem és testem gyógyulására. Hiszem, Uram, és vallom, hogy ez, amiben most részesülök, valóban a te valóságos és legtisztább tested, s a te valóságos és elevenítő véred. Kérek, add, hogy ezeket méltóan vegyem magamhoz, bűneim bocsánatára és az örök életre. Amen.” Jézus bizalmat szavazott a vámosoknak és bűnösöknek: bizalmat szavaz azok késői utódainak is. S amint Zakeust megváltoztatta az asztalközösség a Mesterrel, úgy vált át az áldozás előtti mellverő bánatunk örömteli énekké az Eukharisztia vétele, az asztalközösség megvalósulása után: „Teljenek be ajkaink dicséretteddel, hogy énekeljünk, Uram, a te dicsőséged, mert méltattál minket, hogy részesüljünk halhatatlan, éltető, szent, égi titkaiban.”

— **3. Kiemelt bűnbánati időszak: a Nagyböjt.** A nagyböjt szerdái és péntekjein a keleti szertartású keresztények előre megszentelt áldozatú liturgiát végeznek, azaz bűnbánati zsolozsma keretében veszik magukhoz az előző Szent Liturgián átváltoztatott szent Testet és Vért. Ebben a szertartásban a visszatérő zsolotárversek, a gyakori leborulások, a főlzálló tömjénfüst, de még a hangjegyek is könyörögnek. S hogy a liturgia mennyire ismeri az embert, annak bizonyítására figyeljünk a pap egyik csöndes imájára: „Isten... szabadítsd meg összes érzekeinket a szenvedélyek öldöklő lázongásaitól, jó kormányos gyanánt a belső megfontolást helyezvén föléjük, hogy szemünk óvakodjék a botránkoztató látványoktól, a fül zárva maradjon a hiúságos beszédek előtt, s a nyelv tiszta maradjon az illetlen szavaktól. Tisztíts meg, Uram,

néked dicsőítést zengő ajkainkat. Add, hogy kezünk tartózkodjék a gonosz cselekedektől, s egyedül olyanokat tegyen, amik előtted kedvesek; miértis erősítsd meg összes tagjainkat és gondolatainkat a te kegyelmeddel.”

„A tenger fővényénél többet vétkező” ember megdöbbenő lelkiismeret-vizsgálatot tart *Krétai Szent András* bűnbánati kánonjában. Ennek az egész év folyamán egyszeri szertartásnak az imáiban és énekeiben felidézzük az üdvösségtörténetet: egy-egy bűnös, bűnbánó vagy igaz embert, hogy segítségükkel mérjük fel saját bűneinket. „Ádámnak, az első teremtett embernek bűneit követvén, tudom, meg vagyok fosztva Istenemtől, a mennyországtól s annak örömeitől vétkeim miatt . . .” „Felülmúlva Káin gyilkosságát, önkéntes megölője lettem lelkiismeretemnek . . .” „Bár hallottad, lelkem, hogy a szemétdombon fekvő Jób megigazult, nem követted az ő állhatatosságát . . .” „Vétkeztem, mint hajdan József bátyjai, eladván a tisztaság és életszentség gyümölcseit . . .” „Bár mindkét lator a kereszten függött, az egyik gonosztevő káromolt, a másik áldott téged. Ó Kegyelmes, nyisd meg nekem is, mint a megtért gonosztevőnek, dicső Országod ajtaját!” Ez az elmélyült bűnbánat tehát nem csupán a múltra irányul, hanem a jövőre: az Ország elnyerése a célja.

A nagybőjt folyamán majd minden szertartást *Szíriai Szent Efrém* imájával fejezzük be. Ezt a három könyörgést mély meghajlások kísérik, mint ahogy egész bűnbánati gyakorlatunkhoz hozzátartoznak a metániák, a leborulások; az egész ember, lélek és test tart ugyanis bűnbánatot. Efrém fohászaiban kifejezzük, hogy szabadulni akarunk mindattól, ami elfordít Istentől s elszigetel az embertárstól: a restségtől, amely megmérgezi a lelki energiát; a könnyelműségtől és a pénzvágtyól, amelyek helytelen értékrendet sugallnak; a megszólástól, amely által a szó eltér isteni eredetétől, nem üdvözít, hanem sebez. Mindezek helyett józanságot kérünk, amely helyreállítja bennünk a helyes értékrendet; ennek gyümölcseiként alázatosságot és türelmet, s az erények koronáját, szeretetet. Azt a szeretetet, amit csak Isten adhat. Azt a szeretetet, „ami minden lelki erőfeszítés, minden előkészület és minden aszkézis célja.”⁵ Ha a józanság, alázatosság, állhatatosság és szeretet eggyé forrnak, a bennünk lévő gőg is megsemmisül.

Efrém imája nem a bűneiből, hanem az alapvető bűnösségből szabadulni akaró ember bensejéből feltörő könyörgés. Ez a mélyről jövő kiáltás így mindnyájunk fohásza: „Életem Ura és Uralkodója, ne engedd hozzám a jóra való restség, könnyelműség, pénzvágty és megszólás szellemét. — Ajándékozd inkább szolgálóknak a józanság, alázatosság, állhatatosság és szeretet lelkét! — Igen, Uram, Királyom! Add meg, hogy megismerjem bűneimet és meg ne ítéljem felebarátomat, mert áldott vagy örökkön-örökké.”

Jegyzetek: 1. A gondolatsort Pilinszky János ismerteti Simone Weil: Amerikai naplójából. *Pilinszky: Szög és olaj, Vigília*, Budapest 1982. 196. o. — 2. *Celebrer la pénitence et la réconciliation. Nouveau rituel.* In: *Mérleg*, 1983/4. *René Marlé: A bűnbánat szentségének válsága*, 345. o. — 3. *Krisztus közöttünk*, Budapest 1984. 428. o. (Franciaországban élő keleti keresztények hittankönyve a Szent István Társulat hazai kiadásában.) — 4. *Cselényi István Gábor: Lelkünk és testünk orvosánál*, in: *Teológia* XIX. 1985/3. 194. o. — 5. *Krisztus közöttünk*. 412. o.

Reinhold Stecher

A BŰNBÁNAT A LELKIPÁSZTORI MUNKÁBAN ÉS A KATEKÉZISBEN*

A megtérés és a bűnbánat folyamatában — amely folyamat a szentségben ér tetőpontjára — két egymással ellentétes irányú fejlődést figyelhetünk meg. Az egyik oldalon ott látjuk a szentség széles körű *krízisét*, a másik oldalon viszont, éppen az elmúlt években, a *kibontakozás* tanúi lehetünk. Ha valaki ma elmege gyónni, akkor általában jobban gyónik, mint harminc évvel ezelőtt. S ezt az utóbbit is ki kell mondanunk, még ha nem is lehet vele eltakarni az előbbit. A megtérés tekintetében sok hívőben valami vákuumra bukkanunk, alapjaiban sem ismerik föl a keresztyény lét ezen oldalának, de különösen is a szentségnek az értelmét.

A következőkben néhány gondolatot szeretnék adni a megtérés motiválásához és a bűnbánatra vonatkozó lelkipásztori munkához. Éppen a megtérés tekintetében, véleményem szerint, az antropológiának vannak olyan megállapításai, amiket az egyháziak teljesen figyelmen kívül hagyunk, amikor a megtérésről beszélnek, pedig azok nagyon jó „Sitz im Leben”-jét adják a kiengesztelődésről szóló tanításnak. Gondolataimat három pont köré csoportosítottam:

1. A bűntől való szabadulás éretlen és érett módja;
2. A megtérésről szóló kinyilatkoztatás ezen háttér előtt;
3. Néhány kiáltó hangsúly.

I. ANTROPOLÓGIAI MEGFONTOLÁSOK A BŰNTŐL VALÓ ÉRETLEN ÉS ÉRÉTT SZABADULÁS KÉRDÉSÉHEZ

Egyetemi hallgatókkal való beszélgetés közben újra meg újra fölmerült az a nézet, hogy a bűnösség kérdése tulajdonképpen olyan téma, amely éppen a vallásos emberekre nehezedik különösen is súlyosan, mert kiskoruktól fogva bebeszéli nekik, beléjük nevelik a megfelelő büntudatot. Szinte magától vetődik fel a kérdés: mi is az a bűnösség? Azt hiszem, mind az igehirdetésben, mind a katekézisben tisztázni kellene bizonyos fogalmakat éppen ebből a szempontból. Hangsúlyozni kellene, hogy különbség van jogi és szorosan vett erkölcsi bűnösség között, de meg kellene húzni a határt az erkölcsi bűnösség és a bűn átérése, a pszichológiai bűnösség között is. Mert előfordulhat, hogy az ember világosan látja a bűnét, de nem érzi át igazán mélyen; viszont az is lehetséges, hogy igen súlyos büntudat gyötri, pedig erkölcsi értelemben nem bűnös (pl. vétlen közlekedési balesetnél). Már a gyermeknevelésben fontos helyet kellene kapnia a bűnösség tisztázásának, mert a kisgyermek sokszor szenvednek homályos és tisztázatlan büntudattól, s mi manapság hajlamosak vagyunk arra, hogy magára hagyjuk a gyermeket ezekkel az érzéseivel.

Feltétlenül rá kellene mutatni továbbá arra, hogy egyszerűen a humánusra való neveléshez tartozik a büntudat és a bűnösség elismerésének kialakítása. Ki lehet alakítani büntudatot és bűnképzetet *helytelenül* is. Azonban senki nem kerülheti el, hogy ne keveredjen konfliktusba a bűn kérdésével. Ez azzal függ össze, hogy az ember egyrészt értékelő, másrészt nagyon is törékeny lény.

Tehát termelünk bűnt, mint ahogyan fokozódó mértékben termelünk hulladékot is. Mind a két esetben problémát okoz a szemét. A lélek birodalmában is létezik „vad” szeméttlerakóhely, ahol csak látszólag tüntetjük el a szemetet, valójában a környezetet terheli meg és romboljuk szét vele. És van „kijelölt” szeméttlerakó, ahol a szemetet nem egyszerűen a folyókba vagy az erdős völgyekbe szórjuk, hanem ahol bizonyos körülmények között még nyersanyagokat, trágyát és energiát is nyerhetünk belőle. (Lehet, hogy ezek a képek tudománytalanok; azonban arra alkalmasak, hogy az igehirdetésben megértessük az emberekkel ezeket a valóságokat.) A meg nem váltott

tartozás az élet és a világ romboló elemévé válhat; viszont a felismert, belátott, megváltott bűnösség mind az emberi életben, mind pedig az emberi együttélésben nagyon pozitív erővé lehet.

1. Elfojtással történő éretlen szabadulás a büntől

Az éretlen szabadulás esetében az elfojtás sokféle formájával állunk szemben. Az elfojtás durva példáival találkozhatunk — az utóbbi időben a televíziós riportokban is — a háborús bűnösök pereiben. De többé-kevésbé mindannyian belekeveredünk a büntől való szabadulásnak ezekben az éretlen módjaiba, sőt társadalmunkat túlzás nélkül nevezhetjük bűnelfojtó társadalomnak, amelyben nehéz posztjon harcol a megtérésről szóló örömhír. Olyan formákról van itt szó, amelyekben a lélek homályos rossz-érzését *nem* emeljük a tudat világosságába és *nem* tisztázzuk, hanem — legtöbbször mások kárára — csalóka megkönnyebbülést szerünk magunknak. Úgy is mondhatnók, hogy fölmondunk a tudatunk felső szintjén lakó bűnnek. De ne csapjuk be magunkat: az albérlő védelme kiterjed a bűnösségünk tudatára is, tehát egyszerűen lehurcolódik a tudatalatti pincelakásba, s onnét rontja a levegőt. Úgy látom, hogy ma ige hirdetésünkben adandó alkalommal szükségképpen le kell rántani a leplet a büntől való szabadulás éretlen próbálkozásairól, szembe kell szállnunk azzal az őrült nézettel, hogy az ember bűnének kérdése megoldható azzal, hogy *nem* veszünk róla tudomást.

— a) **Lármával és nyüzsgéssel történő túlharsogás.** A világvallások minden meditációs mestere ismeri azt a jelenséget, hogy a lélek mélységeiből „sötét felhő” száll fel a magasba, ha az ember csendben van. Felébrednek a megoldatlan problémák, az önvádak, a meg nem emésztett keserűségek, a csalódások, a bűn. Mégis helytelen volna, ha félnénk a csendtől. S ez az egyik oka annak, hogy miért vagyunk folyton olyan hangosak, s miért olyan hangos a világ. Nem vagyunk jobbak a régi kínaiaknál, akik lármával kergették el a démonokat. Az „(el)-szórakoztató” ipar, az intenzíve ránk záporozó láрма állandóan ezt a jelszót dobolja: Ne szállj magadba...! A sok nyüzsgés mögött, amögött, hogy elveszünk a teendőinkben és a stresszben, sokszor szintén ott lapul a félelem: nehogy magunkba szálljunk. Mindig kell történnie valaminek. A figyelem állandó elterelésével kerüljük el a szembenézést.

— b) **Mások jóleső megvádolása** Szégyenletes dolog, mégis mindannyian ismerjük az elégtételnek és az örömmel azt a sajátos érzését, amikor mások hibáiról és kisiklásairól hallunk. Csodálatosan megkönnyebbülünk, ha megállapíthatjuk, hogy mások rosszak. Egy kelet-afrikai ország néger lakosságának van egy közmondása: „A bűn domb, mindenki a magáén áll és egy másikra mutogat...” A megkönnyebbülés boldogító érzésével állapítom meg, hogy a másik ember erkölcsi nívója alacsonyabb, mint az enyém vagy, hogy a bűneinek a dombja magasabb az enyémnél. Ez a tudat fölment az alól a kötelességem alól, hogy a saját hibáimmal foglalkozzam... Nem a pletyka lélektanába botlunk itt? Mi teszi olyan izgalmassá a sustorgást, olyan feszültté az arcot, olyan tágra nyíltta a szemet és a fület, olyan koncentrálttá az érdeklődést, olyan izgatottá a fantáziát? Az a csodálatos megkönnyebbülés, amit a mások bűnei hoznak létre bennünk. Nem ebből él az újságok egy része, a crime és sex, a bűnözés és a szex híreinek az áradata? Hogy nyugodtan mondhassuk a megelégedettség sóhajával, amikor letesszük a kezünkbe az újságot, amit egy hölgy így fejezett ki egy botránykrónika olvasása után: „Na, egy magunkféléitől ki se telne ilyesmi... Micsoda emberek vannak!” Persze mindig a felsőbb rétegekhez tartozó embereknek kell szerepelniök; a csavargó bűnei nem érdekesekek, de a társadalom krémjéé igen. Milyen kimondhatatlanul jólesik látni hetenként az amerikai tévé-sorozatokban azokat a luxusokosikon száguldó, őrült, gazdag embereket, akikről a végén kiderül, hogy egészen primitív, ordénáré társaság: Na, ugy-e! Mitől van az, hogy a „Tetthely” sorozat tíz részéből kilencben az igazi csirkefogók jólszituált emberek? Nos, biztosak lehetünk abban, hogy sok néző szíven végigfut a jóleső érzés: De hiszen a magunkféle ezekhez képest tisztességes ember! Látjuk már, hogy a büntől való szabadulásnak ebből a mindenütt jelenlévő éretlen formájából egy egész ipar él? Pedig ez még a passzívabb változat.

Az így történő szabadulásnak van egy *aktív* formája is. Folyton vádolunk, támadunk, kritizálunk, mindig hajszálat találunk a levesben. Nem jó jel, ha egy pap állandóan a kor, meg az emberek gonoszságát szidja, elsősorban neki magának: mert lehetséges, hogy nem tud tisztába jönni önmagával. Persze tudom, hogy óvatosaknak kell lennünk, hiszen gyanúba keverhetünk minden jogos bírálatot. De nem szabad elfelednünk, hogy a Szentírás „Vádlónak” nevezi a Sátánt, aki éjjel-nappal vádolja az embereket. Aki sohasem nyit be a gyóntatószékbe, az hamarosan a kritikusok páholyában fogja magát a legjobban érezni. S ez áll az egyház életére is. Azonban, amikor a társadalomnak és az egyháznak ezt a negatív jelenségét bíráljuk, ez nem azt jelenti, hogy ördöginek mondjuk a kritikus elemet. De olyan óvatosan kellene a kritika területére lépünk, mint egy lavinaveszélyes hegyoldalra. A valódi kritika sohasem rágódik élvezettel a visszás állapotokon, mindig hozzátartozik a pozitív lehetőségek keresése.

Ebben az összefüggésben föltehetjük a kérdést: Miért volt olyan hatalmas sikerük a nagy zsarnokoknak azzal, hogy céltáblát tettek a gyűlölet elé, s miért dolgoztak valamennyien ezzel a módszerrel? Miért? Mert a gyűlöletnek ezek a céltáblái lesznek a bűnbakok, a tömeg rájuk dobálhatja homályos gyűlöletét; mert miközben bűnbakokként használja őket, maga előtt még tisztességes harcosnak érezheti magát. Érthető már, hogy milyen globális jelentőségre tehet szert a bűn terhétől való éretlen szabadulás? Sokat mondok, ha azt állítom, hogy a lelket terhelő bűn elfojtása a világtörténelem dinamitjává válhat?

— c) **Bőbeszédű kimagyarázkodás** A kimagyarázkodás inkább az értelmiségiek játéka, mert szókimondás kell hozzá. Ha például szeszélyes voltam, igazságtalan, nem tudtam uralkodni magamon, előítélettel voltam másokkal szemben, ezt úgy is megfogalmazhatom: nem tehetek róla, ilyen érzékeny, szenzibilis lény vagyok. Az „érzékeny” szó, vagy pláne a „szenzibilis” rettenetesen megneemesíti az egészséget. A jellembeli bundapálínkából francia likőr lesz. Ez nem egyszer megesik a gyóntatószékben is, ahol egy bűnvallomás oly nemes lelket fed fel, hogy a gyóntató nem is adhat feloldozást, legfeljebb gratuláló táviratot küldhet a jó Istennek.

Igen otthonosak vagyunk a kimagyarázkodás nyelvi játékaiban. Ha jól tudom, egy bécsi pszichológus mutatott rá egy ilyen kimagyarázó játékra az abortus esetében. Ha valaki a ténynek megfelelően — tudniillik, itt kegyetlenül megölnek egy ártatlan embert — „gyilkosságról” beszél, felháborodottan hördül fel az egész ország. Túl kemény szó az „emberölés” is, sőt még a „magzat megölése” is, pedig ebben a kifejezésben már kissé el van takarva az áldozat személy volta. Átváltanak tehát a „terhesség megszüntetése” kifejezésre, s akkor már nem is az embert érinti a folyamat, hanem az állapotot. De még a „megszüntetés” is erős, mondjunk hát inkább „terhességmegszakítást”, ami ugyan egyáltalán nem logikus, hiszen a megszakítás esetében a dolognak később folytatódnia kellene, de a logika itt nem érdekes. Aztán „magzatelhajtásnak” is mondják, de ez a szó is valahogy nagyon direkt, s egyáltalán nem esztétikus. Akkor már jobb a „beavatkozás”. Ezzel eljutottunk arra a szintre, amelyiken a vakbélműtét vagy a foghúzás van. De a büntudatos lelkiismeretnek ott a lélek mélyén még ez sem elég. Pozitív hangzás kell. S ráakadnak a mentő szóra: „Határidős megoldás, Fristenlösung”. Ezzel megoldódott az ügy — nyugodj meg, lelkiismeret! —, pedig rémületnek kellene eltöltenie a XX. század tanult emberét: mert hogyan is nevezték a Harmadik Birodalom nagyjai, még az egymás közötti bizalmas beszélgetésekben is, hatmillió zsidó meggyilkolását? A zsidókérdés „végső megoldása” — Endlösung. Pontosan azonos szóképzés! Nem tudom, tudatosan vagy öntudatlanul, de ezek az elfojtott, a be nem vallott bűn nyelvi játéka, azé a bűnös állapoté, amellyel nem foglalkozik az ember. S ha a végén még valami tudományos színezetet is akarnak adni a dolognak, és „posztkonceptív populáció-szabályozásról” beszélnek, akkor az ügy végérvényesen és eredményesen le van zárva.

— d) **A megosztott bűn csábítása** A bűn terhétől való szabadulásnak erre az éretlen módjára a svájci mélypszichológus és nevelő, Zulliger mutatott rá. Nyilvánvaló megkönnyebbülést okoz, ha másokat is belekeverhetünk a bűnbe. A büntárs nem

csupán technikai segítséget nyújt egy erkölcsileg negatív akcióban, hanem csendestárs a bűntől való szabadulásban is. Az egyéni lelkiismeret elmerül a bandában. Talán ez adja a rossznak a világban tapasztalható rejtélyes aktivitását. A negatív előjelű szocializációnak nincs szüksége sem erkölcsi, sem anyagi támogatásra. A bandák maguktól jönnek létre. A rossz pedig imponáló ügyességre tesz szert —, gondoljunk csak a terrorizmus jelenségeire. Nem az Olajfák hegyének eseménye ismétlődik meg újra és újra —, hogy tudniillik a jók alusznak, a gyűlölködők viszont nagyon is aktívak? A régi közmondás: „Az ördög nem alszik”, ebből a szempontból új értelmet kaphat: A rossznak szüksége van az aktivitásra, a negatív reklámra (ejtsd: csábításra) ahhoz, hogy tudat alatt fölmenthesse magát a bűntől.

Csak néhány példa volt ez a bűntől való szabadulás éretlen módjára, az olyan próbálkozásokra, amelyek át akarják játszani, és igyekeznek csökkenteni a lélek rossz közérzetének tompa sajgását. Már ezekben a példákban is megérezzük, hogy mennyire fontos téma a „bűn” az egyes ember és a társadalom életében. S felsejlik bennünk az is, hogy az éretlen szabadulási kísérletek milyen terhet róhatnak az életre és az emberi közösségekre, tehát az is, hogy a „saját bűnös voltunk tisztázása” nem az aggályosabb vallásos lelkek privát kedvtelése, hanem minden igazi emberi kibontakozás kikerülhetetlen feladata. Ezért fontosnak látom, hogy adandó alkalmakkor rámutassak a probléma általános emberi oldalára. A fenti meglátások tekintetbe vétele azt is megérteti velünk, hogy a kérdés annál aktuálisabb lesz, minél több bűntudatot fojtanak el, mennél jobban agyonhallgatják a dolgot. Röviden: aki nem „gyónik”, az gyónáspótlékot teremt magának, s legtöbbször mások kontójára.

2. A bűntől való szabadulás érett formái

Így tehát a bűntől való érett szabadulás követelménye beilleszkedik a humánumbontakoztatásának nagy feladatába. Mi jellemzi mármost az *érett formát*, a „kijelölt szemétkerakodót”? Elsőnek azt kell megállapítanunk: nem az elfojtás, hanem a beismerés. Nem térünk ki a sötét felhő elől. Töprengünk, megnézzük, hogy a megtörtént dolog hol érinti a felelősségünket. Lényeges az, hogy belássuk, hogy kimondjuk, hogy elhatároljuk magunkat a helytelen magatartásunktól, hogy érezzük: a dolog ránk tartozik, hogy jóvátegyünk, hogy a megzavart kapcsolatot rendbehozzuk. S már ezen a tisztán emberi síkon érdekes, hogy a lélekgyógyászatnak a színódus előkészítése során megkérdezett valamennyi képviselője milyen nagy jelentőséget tulajdonított az ezekről a dolgokról való *beszédnek*. Nem lehet észre nem venni, hogy a szentségi *bűnvallomás* követelményét egyértelműen támogatja az antropológia.

Ha élesebben ki akarjuk emelni az *érett* szabadulás egyes elemeit, a következőket kell rögzítenünk (s ebben egyet fog velem érteni a saját tapasztalata és a jó gyónások példái alapján minden gyóntató):

— a) **Csend** Aki kocsijával a forgalom lármás áramában halad, nem képes megfordulni. Ehhez a manőverhez valamiképpen ki kell állnia a sorból. A templom és a vallásos élet minden csendes helye lehetőség a megfordulásra.

— b) **Találkozás** Ezt az oldalt és feltételt lehet a legkevésbé manipulálni. De minden emberi megdöbbenésnek és meghatódottságnak találkoznia kell valahol egy *Másikkal*, egy jószágos, gyámolító, segítő *Másikkal*. Már a gyermek is tulajdonképpen csak *valakinek a kedvéért* képes változtatni helytelen magatartásán. Nos, ilyen az ember. S most már kezd világosodni a szemünk előtt az istenkép teljes jelentősége, a jószágos Krisztussal való találkozás, de az is, hogy milyen jelentősége van a vallásos személyiségnek a bűnbánat és megtérés folyamatában.

— c) **A belátás** „Itt bűnös voltam, itt én is bűnös voltam vagy én *jobban* bűnös voltam . . .” Az ennek a belátásához vezető lépést a legnehezebb megtenni.

— d) **A megbánás** A belső elhatárolás, a saját helytelen magatartásunk visszavétele, visszavonása. Természetesen jó volna, ha az érzelmi indulat is együtt rezdülne vele — egészséges módon.

— e) **A pozitív irányba való fordulás** A lehetőségek keresése, a sansz miatt érzett öröm, a jóvátétel komoly szándéka.

— f) **A megbocsátás reménye** Az emberi síkon sokszor elakadunk ezen a ponton. Ha vétkeztünk valaki ellen, lehetséges akkor még bocsánat? Lehetséges volna hát az is, hogy bizonyos következményeket visszavonjunk? Bűnösnek lenni nem annyit jelent hát az életben, mint elindítani egy lavinát, amely aztán már a saját törvényei szerint megy romboló útján? És legkésőbb itt meg kell éreznünk, hogy az ember bűnének van egy olyan dimenziója, amely a transzcendens világba utal.

II. A KINYILATKOZTATÁS TANÍTÁSA

Én úgy látom, hogy a kinyilatkoztatásnak az emberi bűn problémájáról adott csodálatos tanításának a kérdéshez fűzött antropológiai megfontolások mélyebb aktualitást, „Sitz im Leben”-t adnak. A kinyilatkoztatás megint csak nem csupán üzenetnek, áradó szeretetnek, hanem az ember mélyről feltörő vágyaira adott feleletnek is bizonyul.

Már az Ószövetség felmutatja a megtérést, s a „sub” = megtérés szó a személyessé váló vallásosság fázisában, a prófétáknál kapja meg a maga teljes súlyát. Talán ismerjük Jeremiás kánoni szövegét:

hasibenu, hasibenu, Adonai, elecha

benasuba, benasubam chades, chades, jamenu kekedem.

Téríts bennünket, téríts bennünket, Uruk, magadhoz, s mi megtérünk. Újítsd meg napjainkat — mint egykor!

Az Újszövetségnek megfelelő szava is teljes világossággal fejezi ki azt, amit mi a büntől való szabadulás érett próbálkozásaként kíséreltünk meg körülírni: *metanoein* — megváltoztatni a gondolkodásunkat.

Az Ó- és az Újszövetség is számtalan példát hoz a büntől való éretlen szabadulásra. Gondoljunk csak az Ószövetségben a Nátán—Dávid epizódra. A gyilkos és házasságtörő Dávid megjátssza magát: Ó a szociálisan elkötelezett király, aki a lehető legkeményebben reagál mások túlkapasáira: A halál fia az az ember! (A bűn egy olyan domb . . .) Nátán azonban megmondja neki: *Te vagy az a férfi!* — Vagy gondoljunk arra, hogyan leplezi le Krisztus a farizeusokat. Egyetlen szóval megállítja a vádak áradatát: Aki közületek bűn nélkül van, az dobja rá az első követ . . .! Krisztus nem hagyott kétséget afelől, hogy az *üdvösség kikerülhetetlen feltételének* tekinti a megtérést, azaz a büntől való szabadulás *érett* formájának a kíséreltet a szent és irgalmas Isten színe előtt. Azt is értésünkre adta, hogy ezt a megtérést az egyik legnagyobb emberi teljesítménynek tartja: *Egy megtérő bűnös nagyobb örömet okoz az égben, mint 99 igaz.* Krisztus megmutatta továbbá, hogy ahol kivirágzik a jószándék, a megtérésnek úgyszólván csak az első mozzanata, ő mindig eléje siet az embernek mindent legyőző szeretetével (a jobb lator, a bűnös asszony).

A megtérés üdvhozó valósága a bűnbánat szentségében Ez a folyamat, amely konkrét, emberi, reális, jelszerű, az üdvösség valóságával teljes, a világ- és az üdvtörténetbe átnyúló folyamat, ez a *bűnbánat szentsége*. Talán jó lesz, ha lerögzítjük az egész folyamat teljes képét, amit nem engedhetünk elcsökevényesedni a túlzó spiritualizálással, bár a lényege a benső magatartás marad. Krisztus a megtérésről szóló tanítását az irodalmi szempontból legszebb példabeszédébe öltöztette: a tékozló fiú történetébe. Olyan egyszerű történet ez, hogy egy négyéves gyerek is megérti, s olyan mély, hogy a világ egyetlen misztikusa vagy teológusa sem képes kimeríteni. — A megtérés evangéliumában és a megtérés szentségében a *hit csodálatos kincse* van birtokunkban, de azt korunkban újra felszínre kell hozni, fel kell fedezni. Ne csodálkozzunk azon a tényen, hogy egyházi berkekben is van elásva valami kincs a földben — a büntudat-elfojtás manapság annyira viruló folyamatának egyik aspektusa ez, bár a büntudat szentsége krízisének nem ez az egyetlen oka. Egyébként nem csupán a krízis létezik. Harminc év gyónatószer számomra, de mások számára is egyértelműen megmutatja, hogy a gyónás *módja* messzemenően pozitív irányba változott: a gyónás személyesebb, emberibb, sőt azt merném mondani, hogy vallásosabb lett. Lelkipásztori oldalról nézve ki kell használni a lehetőséget, mind magasabbra kell emelni a kincset, de meg kell érteni az idők jeleit is. És ezzel elérkeztünk a befejező megjegyzéseinkhez:

III. NÉHÁNY KIÁLTÓ HANGSÚLY

— a) **A bűnbánat mint személyes folyamat** A személyes folyamat mellett szólnak az exegézis eredményei, de a pasztorális és a pszichoterápia tapasztalatai is. A színódusnak éppen ezért igaza volt, amikor a személyes gyónást nyilvánította annak a formának, amelyek a *cél*. A bűntudat elfojtására irányuló, az egyes emberben és a társadalomban egyaránt megtalálható nagyon erős hajlam láttán óvatosabbnak kellene lennünk a bűnvallomást elspóroló, közös abszolúciós formákkal szemben. Ez megmarad szükség esetén alkalmazható formának; s ezt a színóduson azok is elismerték, akik sajátos körülményeik között kénytelenek ilyen szükségformákat alkalmazni.

Ez nem helytelen individualizálás, de a bűnbánati ájtatosságok értékét sem szállítja le (különösen nem, ha azok a ráhangolást és az előkészítést szolgálják). Azonban a szentségi folyamat kollektivizálása magában rejt az elszemélytelenedés veszélyét ugyanúgy, ahogyan a személyes gyónás ritualizálása veszélyeztette a folyamat egzisztenciális komolyságát.

— b) **A megbeszélés és a vallomás jelentősége** Ezzel kapcsolatban új oldalról kell szemlélni a megbeszélés és a vallomástétel jelentőségét. Antropológiai szempontból sem valami periférikus, jelentéktelen dolog ez. Azelőtt a bűnvallomás kötelező voltát az egyházban inkább a „gyóntatószék = bírói szék” elképzeléssel alapozták meg: A gyóntatónak betekintést kell nyernie a gyónó dispozióijába. Ez az érvelés nyilván bizonyos jogi szemléletből származik, amely beszürdött a szentségi teológiába is. Ma jobban szem előtt kell tartanunk az orvosló-gyógyító folyamatot — s ezzel jó társaságba kerülünk: az Atyák is ezt az oldalt hangsúlyozták (Origenész).

— c) **Találkozás egy feloldó beszélgetés során egy megértő Másikkal** A megtérés folyamatának már az általános emberi és pedagógiai szintjén is szüksége van egy megértő és jóságos Másikra. Éppen ezért speciális feladata lesz az egyháznak, hogy megértő papokat képezzen, akik jóságos módon tudják szembesíteni az embert a hibáival, és így elő tudják készíteni a megbocsátásra. A mai gyónásban, egyszerű formában bár, de szükség van a föloldó megbeszélésre. Az erre való tehetség fontosabb a bűnbánat aktusának teljes liturgikus körítésénél.

— d) **A jóságos Isten érintése** A megtérés kezdetén ott áll Isten érintése, a vallásos érzékenység, megihatottság. Ezt az akcentust a színóduson a leginkább spirituális résztvevők adták elő, elsősorban az unitus keleti egyházakból, s bekerült a Szentatya szövegébe is. A tékozló fiú nem tért volna vissza, ha nem hordta volna lelkének valamely csücskében a jóságos Atya képét. Mindenki tudja, aki állt már papként betegek vagy haldoklók ágyánál, hogy mennyire ez a döntő, a lélek csücskében lévő jóságos istenkép. S ez különleges felhívást jelent ahhoz a valláspedagógiához, amelyik hosszú távon gondolkodik.

Az Istennel való találkozást nem lehet egyszerűen manipulálni. Világosan kell állnia mindannyiunk előtt, hogy a megtérés kegyelmét ki kell *imádkozni* és meg kell *szenvedni* az egyházban. Motivál ez bennünket egyáltalán imádságra?

— e) **Bűnbánati idők, helyek és alkalmak** A lelkipásztori munkában mindig figyelembe kell vennünk bizonyos időket, helyeket és alkalmakat, amikor és ahol sok ember a vallásos érzékenység, megihatottság erősebb vonzáskörébe kerül.

Időkön az egyház szent időit értem. Harminc karácsony éjszakáján voltam a gyóntatószékben. Számítalan olyan ember volt, aki sok év után ennek az éjszakának az atmoszférájában találta meg oda újra az utat. Ugyanez áll a húsvétra is.

Helyeken értem azokat a gyóntató-központokat, amelyeket már berendeztek, de azokat is, amelyeket vidékenként itt vagy ott, türelmes úttörő munkával, föl lehetne építeni. Speciális módon kínálnak erre az újra felvirágzó búcsújáróhelyek, ahol az emberek a bizalom, az elmélyülés, a hétköznapoktól való elszakadás atmoszféráját tapasztalhatják meg.

Meghatározott *alkalmakon* a jó bűnbánati ájtatosságokat értem, a rekollekciókat, lelki napokat, a lelki magányt. Ami az ilyen napokat illeti, egyiknél-másiknál jó lenne esetleg végigbongészni a programot, hogy nem sikkasztjuk-e el a tisztulás kikerülhetetlen útját, hogy nem akadunk-e el olyan célkitűzéseknél, mint az önmegtapasztalás,

az identitás-keresés, a fáradságmentes lelki vigasz (néhanapján egész közvetlenül elcsevegni kicsit Jézussal . . .).

— f) **A lehető legjobb képzés morálisban és pasztorálisban** A teológiai képzés tekintetében a bűnbánat szentségére vonatkozóan meg kell említeni néhány kívánalmat. Például a jövőben nem volna szabad előfordulnia annak, hogy teológiai fakultásokon egyáltalán nem adnak elő szentségi teológiát, csak más tárgyakkal kapcsolatban érintik. Tudom, hogy ezek a nehézségek a hetvenes évek tanulmányi rendjének bizonyos hangsúlyeltolódásaival függnek össze. Az éber, pasztorális beállítottságú teológia azonban újból fel fogja ismerni a hit lényegére irányuló képzés jelentőségét.

— g) **A bűnbánat szentségének az erkölcteológia torzításai által adott krízise** A morális területén is feltétlenül szükség van komoly képzésre. Ne felejtjük el, hogy bizonyos elrajzolások, torzítások az elmúlt időkben nem jelentéktelen mértékben járultak hozzá a szentség kríziséhez, de azt se feledjük, hogy erre reagálva a másik oldalon viszont fűtyülve kiiktatják a keresztény étosz lényeges követelményeit. Szükség van tehát arra, hogy elmélyülten alakítsuk a lelkiismeret ítéletét. Emellett abból kell kiindulnunk, hogy az egyház mint morális fórum, nagy területekről szorult ki. Ma már semmiképpen sem elegendő, ha valaki tekintéllyel, kioktatóan ad elő; érvelve, belátásra bírva kell beszélnünk. (Ha életre akarjuk kelteni a megtérés szentségét, nem elegendő egyszerűen rámutatni az egyház parancsára, bár az teljesen helyes követelményt mond ki: Ha te, kedves keresztény ember, legalább évenként egyszer nem próbálsd meg Krisztusod színe előtt gyakorolni a bűntől való szabadulás egy érett formáját, ha kiszolgáltatod magad az elfojtás mechanizmusainak, nagyon nehéz lesz élő kereszténynek maradnod . . .)

Végezetül azt szeretném még mondani, hogy nem leszünk többé a föld sója, ha az úgynevezett keresztény elkötelezettségéből töröljük a bűnbánatot és a megtérést, és mellőzzük a gyónást, ami pedig igen sokszor megtörténik. Minden keresztény tevékenységben a legfőbb garancia a keresztény szándék valódisága mellett a saját bűnös voltunkkal való szembenézés, annak megtapasztalása, hogy rászorulunk Isten irgalmára. Tehát mindannyian felszólítást kaptunk, magamat is beleértve, az üdvösség e döntő folyamatának az aktivizálására.

Ami pedig a megtérésről és a megtérés szentségének a tanárról szóló igehirdetésünket illeti, kérjük a Szentlelket, tegyen képessé bennünket arra, hogy „kincseinkből elővegyünk újat és régit”. Tehát ne arra, hogy eldobjuk a régit és ne vegyük észre az újat, hanem, hogy régit és újat vegyünk elő kincseinkből.

*Az innsbrucki megyéspüspököknek az 1986. január 2—4-én tartott Osztrák Lelkipásztori Konferencián elmondott záróreferátuma. Némiileg rövidített fordítás. **Fordította: Bánhegyi B. Miksa**

Diószegi László

A TISZTA SZÍV TITKAI

Lehet, hogy jó, lehet, hogy nem, de nemigen szoktam leveleket őrizgetni. Most sajnálom, mert jobb volna, ha szó szerint idézhetném, amit egyik vidéki paptestvérem írt arról, amit a lelkivezetés kapcsán a Teológia egyik korábbi számában már elmondtam. A levél lényege nagyjából az volt, hogy neki korántsem azért fő a feje, hogyan találjon a rendszeres lelkivezetést igénylő hívei számára alkalmas időt a beszélgetésre, hanem, hogy hogyan találjon ilyen híveket. Mert azon a vidéken még a legutóbbi időben is az volt szokásban, hogy „húsvét után föl vitték a gyóntatószéket a padlásra, minek éktelenkedjék a templom hátsó sarkában, ahol amúgy olyan jól el lehet ácsorogni, hisz karácsonyig úgysem kell.”

Talán mindez kicsit költői túlzásnak tűnhet, de csak annak, aki nem kíséri figyelemmel, hogy az egész egyházban, mai kifejezéssel élve, valamiféle „válságba került a bűnbánattartás, és ezzel együtt a gyónás is.” (Alighanem ez indította II. János Pál pápát is, hogy 1984. adventjén külön apostoli buzdításban foglalkozzék azzal, hogy miként is áll a „kiengesztelődés és bűnbánat a mai egyház küldetésében.”)

— 1. A legnagyobb *tájékozatlanság* épp a fiatalok körében mutatkozik. Közöttük hihetetlenül sok a teljesen laza álláspontot valló, aki semmit sem tart bűnnek, és

ugyancsak sok a közönybe merülő vagy a kilátástalanul depressziós. Mind a két véglet forrása, hogy épp a felnőttek viselkedése miatt nem alakult ki bennük az értékek egészséges hierarchiája. (Bizonyára ez ihlette Janikovszky Éva: „A lemez két oldala” c. írását is, amelyen például az édesanya megtanítja fiacskáját, hogy hogyan falazzon neki némi kegyes hazugsággal az apja előtt egy bizonyos pulóver vásárlása ügyében; aztán pedig magából kikelve veszekedik vele a lemez másik oldalán, amikor a gyerek saját maga érdekében elhagyja iskolai jegyeit.)

Sok mindennel próbálhatjuk mentetetni, hogy miért is vált a *felnőtt társadalom* áttekinthetetlen viselkedésűvé, mégis fájdalmas, amikor a legegyszerűbb köznapi dolgokban kell megtapasztalnunk, hogy a felnőttek világában milyen sok a szorongó, rágódó, ideges ember —, de ugyanakkor a laza, a felszínes is. — Diplomás, templomjáró ismerősöm magyarázta egyszer, hogy a mai viszonyok között kifizetődőbb, ha az ember nem vesz sem bérletet, sem jegyet, hanem inkább évente egy-két alkalommal megfizeti a BKV-nak a bírságot, ha valamelyik ügyes ellenőr lefűleli . . . — Leleményes fiatalasszonytól hallottam, hogy most jönnek látszik minél több mosóport előre beszerezni, hiszen ki tudja, jövőre . . . Ő például úgy szokta, hogy az ABC-be menet tesz a szatyrába két-három üres mosóporos dobozt, befelé megmutatja a pénztárosnak, aztán kifelé hoz helyette telit . . . — Az őszi betakarítási munkákban résztvevő középiskolás tanítványom jókedvűen mesélte, hogy milyen jól járt, mert ő is abban a brigádban szedte a szőlőt, ahol a tornatanárja, akinél mindig volt egy kis pálinka, és abból „egy kis lendület” neki is jutott. — Egy másik hittanos ifjú önérzetében megsértve panaszkodott osztályfőnökére, aki „maradi öreglány”, mert az előző osztálykirándulás nem engedte, hogy fiúk-lányok egy sátorban aludjanak . . .

Érdemes-e tovább sorolnom? Vagy inkább idézzem azokat, akik úgy kezdik a gyóntatószékben a vallomásukat, hogy „nincs is nekem, kérem szépen, bűnöm, csak hát ugye emberek vagyunk, tetszik tudni, meg bizony a szomszédom a múltkor is . . . na meg aztán a menyem is megéri a pénzét . . .” — Azt hiszem, kár folytatnom, annál is inkább, mert lépten-nyomon tapasztaljuk, a szakemberek is mondogatják, hogy a baj gyökere: *nincs egészséges, reális büntudatunk*. — Cseri Kálmán református lelkész kollégám mondta évekkor ezelőtt a „Házasság válsága” című beszédoroszában: „. . . baj történhet a legjobb helyen is, kérdés az, hogy mit csináljunk a bajjal. Ha bajnak tekintjük és orvosoljuk, tovább lehet menni.” — De ha nem? Ha nem látjuk a bajt bajnak, a bűnt bűnnek?

— 2. Kézenfekvőnek kínálkozik a *megoldás*: tanítsuk meg az embereket, hogy nézzenek szembe bűneikkel, mint valóban bűnökkel, ne magyarázgassák ki azokat. Ám a szédülő embernek sziklamászaskor nem azt tanácsolják, hogy minél többet nézegessen maga alá, hanem, hogy fölfelé! Vajon megértheti-e az, hogy mi a bűn, aki csak a saját tetteit látja, de sosem tudott belefeledkezni Isten jóságának, szeretetének szemlélésébe? — Nem fenyegeti-e a mai ember lelkiismeretét az elhomályosulás, az érzéketlenség vagy bénaság? — Hogyan veszett el a bűn iránti érzék; az az érzékenység és figyelem, hogy felismerjük a halálos „csírákat” abban a sok formában, melyet a bűn ölthet magára? — Ez az érzék az Istenre vonatkozó tudathoz kötődik. Az Isten-tudat elhomályosulásával, elvesztésével, melyhez az ember belsőleg kötődik, elvesz a bűn iránti érzék.

Egy teljesen Isten nélküli humanizmusban, melyet egészében a fogyasztás és az élvezet határoz meg, még csak nem is gondolnak a lélek elvesztésének veszélyére. — A büntudatnak csak a torzult formája marad meg, hogy ti. az, akit tetten értek, most már bánja, mert nem sikerült megúsznia . . . Egy „kultúrember” legjobb esetben azért érez büntudatot, ami az embert vagy a „társadalmat” sérti. — Főlősleges remélni, hogy az emberi értékek iránti büntudat létezhet akkor, ha hiányzik a valódi büntudat: Isten megbántásának tudata. — Aki komolyan veszi a feléje sugárzó isteni szeretetet, azt nyomja saját elmulasztott szeretetének súlya. Ha a bűn az Istenhez való gyermeki viszony megtagadása, amikor is az ember saját egzisztenciáját kivonja az Istennek tartozó engedelmisség alól, akkor nemcsak az vétkezik, aki Isten megtagadja. Vétkezni annyit jelent, mint úgy élni, mintha Isten nem volna; vétkezni annyi, mint Őt kizárni mindennapi életünkből.

Megkérdeshetné valaki, hogy egyáltalán miért kell ezzel foglalkozni? Miért kell rádöbbeneni bárkit is arra, hogy bűnös, hogy mik és mekkorák a bűnei? — Természetesen ez nem cél, ez csak része egy útnak, melyen előbbre haladva válik lehetségessé a cél. A cél, amelyre Isten meghívott; hogy vele éljünk életközösségben. — Ámde tudjuk, hogy csak azt a betegséget lehet gyógyítani, amit valóban annak is tekintünk, és így foglalkozunk vele.

Mi lehet a gyógyulás útja? Érdemes megfigyelni Jézust, aki a maga kora „vallásos” embereivel ugyancsak megküszködött, míg felismerték bűneiket. Jézus örömhírt hozott, „szabadulást a foglyoknak, vigasztalást a szomorkodóknak” (Iz 61,1). Tanúságot tett az Atya szeretetéről, és épp erre a szeretetre fordítva hallgatói figyelmét, igyekezett őket egészséges lelkivezetővé nevelni. (Pl. az irgalmatlan, társa adósságát el nem engedő szolgaként előtte álló farizeusoknak a mindent elengedő-megbocsátó gazda-Atya szeretetéről beszélt.) A próféták tanítása, az apostoli igehirdetés nemcsak tradíció-tiszteletből tette, hogy mondanivalóját mindig azzal kezdte: mit tett atyáinkkal Isten, aki úgy szerette a világot, hogy egyszerűen Fiát adta oda érte! Ez a sorrend tudatosan vezet vissza a szeretetből szeretetre teremtett embert a forráshoz, aki maga a Szeretet.

— 3. *Ki segíthet a sok szorongó vagy laza emberen?* Csak, aki hisz Isten szeretetében. Persze lehet az egyéni és közösségi bűnök ellen úgy is küzdeni, hogy arról beszélünk, mennyit árt mindezzel magának és környezetének az ember. Ezzel azonban azt a tudatot táplálnánk, hogy a jó mértéke „az ember” maga. Ez nem elég! Mert: „Ha azt állítjuk, hogy nincs bűnünk, saját magunkat vezetjük félre, és nincs meg bennünk az igazság. Ha megvalljuk bűneinket, akkor, mivel jó és igazságos, megbocsátja bűneinket, és minden gonoszságtól megtisztít minket” (1Jn 1,8—9). — És „Ha szívünk vádol minket valamivel, . . . az Isten fölötté áll szívünknek . . .” (1Jn 3,20). — Nekünk épp az objektív jóról, az Isten jóságáról, a szeretetéről kell tanúságot tennünk. Hiszen, ha fölmerül a kérdés, miért ne tegyem ezt, miért ne tegyem azt, nem lehet teljesebb válasz, mint hogy azért, mert az *Isten szeret!*

Feltehetően világméretben kellene az emberiség lelkiismeretén valamit igazítanunk. De mielőtt a feladat méretei elriasztanának, mivel ehhez túl kevésnek érezzük magunkat, maradjunk csak előbb a magunk háza táján. Mert kétségtelen, bőséges tennivalónk akad e tekintetben az egyházon belül is, saját közösségeinkben, családjainkban és önmagunkban. Itt kell kezdenünk. — Próbáljuk ki esti lelkiismeret-vizsgálatainkban: előbb vizsgáljuk meg Isten „lelkiismeretét”, ma mit tett velem, értem Ő? Ezután már egészen másképp hangzik a kérdés, hogy mit tettem én Vele, Érte és a világot . . . ? — A lelkítükröként használatos legaprólékosabb bűnlajstrom sem képes megváltoztatni az embert, csak az, ha egyre mélyebben hisz Isten szeretetében. Mert ennek a szeretetnek a fényében hiába „állítjuk, hogy nincs bűnünk, saját magunkat vezetjük félre” (1Jn 1,8). — De kétségbeesésre sincs okunk, mert épp ez a szeretet segít felismerni, hogy „Ha szívünk vádol is minket . . . , az Isten fölötté áll szívünknek” (1Jn 3,20). Csak Ő tud megőrizni a kétségbeeséstől és a könnyelműségtől. — Természetesen Isten szeretetét szemlélve sem szabad önmagunkat istenkísértő módon azzal áltatni, hogy Isten olyan jóságos, hogy irgalmas atyaként minden szemrehányás nélkül visszafogadja a tékozlót —, ezért bűneinkért nem kell kétségbeesni vagy szégyenkezni. Szeretetét „tetten kell érni a szívünkben” (vö. József A.: Isten), hogy ez tartson vissza minden könnyelműségtől és minden kétségbeeséstől.

Mennyi minden megváltozna világunk erkölcsi alapállásában, szemléletében, ha már *gyermekaink otthoni nevelése* erre a pozitív lelkiségre épülne. Ha hozzásegítenénk a ránk bízottakat, hogy megérintse lelküket a megajándékozottság öröme. Ugy, mint amikor az iskolából hazaérkező gyerek arra gondol, hogy az üres, hideg lakásba kell hazamennie, és ezért már előre nincs is kedve azzal törődni, hogy mit ebédeljen. Aztán, amikor belép, csodálkozva látja, hogy édesanyja otthon van, és már meg is terítette az asztalt . . . — Hozzá kell segítenünk gyermekeinket, hogy élményszerűen átélhessék az Isten megelőző, váratlan, ingyenes szeretetével való találkozást. Hiszen legtöbb agresszívvá váló, lázadó, toporzékoló fiatal, aki látszólag rezdülés nélkül, lelkiismeret-furdalás nélkül randalírozik a világban, épp azért ilyen, mert hiába mondta: „hagyja a dagadt ruhát másra . . .”, mert őt hagyták másra . . .

Ha ezek a *gyerekek* már akkor, idejében megtudhatták volna, hogy VALAKINEK ők többet érnek a verebeknél, „dagadt ruhánál” és az egész világnál . . . Talán ma nem ököllet követelnék a szeretetből nekik járó jussot. — Ha a *házasságra készülők* idejében megérthetnék, hogy Isten „előbb szeretett” minket, mégpedig úgy, hogy amikor még nem is tudtunk róla, Ő odaadta értünk „egyszülött Fiát”, hogy életünk legyen, és bőségben legyen —, biztosan kevesebb ember érezné büntelen kísérltetnek a válást. — Ha a *kórházban, a halál előszobájában* élők megtudhatnák, hogy ha átlépik a küszöböt, nem egy magányos, üres lakásba kerülnek, hanem az „atyai házba”, „ahol van hely bőségesen”, mert már előttünk járt VALAKI helyet készíteni, aki maga az út, az igazság és az élet . . . —, bizonyára örömmel fogadnák az első adódó alkalmat, hogy lelkiismeretük terhé a kiengesztelődés szentségében mielőbb letehessek.

Önnevelésünk és pedagógiánk végtelen távlatai ezek —, a tiszta élet titkai . . . — Az Úr szavai szerint „Boldogok a tisztaszívűek, ők meglátják Istent.” Vagyis, akik valóban látni akarják Istent, azok biztosan tiszta szívűek lesznek!

Bernhard Honsel

UTAM KRISZTUS KÖVETÉSÉBEN

Bűnbánati ájtatosság nagybőjt idején

Ének: 6. A fényes istenarcot . . .

Pap: Szeretettel köszöntöm a kedves testvéreket, akik eljöttek a magunkba szállásnak, a megtérésnek erre az órájára. Próbáljunk megszabadulni a munka hajszájától, gondolataink nyugtalanságától. Legyünk szabadok és nyitottak Isten előtt, aki közel van hozzánk. Őt, az Urat akarjuk keresni. Hozzá, Urunkhoz akarunk imádkozni: Engedd, hogy keresselek, Uram!

Nép: Engedd, hogy keresselek, Uram!

Előimádkozó: (42. zsoltár — részletek) — Mint a szép, hűvös patakra a szarvas kívánczik, / Úgy vágyódik a lelkem utánad, Uram. / Lelkem az Istenre szomjazik, az élő Istenre; / Mikor láthatom meg Istenem arcát?

Nép: Engedd, hogy keresselek, Uram!

Előimádkozó: Könnyem a kenyerem nappal és éjjel, / mert mindig azt kérdezik tőlem: hol van Istened. / A szívem megdobbán, ha arra gondolok, / hogyan mentem az Úr templomába a vidám, ünnepi közösséggel.

Nép: Engedd, hogy keresselek, Uram!

Előimádkozó: Lelkem, miért vagy szomorú, miért háborogsz? / Remélj az Úrban, s újra dicsőítem majd Istenemet, / Aki földérii arcomat. / Azt mondom neki: Sziklám vagy, miért feledkeztél meg rólam?

Nép: Engedd, hogy keresselek, Uram!

Előimádkozó: A velőmig hatol, ha ellenségeim gúnyolódnak, / ha naponta mondják: hol maradt Istened. / Lelkem, miért vagy szomorú, miért háborogsz? / Bízzál az Úrban, s újra dicsőítem majd Istenemet.

Nép: Engedd, hogy keresselek, Uram!

Imádság: Istenünk, bármit teszünk és bármit mulasztunk, te alkalmat találsz benne az irgalmasságra. Te nem ragaszkodsz a jogaidhoz. Te fölmentesz és elfogadsz bennünket —, nálad minden lehetséges. Add a Lélek erejét, hogy követni tudjunk. Tégy bennünket irgalmassá egymás iránt. S akkor majd meglátja a világ, hogy ki vagy: egészen és teljesen Szeretet, s mi Atyánk, a mi Istenünk.

Átvezetés: Amikor erre az órára készültünk, megkérdeztük, a mai korban mi indít, mozgog bennünket? Mit keresünk? — Sokan bizonytalanok életük útjában, értelmében, céljában. — Néhány ilyen kérdést szeretnénk föltenni a közösségnek is. Reméljük, hogy ezek a kérdések a testvérek kérdései is, vagy hogy ezektől a kérdésektől ösztönözve fölteszik maguknak a saját kérdéseiket.

1. felolvasó: Én a magam énjét keresem, azt, ami bennem van: ki vagyok? — Mit tudhatok? — Mit szabad remélnem? — Mit kell tennem? — Ezek a kérdések újra meg

újra jelentkeznek, mindig erőszakosabban. Néha azt gondolom, hogy nincs válasz a kérdéseimre. — Néha megsejtek valamit abból, amit a vágyaim álmodnak. — Néha azt érzem, hogy a semmibe zuhanok. — Néha érzem: van valami, ami megtart engem. Néha nem ismerem magamat. — Néha szeretném kifordítani a bensőmet, hogy mindenki megértsen. — Néha szabaddá tesz az, hogy Isten dolgozik általam. — Máskor meg agyonnyom létem semmissége. — Néha bizakodom, bízik abban, hogy megtalálók egyet azok közül az utak közül, amelyek Hozzá vezetnek. — Keresek.

Szünet.

2. felolvasó: Ha az utóbbi időben néha elgondolkodtam magamról, hogy hogyan is élek és gondolkodom mint hívő ember, mindig nyugtalan lettem. — Mert úgy látom, hogy bennem minden ellaposodik, semmi sem érint belsőleg úgy igazán, hiányzik az intenzitás. — Most ebben a bőjti időben ez nagyon tudatos lett bennem. Persze tudom, hogy bőjt van. De ez a tudat nem bennem van, nem bennem él, csak úgy periférikusan veszem tudomásul. — S úgy gondolom, ezzel nem váltom valóra a bőjt értelmét.

Szünet.

1. felolvasó: Néha jönnek hozzám emberek olyan kérdésekkel, amelyekhez tanácsot kérnek. — A beszélgetésben tudok nekik ösztönzést adni, talán segíteni is. — De tudatára ébrednek határaitnak is: mások velem szemben támasztott elvárásainak a hatáira; Meg tudok-e felelni ezeknek az elvárásoknak? Ráébrednek a magam személyének a hatáira: Tudatában vagyok önmagamnak? Fölismerem a saját problémáimat és megpróbáltam úrrá lenni rajtuk? Istennel kapcsolatos hatáira: Szinte naponta szembesülök ezzel a fogalommal, „Isten”. Mégis titok marad előttem. Szeretném behozni, belevonni az életembe. Szeretnék az ő tudatában lenni. Fel tudom ismerni Isten segítségével önmagamat, s tudok embertársaimmal is nyíltabban találkozni?

Szünet.

2. felolvasó: Régebben az életemben, vallási életemben is, mindennek megvolt a maga szilárd rendje. Rendszeresen elimádkoztam reggel, délben, este bizonyos konkrét imádságokat. Résztvettem az egyház életében, bőjtöltem, sokszor az volt az érzésem, hogy közel vagyok Istenhez, hogy Isten meghallgatja imámat. — Aztán jött a hirtelen változás. Megszabadultam egy csomó felesleges kényszertől. Napvilágra került sok titkos kérdésem, s feleletet talált. De ugyanakkor eltettem nem egy korábbi szokásomat. Már nem imádkoztam el oly rendszeresen azokat a konkrét imákat. Már nem végeztem annyi vallásos gyakorlatot. S némely hitigazság is kérdéssé vált számomra. — Néha a sok pozitívum mellett, amit nem szeretnék elveszíteni, mégis azt gondolom: Nem sínylette meg ezt a hitet, az Istenbe vetett bizalmam? Ritkán van az az érzésem, hogy Isten közel van hozzám. Kérdések, bizonytalanságok, kétségek lopakodnak belém.

Evangelium: Lk 22,39—46.

Beszéd. Ez a jelenet: Jézus az Olajfák hegyén, mindig nagyon mélyen hatott minden korszak bármilyen korú emberére. Jel ez, egy tipikus emberi szituáció jele: az ember a maga nyomorúságában, magányosságában, félelmében. — Az evangélium sokszor úgy rajzolja meg Jézus alakját, hogy nagyon szuverén, szabad és erős. Itt egészen másként látjuk őt: annyira emberi, sőt gyöngye. S ez közelebb hozza őt hozzánk. Ha ő ennyire belépett emberségünk nyomorúságába, talán meg tudja mutatni annak az útját, hogy hogyan álljunk helyt benne. — Jézus imádkozik: „Atyám, ha lehetséges, múltjék el tőlem ez a pohár.” Ki ne ismerne hasonló szituációkat —, olyan helyzeteket — amelyekben azt hisszük, hogy nem megy tovább, nem bírom tovább, nem is akarom tovább. Az ilyen helyzetekben barátokat keresünk, akik mellettünk állnak. Nem véletlen, hogy Jézus is tanítványaihoz fordul és kéri őket: „Virrasszatok velem egy órát!” Azt reméli, hogy a szenvedésnek ebben az órájában legalább a barátai mellette lesznek, ébren lesznek, kitanartanak mellette. És a tanítványok? Elalszanak a szomorúságtól. Nem rossz akarat ez, hanem gyöngeség. Ez a szenvedés meghaladja erejüket. — Jézus egészen magára marad, s akkor ismét Istenhez fordul és így imádkozik: „Uram, ne úgy legyen, ahogyan én akarom, hanem, ahogy te. Uram, ne az én — hanem a te akaratod teljesüljön. — Aki elfogadja a maga helyzetét, minden nehézség

ellenére, aki nem lázad örökké, hanem egy napon „igent” mond, azzal megtörténhet az, ami Jézussal történt: Egy angyal jött és megerősítette. Angyal, hiszen ez azt jelenti, küldönc, üzenet Istentől. S világos lett előtte: Ezt az utat kell járnom, ez az én utam! — És járja az utat. E döntés erejében, az imádság adta bátorítás erejében. Az út kemény marad továbbra is, neki is — és sokaknak. Nem véletlenül mondják, hogy Jézus háromszor esik el a keresztlát alatt.

És a kereszten, a szenvedés tetőpontján mintegy a kétségbeesés kiáltása hangzik az ajkán: „Istenem, Istenem, miért hagytál el engem?” Az utolsó szó: „Bevégeztetett. — Végigjártam az utamat, egészen végig. Atyám, kezedbe ajánlom lelkemet.” — Talán ez a kis elmélkedés elsegített bennünket ahhoz, hogy ki-ki közelebb került egy kicsit önmagához, a maga nehézségéhez, a maga útjához, s most azt gondolja: „Most ebben az órában elsősorban nem Jézus szenvedéséről van szó, hanem rólunk, magamról, az utamról Krisztus követésében.”

Elmélikedés.

Pap: Mindenkinek megvan a maga útja —, a maga saját története. Szeretném főbátorítani a testvéreket, álljanak szóba a saját kérdéseikkel, nyiljanak meg előttük.

Felolvasó: Megvannak a magam nehézségei, a bizonytalanságom, a szenvedésem. Mindenkinek megvan a maga ősi félelme. Nekem is megvan a félelmem, s annak a maga története. Én is újra meg újra átélem az Olajfák hegyét, a magamét. Van, amikor tiltakozom ellene: nem akarom látni a helyzetemet, nem akarom elfogadni. — Uram, múljék el tőlem ez a pohár.

Pap: Mindenkinek megvan a maga útja. Ezért az útért, az én utamért végső soron én vagyok felelős, de rá vagyok utalva másokra is. Vannak támaszaim ezen az úton, az utamon — jelzőtáblák: emberek, könyvek, csoportok, egy istentisztelet. — Mi akadályoz meg abban, hogy a bizonytalanság és nyomorúság órájában meglássam a támaszaimat, engedjem, hogy segítsenek? Vagy nagyon is elvárom mások segítségét? Anélkül, hogy hozzátennék valamit, a magam bizalma, a magam fáradozása nélkül nem gyógyulok meg, nem tudok továbblépni, helyzetemet alapvetően megváltoztatni. —

Szünet.

Felolvasó: Mi lehet számomra a következő lépés? — Bizalom — önbizalom — Istenbe vetett bizalom. Mi segít abban, hogy megfogadjon bennem a bizalom? Ha visszaemlékezek az életemben olyan emberekre és olyan eseményekre, akiknél és amelyekben biztonságban és nyugalomban éreztem magam; az a tapasztalat, hogy fontos vagyok mások számára, hogy szükség van rám, hogy tudok segíteni másokon; a lehetőségeim, hogy akkor is látom a fényt, amikor minden sötétnek tűnik; az a sejtés, az a tapasztalat, hogy egy vörös fonal húzódik végig az életemen; a remény, a várakozás, hogy még sok mindent elérhetek az életemben.

Pap: Istenem, hol találalak meg téged? Istenem, hogyan érlek el téged? Életemnek rohanásában és nehézségében, életem örömeiben és boldogságában. Keresésem olyan, mintha egy meredek hegyre akarnék fölmenni. Egyedül nem vagyok rá képes. Mások jönnek velem, jönnek mellettem, mentek előttem. Mennem kell, keresnem kell. Életem tapasztalata föltárhaz egy kaput; az olyan emberekkel való találkozás, akiket szeretek, a tapogatózó imádság megtapasztalása.

Felolvasó: Engem keresel? Amikor szomorú vagy: melletted vagyok. — Ha fáradt vagy: kitérom feléd a kezemet. — Ha beszélni akarsz: fülem nyitva van számodra. — Ha engem hívsz, az mozgósít bennem minden erőt. Talán olyan valakire van szükségem, akivel csak együtt szeretnél hallgatni: itt vagyok. — Ha ellenállást keresel: hajlandó vagyok kiállni veled. — Ha azt akarod tudni, hogy hogyan állsz: tükröt tartok eléd. Melletted vagyok, ha szükséged van rám. — Érted vagyok. — (Ezt a szöveget orgona kísérelheti, pl. J. S. Bach: Sei gegrüßet, Jesu gütig c. művének egy variációja.)

Pap: Martin Buber, a költő és vallásfilozófus talán segítségünkre lehet Istenhez vezető utunknak ezen a pontján: „Ha elfordítjuk szemünket a világról, az nem segít el bennünket Istenhez. — Ha rábámulunk a világra, az sem segít el hozzá. — De aki benne szemléli a világot, az az ő jelenlétében jár. — Aki egész lényével megindul feléje

mint partner felé, és mindent odavisz neki, az megtalálja őt. — Ha kikutatod a dolgok életét, ha megszenteled az életet, találkozol az élő Istennel.”

Isten megtapasztalása, Isten megtalálása, az imádság csak akkor sikerülhet, ha megnyílok, ha megszabadulok az erőlködéstől, ha elismerem elégtelenségemet, kudarcomat, vétkeimet. Ezért most megkérdem magamtól: Miben lettem bűnös? Kivel szemben vagyok adós? Kitől kell bocsánatot kérnem? Kinek vagyok kész megbocsátani? Hol van a sorompó az én Istenhez vezető utamon?

Szünet (kb. 3 perc; orgonajáték)

Pap: Uram, bocsásd meg vétkünket, ahogy mi is megbocsátunk az ellenünk vétkezőknek.

Nép: Uram, bocsásd meg . . .

Előimádkozó: Istenem, te ismered engem, ismered legbenső gondolataimat. Előtted nem ölthetek álarcot, mert te átnézel rajta.

Nép: Uram, bocsásd meg . . .

Előimádkozó: Akár dolgozom, akár alszom, akár vidám vagyok, akár szomorú, semmi sem ismeretlen előtted. Senki sem ismeri a reményemet és a félelmemet. Csak előtted van nyitva minden.

Nép: Uram, bocsásd meg . . .

Előimádkozó: Nincs olyan hely, Uram, ahol ne lennél mellettem, nincs olyan pillanat, amelyben ne tartanád a kezéd fölöttem. Köszönöm, hogy olyan csodálatosnak bizonyulsz az életemben napról napra. Köszönöm, hogy mindig mellettem vagy.

Nép: Uram, bocsásd meg . . .

Pap: Irgalmazzon nekünk a mindenható Isten, bocsássa meg bűneinket és vezessen el az örök életre. Vétkeink elengedését, feloldozását és bocsánatát adja meg nekünk a mindenható és irgalmas Úr. — Amen. — Miatyánk . . .

Imádság: Az Úr az én fényességem és üdvösségem, kitől félek?

Előimádkozó: Istent akarom magasztalni napról napra. Zengeni akarom, amit értem tett. Örvendezek, hogy Isten törődik velem, szegény, nyomorult emberrel. Azt akarom, hogy hallják meg az elhagyottak és velem együtt örvendjenek.

Nép: Az Úr az én fényességem . . .

Előimádkozó: Kerestem Istent, szóltam hozzá és vártam a feleletét, s akkor meghallgatott és megszabadított félelmemtől.

Nép: Az Úr az én fényességem . . .

Előimádkozó: Aki az Úrhoz fordul, az megtapasztalja ezt. Arca földérül az örömtől. Aki hallani akarja: Itt vagyok. Szegény, nyomorult ember vagyok, aki Istenhez kiáltottam. Isten meghallgatott engem és megszabadított nyomorúságomból.

Nép: Az Úr az én fényességem . . .

Előimádkozó: Az Úr közel van azokhoz, akik önmagukban kétségkednek. Segít azokon, akik összetörnek bűnük súlya alatt, leveszi a bűn terhét szívékről.

Nép: Az Úr az én fényességem . . .

Előimádkozó: Az Úr szabadságot ad szolgálai lelkének. Aki rábízta magát, annak megadja, hogy megszabaduljon bűnétől.

Nép: Az Úr az én fényességem . . .

Elbocsátás

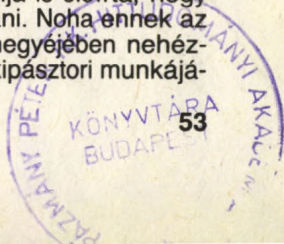
Ének (pl. 146. Hol vagy én szerelmes . . .) — (Diakonia 1978/2. 131—134.)

Fordította: Bánhegyi B. Miksa

Erdő Péter

AZ EGYHÁZMEGYEI ZSINATOK

1. Egy intézmény megújulása Az egyházmegyei zsinat intézményének a katolikus egyházban nagy múltja van. Még az 1917-es Codex 356. kánonja is előírta, hogy minden egyházmegyében legalább tíz évenként zsinatot kell tartani. Noha ennek az előírásnak a pontos megtartása a világegyház legtöbb egyházmegyéjében nehézségbe ütközött, mégis a zsinati határozatok az egyházmegyék lelkipásztori munkájá-

nak hosszú időn át szinte nélkülözhetetlen vezérfonalat képeztek. A régi Egyházi Törvénykönyv megjelenését követő évtizedek zsinati határozatai hazánkban is a legutóbbi időkig fontos támpontot jelentettek a lelkipásztorkodó papság számára, s nagyban hozzájárultak ahhoz is, hogy az egyes egyházmegyékre jellemző sajátos lelkiségi- és munkastílus bontakozik ki.¹

A zsinat után számos, új összetételei és eljárási elveket is érvényesítő egyházmegyei zsinat vagy ehhez hasonló gyűlés megtartására került sor.² A Püspöki Kongregáció 1973. II. 22-én kiadott direktóriuma (Directorium de pastoralis ministerio episcoporum)³ pedig 163—165. számában új elveket és útmutatásokat közölt, az egyházmegyei zsinat szerepéről. A régi Codex azt hangsúlyozta, hogy az egyházmegyei zsinat az egyházmegye *papságának* képviselőiből álló, a püspök által összehívott és az ő elnökletével lefolytatott gyűlés. Legfőbb feladata, hogy a püspök mellett tanácsadói szerepet töltsön be az egyházmegyei *törvényhozás* terén. Az új Egyházi Törvénykönyv megtartja az intézmény alapvető jellegzetességeit. Az egyházmegyei zsinat továbbra is *tanácsadói* joggal rendelkező gyűlés, ahol az egyetlen törvényhozó a megyéspüspök (460. k., 466. k.). Ujdonság azonban, hogy összehívásának gyakoriságát az egyetemes jog a megyéspüspökre bízta (461. k. 1. §). Még jelentősebb változás, hogy a zsinat résztvevői már nem csupán a papság soraiból kerülnek ki, hanem lehetnek *világi* krisztushívók is (460. k.), vagyis olyan katolikusok, akik az illető egyházmegye hívei. A nem katolikus keresztények adott esetben meghívhatók, de csupán megfigyelőként (463. k. 3. §). A másik jelentős módosulás az egyházmegyei zsinat feladatát illetően figyelhető meg. A 460. k. szerint ez a feladat segítségnyújtás a megyéspüspöknek az egész egyházmegyei közönség javára, vagyis nem pusztán a törvényhozó tevékenység javaslatokkal való elősegítését jelenti, hanem ennél szélesebb körű. Ez fejeződik ki abban is, hogy — szemben az 1917-es CIC 360. k. 2. §-ával, mely a zsinat végeredményeként kiadott okmányokat határozatoknak nevezte, mintegy hangsúlyozva azok törvényhozói jellegét — az új CIC *nyilatkozatokról* és *határozatokról* beszél (467. k.). Vagyis a megyéspüspök, a Püspöki Kongregáció 1973-as direktóriuma 163. számának megfelelően az egyházmegyei zsinaton a következő feladatokra kell, hogy figyelmet fordítson: 1. Az egyetemes egyház tanításának és fegyelmének alkalmazása az illető részegyház körülményei között. 2. A lelkipásztori munka irányvonalának és rendjének meghatározása. 3. Az esetleges tévedések és hibák (hit, erkölcs, egyházfegyelem területén) kiigazítása. 4. A közös tevékenység és felelősség előmozdítása Isten népének építésében.⁴ Mindezeket a feladatokat az egyházmegyei zsinat egyházmegyei jogszabályok előkészítésével, útmutatások, buzdítások megfogalmazásának elősegítésével szolgálhatja.

Megjegyzendő, hogy az 1983-as CIC kihirdetése óta számos egyházmegyei zsinat előkészítése indult meg. Sokukra jellemző, hogy hosszas előkészítő munkálatok, megbeszélések, az egyházmegye híveinek széles körű tájékoztatása mellett kevés figyelmet látszanak fordítani a zsinat szabályalkotó szerepére. Ezért egyházbiztos körökben többen hangsúlyozzák, hogy az útmutatás és a buzdítás mellett a törvényhozói tevékenységnek is meg kell találnia az őt megillető helyet, hiszen az egyházmegyei törvények előkészítése ezeknek a gyűléseknek továbbra is egyik kitüntetett feladata.

2. Az egyházmegyei zsinat összetétele Az egyházmegyei zsinat nem püspökök gyűlése. A zsinat (concilium) név rá a szó szoros értelmében nem is alkalmazható. Az egyházbiztos hagyományosan, de ma is a *synodus* kifejezéssel illetik, jelezve ezzel is, hogy mérsékeltebb jogköre nem valamilyen törvényhozói szűkkeblűségből fakad, hanem azzal a teológiai különbséggel áll összefüggésben, amely az ilyen gyűléseket a püspökök zsinataitól elválasztja.

Az egyházmegyei zsinat résztvevői a megyéspüspök, aki a zsinat összehívója és elnöke, továbbá a *rendes tagok*, akiknek meghívása kötelező, és tartoznak is megjelenni, valamint a *rendkívüli tagok*, akiket a püspök belátása szerint meghívhat. Meghívhat a püspök ezenkívül *megfigyelőket* is. Rendes tagok: 1. a koadjutor püspök és a segédpüspökök (de nem az egyházmegyében tartózkodó egyéb püspökök); 2. az általános helynökök, a bírósági helynök, s ha van, a többi püspöki helynök (de nem a helyettes helynökök); 3. a székesegyház összes (valódi s nem csupán tiszteletbeli)

kanonokjai; 4. a papi szenátus összes tagjai; 5. olyan világi krisztushívők és a megszentelt élet intézményeinek olyan tagjai, akiket a megyéspüspök által meghatározandó módon és számban a pasztorális tanács választ, vagy ahol ilyen tanács nincs (pl. a hazai egyházmegyékben), a megyéspüspök által meghatározott módon jelölnek ki; 6. az egyházmegyei nagyszeminárium rektora; 7. az esperesek; 8. minden esperesi kerületből legalább egy pap, akit mindazok választanak, akik ott lelkipásztori szolgálót teljesítenek (vagyis, úgy tűnik, nem vesznek részt kiválasztásukban azok a világiak, akik megbízás alapján valamilyen *részvételre* jogosultak a lelkipásztori szolgálatban, de nem láthatják el annak egészét vö. 230. k. 3. §);⁵ meg kell választaniuk egy másik papot is, aki az előbbi akadályoztatása esetén annak helyébe lép (463. k. 1. §); 9. az egyházmegyében házzal rendelkező szerzetes intézmények, illetve az apostoli élet ugyanilyen társasági előljárói közül néhányan (pl. tartományfőnök vagy akár házfőnök), akiknek számát és megválasztási módját a megyéspüspök határozza meg. A 8. pontban felsoroltak képezik a tagok egyetlen olyan csoportját, akik helyettesül rendelkeznek. A többi rendes tagok és a rendkívüli tagok nem küldhetnek helyettes maguk helyett (464. k.). A rendkívüli tagok, akiket a püspök belátása szerint hívhat meg, szintén lehetnek klerikusok, a megszentelt élet intézményeinek tagjai vagy világi krisztushívők (463. k. 2. §). Mind a rendes, mind a rendkívüli tagok jogosultak a megbeszéléseken való felszólalásra és a tanácsadói jellegű szavazat leadására (465. k.). A megfigyelők, akiket a püspök, ha alkalmasnak tartja, más keresztény felekezetek lelkészei vagy hívei közül hívhat meg, nem rendelkeznek ezekkel a jogokkal (vö. 463. k. 3. §).

3. Az összehívás és az előkészítés Ha a püspök egyházmegyei zsinatot kíván összehívni, előzőleg meg kell hallgatnia a *papi szenátus* véleményét, bár nem köteles ennek a véleménynek megfelelően eljárni (461. k. 1. §). Mégis, ez az előzetes megkérdezés kifejezi, hogy olyan ügyről van szó, mely az egyházmegye papságát különösképpen érinti, s a világiak, a papság és a püspök egyetértését és együttműködését hivatott szolgálni. Ezért a papi szenátus véleményének figyelembevétele komolyan indokolt.

Az egyházmegyei zsinat *egybehívására* egyedül a megyéspüspök jogosult (462. k. 1. §). A zsinat összehívása kapcsán kell rendelkezni a tagok és megfigyelők meghívásáról, s ennek keretében azoknak a tagoknak a kiválasztásáról, illetve kiválasztási módjáról, akik esetében ezt a törvénykönyv a megyéspüspökre bízta.

Az összehívást követően — sőt egyes helyeken távolabbi előkészület gyanánt már az összehívás előtt — szokott sor kerülni a zsinat formális *előkészítésére*. Ennek módját az egyetemes ioc nem szabja meg, így a püspök szabadon dönthet róla. Mindenesetre mind az 1917-es CIC 360. k. 1. §., mind az új Codex 1980-as szövegtervezete (Schema 1980, 384. k. 1. §) szólt arról, hogy a püspök egy vagy több *előkészítő bizottságot* alakít. Ennek tagjai szakértelemmel rendelkező papok és világiak. Munkájuk eredményeképpen célszerű, ha olyan munkaokmányok készülnek, amelyeket a püspök előzetesen a résztvevők rendelkezésére bocsát.⁶

4. A zsinat lefolyása Az egyetemes egyházjog csupán rövid utalásokat tartalmaz az egyházmegyei zsinat lefolyásának módjáról. Leszögezi, hogy az elnök tisztét a megyéspüspök tölti be, de ezt a feladatot egyes ülésekre (nem pedig a zsinat egészére nézve) rábízhatja az általános helynökre, vagy ha van ilyen az egyházmegyében, valamelyik püspöki helynökre (462. k. 2. §). A megyéspüspöknek joga van a zsinatot józan belátása szerint felfüggeszteni vagy felosztatni is (468. k. 1. §). Mivel a zsinat a püspököt segíti, a püspök döntheti el, hogy milyen kérdések kerüljenek megvitatásra az üléseken. Az előterjesztett kérdésekről azután a tagok kifejtetik véleményüket (465. k.).

A tanácskozások eredményeként létrejövő *záróokmány* többféle úton készülhet. Lehetséges, hogy a megvitatott témákról dokumentum készül, amit a tagok egy ünnepélyes záróülés keretében megszavaznak. Az így megszavazott okmány azonban még nem hivatalos zsinati nyilatkozat vagy határozat. Akkor válik azzá, ha a megyéspüspök a szöveget mint ünnepélyes formában adott tanácsot változatlanul vagy módosításokkal magáévá teszi, aláírja és közrebocsátását elrendeli (466. k.). Előfordulhat azonban az is, hogy szavazás útján elfogadott dokumentum a záróülésen

nem születik, esetleg ilyen szavazásra nem is kerül sor, hanem a püspök maga vonja le a szükséges következtetéseket a tanácskozások során elhangzottakból, s maga állítja össze a megfelelő nyilatkozatokat és határozatokat.⁷ Megjegyzendő, hogy a zsinati munka eredményének ezek a különböző feldolgozási és közlési lehetőségei jellegükben nagyon hasonlóak azokhoz a formákhoz, amelyekben a püspöki szinódus egyes üléseinek tanácskozásai nyomán keletkezett dokumentumok napvilágot láttak.⁸

Az egyházmegyei zsinat végeztével a megyéspüspöknek közölnie kell az általa kiadott, illetve jóváhagyott nyilatkozatok és határozatok szövegét a metropolitával (hacsak ő maga nem metropolita), valamint a püspöki konferenciával (467. k.). A Codex 1977-es és 1980-as szövegtervezete (Schema 1977. 279. k., Schema 1980. 387. k.) még tartalmazott olyan előírást, hogy ezeket a szövegeket mielőbb közölni kell az Apostoli Szentzékkel, ám ez a követelmény a végleges változathoz kimaradt, mivel úgy tűnt, hogy egy ilyen rendelkezés túlzott centralizációhoz vezetne.⁹ A püspöki konferenciával, illetve a metropolitával való közlés csupán tájékoztató jellegű, és a szomszédos részegyházak jobb együttműködését szolgálja. Nem jelenti viszont azt, hogy a nyilatkozatokat vagy a határozatokat a metropolitának vagy a püspöki konferenciának meg kellene vizsgálnia vagy jóvá kellene hagyania.¹⁰

Összefoglalásul megállapíthatjuk, hogy az új Egyházi Törvénykönyvnek az egyházmegyei zsinatról szóló rendelkezései a Püspöki Kongregáció 1973-as direktóriumához képest, mely több szerző szerint hatályon kívül van ugyan, de továbbra is hasznosítható útmutatásokat tartalmaz,¹¹ szüksézávnak tűnnek. Ennek magyarázata a törvénykönyv műfajában keresendő. A direktórium ugyanis, mint végrehajtási utasítás jellegű okmány (vö. 34. k.), az indoklásnak, a részletes útmutatásoknak nagyobb bőségét nyújthatja, mint a Codex, melynek feladata az, hogy azokat az alapvető kereteket rögzítse, amelyek között az egyes részegyházak sajátos jellege és öntevékeny kreativitása kibontakozhat. Valójában a törvénykönyv az egyházmegyei zsinatról szóló kánonoknak már a pusztta elhelyezésével is, azzal, hogy a részegyházak belső rendjéről szóló cím elején közli őket, felhívja a figyelmet a szinodalitás, a közös megbeszélések nyomán kibontakozó konszenzus alapvető jelentőségére a részegyházak életében. Többben méltán hangsúlyozzák, hogy a tanácsadói szavazati jogot, mely az egyházmegyei zsinat tagjait megilleti, nem abból a szempontból kell vizsgálni, hogy kompromisszumos intézmény-e a tekintélyelvű és a demokratikus vezetés között,¹² hanem azt kell felfedezni, hogy mindez mennyiben segíti elő a krisztushívők karizmáinak érvényesülését az egyház életében. Arról van szó, hogy mindezek a karizmák betölthessék kellő szerepüket abban a közösségben, melyet a Szentlélek irányít jogi önkifejezésének tökéletesítésében is.

Jegyzetek: 1. Vö. Papp Gy.: Egyházmegyei zsinati jogalkotás Magyarországon a CIC óta, Nyíregyháza 1942. — 2. pl. Hartelt, K.: Die Diözesan- und Regionalsynoden im deutschen Sprachraum nach dem Zweiten Vatikanum, Leipzig 1979. — 3. Kiadása pl. Ochoa, X. (ed.): Leges Ecclesiae post Codicem Iuris Canonici editae, V. Roma 1980, 6462—6539. — 4. Vö. Código de Derecho Canónico. Edición bilingüe comentada, dir. Echeverría, L., Madrid 1983, 252; Puza, R.: Katholisches Kirchenrecht, Heidelberg 1986, 225. — 5. Mivel a 463. k. 1. §. 8. száma az 1917-es CIC 358. k. 1. §. 7. számának megfelelően beszél azokról, akik lelkipásztori szolgálatot teljesítenek, az itt említett választók csak klerikusok lehetnek (vö. 6. k. 2. §). — 6. Puza 227. — 7. Uo. 228. — 8. Vö. Az Egyházi Törvénykönyv. A Codex Iuris Canonici hivatalos latin szövege magyar fordítással és magyarázattal, szerk. Erdő P. m²Bp. 1986. 306 (magyarázat). — 9. Communicationes 14 (1982) 212; vö. Mogavero, D.: Il sinodo diocesano, in: Longhitano, A. — Mogavero, D. — Urso, P. — Marchesi, M.: Chiesa particolare. Strutture di comunione (Il Codice del Vaticano II, 5), Bologna 1985. 69. — 10. Vö. Az Egyházi Törvénykönyv 387 (magyarázat); The Code of Canon Law. A Text and Commentary, ed. Coriden, J. A. — Green, T. J. — Heintschel, D. E., New York (Mahwah) 1985. 382. — 11. Vö. Puza 227; Mogavero 64—69. — 12. Corecco, E.: Parlamento ecclesiale o diaconia sinodale? in: Communio 5 (1972) 33, 35; Acerbi, A.: L'ecclesiologia sottesa alle istituzioni ecclesiali postconciliari, in: L'ecclesiologia del Vaticano II; dinamiche e prospettive, a cura di Alberigo, G., Bologna 1981. 228.

HÍVÓK, NEMHÍVÓK, NEM-GYAKORLÓK ARÁNYAI HAZÁNKBAN

A Magyar Katolikus Püspöki Kar 1985-ben egy kérdőívet küldött szét az ország minden plébániájára azzal a céllal, hogy általa átfogóbb képet nyerjünk a vallásosság helyzetéről, illetve a lelkipásztorkodás feladatairól. A beérkezett adatok részletes kiértékelése remélhetőleg rövidesen megjelenik a Katolikus Almanach II. kötetében. Addig is ismertetünk néhány lényegbevágó eredményt, amelyek rávilágítanak egy minden keresztényt közvetlenül érintő, a lelkipásztorkodás irányát pedig döntően meghatározó kérdésre: ti. a nemhívók nem-gyakorlók és hívók arányára.

A nemhívók Az idézett felmérésből kitűnik, hogy a meg nem keresztelt aránya 1950 óta nő. A katolikusok keresztelési aránya az 1951. évi 100%-hoz viszonyítva 1984-re 71,4%-ra esett vissza. E folyamat következményeként 1985-ben ugyan még csak a volt katolikus össz népesség kb. 6%-a nincs megkeresztelve, de az utóbbi években születőknek már több mint egyharmada. (A nem katolikus keresztényekről nincsenek összefoglaló adataink, de a hazai és nemzetközi felmérések azt mutatják, hogy a szekularizáció hatása, az elvallástalanodás aránya náluk nagyobb, mint a katolikusoknál. Így jogos a megállapítás, hogy a következő 20—25 évben a meg nem keresztelt aránya a lakosságnak legalább egyharmadára növekszik.)

A vallástól való növekvő, majd esetleg teljes elszakadás trendjére utal, hogy a polgári házasságot kötő katolikusoknak mintegy 58%-a, illetve a nem elváltak 41%-a nem köt egyházi házasságot. A vallásszociológia megfigyelése szerint pedig az egyházi házasságot nem kötés sokaknál a vallással való teljes szakítás jele. Ilyen szempontból még jelentősebb adat, hogy a katolikusok 17%-a nem kér egyházi temetést sem. S végül figyelembe kell vennünk, hogy a magukat nem hívóknak minősítők aránya a nem egyházi részről végzett felmérésekben is 30—50%.

A magyar lelkipásztorkodás az 50-es évekig alig találkozott nemhívókkal, lényegileg a gyakorlók felé irányult. Az azóta megváltozott világban a direkt lelkipásztorkodás alig jut el a nemhívókhöz; elsősorban az ún. indirekt lelkipásztorkodás, a hívek, a közösségek tanúságtétele éri el őket: A magyar egyház szép példákról számolhatna be a világiak növekvő felelőssége, tanúságtétele terén, illetve számos nemhívó megtérésével kapcsolatban. Bár nincs kimutatásunk a felnőtt keresztelések, elsődözősök, bérmlások arányáról, de bizonyos, hogy ezek száma, ha még kicsiny is, különösen városokban, élő plébániai közösségekben, illetve kisközösségekben egyre nő.

A lelkipásztorkodás hiányossága viszont, hogy nagyvárosokban sincs rendszeres előadás-sorozat nemhívók számára, amit pedig az Ordo Initiationis Christianae Adulorum római dokumentum is előír. Faluhelyen viszont általában nem él eléggé a küldetéstudat a hívekben, s néha a papokban sem: sok hívó közösség tagjai zártak, olykor elutasítók a nemhívók irányában; inkább szembenállást éreznek irányukban, mint küldetést.

A nem-gyakorlók Ők azok, „akik kifejezetten nem tagadják meg ugyan megkeresztelt voltukat, de vallásukat nem gyakorolják” (Evangelii Nuntiandi 56). Számuk különösen megnő olyan korokban, illetve vidékeken, amelyekben, ill. ahol összedől a hagyományos kereszténység, megszűnnek a vallásgyakorlatot védő társadalmi normák.

A nem-gyakorlók szempontjából új mondanivalóval bírnak a már részben idézett adatok: hogy 1984-ben a katolikus szülők 71,4%-a keresztelteti meg gyermekét, ugyanakkor a 7—8 éves katolikus gyermekek 43,1%-a lesz elsődöző, s a 10—16 éves katolikus keresztelt gyermekek 29%-a bérmlázó. Ehhez még hozzáfűzhetjük, hogy az elsődözőknak, sőt a bérmlázóknak is jelentős része csak üres szokásból járul e szentségekhez, és amint „átesett” azokon, s megkapta a megfelelő ajándékot, felhagy a hittanra és templomba járással. — Ezek az adatok jelzik, hogy az említett — megkeresztelt, de elsődözőshöz vagy bérmlázáshoz nem járuló, illetve a vallásgyakorlattal felhagyó — gyermekek a „nem-gyakorlók” csoportját fogják növelni; másrészt, hogy e gyermekek szülei —, tehát a meg nem keresztelt kb. 30%-a is, és minden

bizonytal a nem bérmálkozó 71%-a is — nagyrészen feltehetően a nem-gyakorlók közé tartoznak, és ennek megfelelő lelkipásztori gondozásra szorulnak.

A nem-gyakorlók nagy számára utal a hitoktatás és templomlátogatási arány is. A felmérésben kapott eredmény szerint hittanos a katolikus alsósok 17—25%-a, a felsősök 12—18%-a, s a 15—24 éves fiataloknak kb. 1,3%-a. A hitoktatási arányokkal kapcsolatban pedig figyelemmel kell lennünk arra is, hogy a fenti számokba beszámítanak azok az elsőáldozásra és bérmálásra készülő hittanra járó gyermekek, akik nem kevés (elsősorban falu) helyen a hittanosok komoly részét alkotják, akik csak a szentség vételéig lesznek hittanosok. — A szentségeket formálisan felvevők nagy arányára szembeötlően utal a tény, hogy az alsós, illetve felsőtagozatos hittanosok aránya jóval alacsonyabb, mint az elsőáldozóké, illetve bérmálkozóké. Az elsőáldozók, ill. a bérmálkozók katolikusnak keresztelt korosztályukhoz viszonyított aránya 43%, illetve 29%, míg az alsósok, ill. a felsősök aránya mindössze 17—25%, illetve 12—18%. — Ami pedig a templomlátogatást illeti, nem jár rendszeresen templomba az arra „kötelezettek” 90%-a (ill., ha a némi kihagyásokkal járókat is beszámítjuk, akkor 85—87%-a), és nagy ünnepeken sem jár 70—75%-uk.

Az előző indirekt adatok akkor kapnak igazi jelentést a nemgyakorlók szempontjából, ha összevetjük azokat a házasságkötések és temetések magas arányával. Így lesz nyilvánvaló, hogy milyen sokan tartoznak a nem-gyakorlók közé, vagyis azok közé, akiket valamilyen vékony szál mégiscsak köt az egyházhoz: Míg ugyanis templomba rendszeresen a katolikusok 10%-a, a 20—40 éves korosztálynak (becslés szerint) talán 2—4%-a jár, illetve elsőáldozáshoz is csak a megkeresztelték 43%-a és bérmáláshoz 29%-a járul, egyházi házasságot kb. a katolikusok 41%-a, a nem elvált katolikusoknak 58%-a köt. S a katolikusnak keresztelt elhunytak 83%-ának számára kérnek egyházi temetést. Nagyon figyelemre méltó, hogy különféle szociológiai felmérések szerint is a megkérdezett felnőtt népesség mintegy 44—59%-a valamilyen vallásosnak minősíti magát.

Mind e számok tehát arra utalnak, hogy a magyar lelkipásztorkodásnak mennyi kapcsolata van a nem-gyakorlókkal: hogy mennyi ember van körülöttünk, akikben még pislákol a hit, s a megfelelő alkalommal lángra kellene azt lobbantani.

A lelkipásztorkodás sokféle nagy erőfeszítéseket tesz, hogy ne engedje nem-gyakorlóvá válni híveit, illetve, hogy a nem-gyakorlókat az egyház élő tagjaivá tegye. A vallásgyakorló falusiak városba költözve könnyen válnak nem-gyakorlóvá. Egy-egy lelkipásztor, ezt elkerülendő, levélben értesíti az új lakóhely plébánosát jó híve érkezéséről. (Ez a gyakorlat azonban ritka. A nagy paphiány, illetve a munkatársak hiányos alkalmazása következtében többnyire nincs idő erre a létfonosságú munkára.) Sok hitoktató elmélyült keresztény életre vezető hitoktatásával akadályozza meg azt, hogy nem-gyakorló családból származó hittanosai kövessék szüleiket; sőt gyakran megtörténik, hogy a gyermekek lesznek szüleik apostolai. — A gyermekek elsőáldozásával és bérmálásával kapcsolatban több főpásztor az utóbbi évtizedek során előírta a szülőkkel való alapos foglalkozást. Ez néhol rendszeres szülői értekezletekben, másutt a szülőknél hittanon való részvételében (s bizonyos bekapcsolásában) nyilvánul meg s nem egy nem-gyakorlót indít el az elmélyült vallásosság felé. — Ehhez hasonlóan sok lelkipásztor számára a hitoktatás is alkalmat ad arra, hogy a gyermekek által megközelítsék a nem-gyakorló szülőket családlátogatások, szülői értekezletek vagy a hittanórákra való meghívás által. — Sokféle komolyan megtartják a főpásztorok által szorgalmazott jegyesoktatásokat, illetve a Róma, majd a MKPK által előírt keresztelési oktatás(oka)t a szülők és keresztszülők számára. Néhol jegyeskurzust, illetve keresztelési előkészítő kurzust rendeznek a szentséget közeljövőben felvenni szándékozók részére. Vannak helyek — sajnos csak kis számban —, ahol egy-egy ilyen hosszan tartó kurzus valóban a kereszténység újra megtalálását jelenti a nem-gyakorlók számára. Hasonló kurzusra hívnak meg, hasonló eredménnyel egyes plébániákon elsőáldozásról vagy bérmálásról elmaradt nem-gyakorló felnőtteket. — Kiemelkedő szerepük van a nem-gyakorlókkal való kapcsolat terén a különböző egyházi közösségeknek, illetve az elkötelezett keresztényeknek, akik által nem egyszer válik családjuk egy-egy tagja újra gyakorlóvá.

E szép példák mellett nagyon sok ellenpélda is van: ilyenek különösen a formális szentségi előkészítések (vagy azok teljes elhagyása), illetve a felületes (elméleti, keresztény életre el nem vezető) hitoktatások, amelyek csak arra szolgálnak, hogy újra termeljék a nem-gyakorlók népes táborát.

A gyakorlók A nem-gyakorlókkal kapcsolatban idézett számok utalnak a „gyakorlók” arányaira is. A szentségkiszolgáltatási és az általános iskolás hitoktatási adatoknál jellemzőbb mutatók a 10%-os templomlátogatás és az 1,3%-os ifjúsági hittan (amely a 10%-os „gyakorló” nagyon kedvezőtlen korbéli elosztására is utal).

Az egyház „tudja — írja az Evangélii Nuntiandi —, hogy az evangéliumi hír csak úgy juthat el a tömegekhez, ha előbb a hívek közösségének hirdeti. Az ő feladatuk, hogy az üzenet eljusson a többiekhez” (57). — A magyar egyház reménye, hogy sokfelé tudatosult ez az igazság; hogy sok lelkipásztor törekedett és törekszik arra, hogy a „gyakorlókat” az evangéliumi élet mélységei felé vezesse. Az egyesületi élet 40-es évek második felében való megszűnése után ifjúsági és felnőtt hittanokat, közösségeket, közösségi szellemű plébániákat hoztak létre, amelyek száma különösen a 70-es évek óta országszerte nő. Nagyrészt ezekből kerülnek ki azok, akik ma mint világiak (vagy esetenként mint papok) az evangelizáció, illetve a lelkipásztorkodás szolgálatába állnak, hogy egész életükkel tanúságot tegyenek a világban a kereszténységről.

Sokfelé máig sem döböntek rá, hogy nem kell a kis létszám miatt siránkozni, hanem a meglévő „gyakorlókat” kell a mélyebb evangéliumi életre elvezetni, hogy ők legyenek az evangélium új virágzásának elindítói. Sokfelé ma is úgy foglalkoznak a meglévő „gyakorlókkal”, templomba járókkal, mintha a 40—50-es évek óta semmi sem változott volna körülöttük; úgy foglalkoznak a hittanosokkal, mintha nem kellene felkészíteni őket arra, hogy egy, a vallástól idegen világban éljenek, hogy egy vallási tradíció nélküli környezetbe fognak kerülni. Ennek következtében évről évre még mindig nagy azoknak a „gyakorlóknak” a száma, akik nem-gyakorlóvá válnak. Különösen nagy a „gyakorlók” létszámvesztése a gyermekek és fiatalok, illetve a faluról városra kerülők körében.

Rédly Elemér

AZ ÚJ HITTANKÖNYVEK KATEKETIKAI SZEMLÉLETE

Előzmények. Magyarországon a második világháborút követő években a hetvenes évekig dr. Hamvas Andre érsek úr hittankönyveit használtuk a hitoktatásban. Ezek a hittankönyvek azonban egyre kevésbé feleltek meg a megváltozott körülmények közt folyó hitoktatás követelményeinek. Ezért a Magyar Katolikus Püspöki Kar 1968-ban, majd 1975-ben országos hittankönyvpályázatot írt ki. Ennek eredményeként 1970-től, illetőleg 1985-től folyamatosan jelentek meg az új hittankönyvek. Az új hittankönyvek egy megújuló hitoktatási szemlélet alapján készülnek. Érthető, hogy azok, akik nem ismerik a megfontolásokat, amelyek az új könyvek íróit vezetik, sokszor értetlenül fogadják az új könyveket.

Miért van szükség új hittankönyvekre? Valamikor a gyermekek keresztény szellemű nevelését a keresztény társadalmi környezet biztosította. Ebben a helyzetben a hitoktatás nem jelentett különösebb problémát. Legfontosabb feladatának azt tekintette, hogy a gyermekekkel megismertesse hitünk tanítását, mindazt, amit egy keresztény embernek hinnie és tennie kell, hogy eljuthasson az örök életre. Erre a célra régebbi hittankönyvek megfeleltek.

Az elmúlt évtizedekben életkörülményeink megváltoztak. A szülők és hitoktatók különböző nehézségeket tapasztalnak: a gyerekek közt sokan közömbösek, nem szívesen tanulják a hittant, nem akarnak szentmisére járni, sokan lemorzsolódnak . . . Így merül fel a kérdés: hol a hiba, mit kellene esetleg másként tennünk, hogy a hitoktatás és keresztény nevelés kudarcait elkerüljük. A megoldást keresve jutunk el arra a felismerésre, hogy hitoktatásunkat, egész hitoktatási szemléletünket felül kell

vizsgálunk, meg kell újítanunk. Hitoktatásunk megújítása pedig szükségessé teszi, hogy olyan hittankönyveink legyenek, melyek megfelelnek ennek a megújuló hitoktatási szemléletnek.

A teológiát mindig az készleti fejlődésre, hogy az életben felmerülő új kérdésekre az örök igazságok fényében kell új választ keresni. Ezekre a kérdésekre aligha lehet előre megfogalmazott válaszokkal megfelelni, hiszen a mai élet olyan kérdéseket vet fel, amelyekre régebben nem is gondolhattak. Nem feladatunk, hogy ezeket a témákat sorravegyük, csak néhányat említünk, amelyeket a hitoktatásban mindenképpen figyelembe kell vennünk. Ilyenek: az egyházfogalom; a lelkiismereti szabadság tiszteletbentartása és a vallásszabadság biztosítása; az ökumenizmus; a biológia és orvostudomány fejlődése nyomán felmerülő, továbbá a pluralista környezetből fakadó erkölcsi kérdések; a szentírásstudomány legújabb eredményeinek (pl. az irodalmi műfajokkal kapcsolatos kérdések) következményei . . .

A megújuló hitoktatásnak mindezekon kívül figyelembe kell vennie a mai pedagógia és lélektan leszűrt eredményeit és a hitoktatás megváltozott körülményeit is. Nyilvánvaló, hogy a hitoktatást nem tekinthetjük pusztán pedagógiai feladatnak. De mint lelkipásztori feladatnak, figyelembe kell vennie azokat az emberi tényezőket, amelyekre a pedagógia és a lélektan felhívja a figyelmünket. Elengedhetetlen például, hogy a hitoktatásnál figyelembe vegyünk a gyermekek életkori sajátosságait. Nem taníthatunk nekik értelmi szintjüket meghaladó ismereteket. Például: 8-10 éves kor előtt a gyermeknek még nincs történelemszemlélete, nem képes helyesen bánni elvont, filozófiai jellegű fogalmakkal. Nem követelhetünk gyermekektől felnőtt ítélőképességet feltételező erkölcsi döntéseket sem.

Hitoktatás és keresztény nevelés. Jézus megbízása: „Hirdessétek az örömhírt . . .” (Mk 16,15) „Tegyétek tanítványommá mind a népeket . . . tanítsátok meg őket mindannak megtartására . . .” (Mt 28,19—20) minden katekézis alapja. Ebből következik, hogy a hitoktatás nem csupán ismeretközlés, hanem annál sokkal több: keresztény nevelés, bevezetés a keresztény közösség életébe. Való igaz, hogy a gyermekek keresztény nevelése ma is elsősorban a szülőkön múlik, de az mégsem csupán egy-egy család egyéni feladata, hanem a keresztény közösség közös ügye. Ezt a feladatot a keresztény közösség a katekéták közreműködésével teljesíti, együttműködve a gyermekek szüleivel.

A hitoktatás megújításában az egyik legfontosabb szemléleti változás, hogy a hitoktatást neveléscentrikus oktatási folyamatnak tekintjük. „. . . a katekézis igazi célja nem egyszerűen tudás közvetítése, hanem a keresztény életre rávezetés . . . Törekedni kell arra, hogy emlékezetükbe és szívükbe vessük mindazt, ami fontos az életre . . .” (EN 44.). Ezt a szemléletet tette magáévá a Magyar Katolikus Püspöki Kar is az 1979-es hittankönyv pályázat kiírásakor megfogalmazott célrendszerben. Ez érvényesül az új hittankönyvekben, amikor a hitismereteket nem a teológia tudományos sorrendje szerint közöljük, hanem abban a sorrendben, amelyet a hit fejlődése megkíván.

A neveléscentrikus hitoktatás természetesen egyáltalán nem jelenti azt, mintha nem lenne szükség a hitismeretek közlésére, tanítására és megtanulására. A hitigazságokat igenis meg kell tanítani, de az igazságok közlésének sorrendjét, egymásutánját nem a teológia tudományos rendszere határozza meg, hanem a keresztény nevelési cél és természetesen, a gyermeki ismeretszerzés pedagógiai logikája. Mindenkinél szüksége van biztos alapokra, bizonyos alapszövegek ismeretére és betanulására, megfelelő vallási fogalmakra . . . Ámde ezzel kapcsolatban különösképpen hangsúlyozni kell, hogy helyes fogalmakra, megértett tudásra van szükség, és nem csupán bemagolt, verbális ismeretekre. — A hitoktatás több mint ismeretközlés: igehirdetés. Amikor hitoktatunk, nem „tant” tanítunk, hanem örömhírt hirdetünk: Jézus Krisztust és az ő Jóhírért, amit nem elég meghallgatni, hanem léletté kell váltani. Másként megfogalmazva: a hitoktatásban nem az Isten Országának leírását adjuk, hanem Isten Országának felfedezésére vezetjük tanítványainkat, megismertetve őket Krisztus misztériumával. Tudatában kell lennünk, hogy a jó ismerete, tudása még senkit

sem tesz jóvá. Ahhoz, hogy tanítványaink valóban Jézus tanítványaivá legyenek, szükséges, hogy Akit tanítunk, Azt megszeressék, tanítását szívükbe fogadják, hogy ezáltal életük alakítója legyen. Hitoktatásunknak állandó feladata, hogy tanításunkkal tanítványainkat a jóra készítsük. Ezért kell megfelelő gyakorlatokkal nevelni, jórahajlóvá tenni akarukat, és megfelelő érzelmek ébresztésével rá kell hangolnunk őket, hogy örömmel legyenek Jézus követői, hogy örömeiket lelják Jézus követésében, az érte vállalt áldozatokban.

Tudnunk kell, hogy egyedül a felnőtt ember lehet öntudatosan elkötelezett keresztény. Kateketikai feladatunk, hogy a gyermekeket és fiatalokat erre a felnőtt döntésre felkészítsük. Tőlük azonban még nem kívánhatunk érett döntést. Ezért nem lenne szabad félbehagyni a hittantanulást a gyermekkorban, mert megfelelő katekézis nélkül aligha juthatnak el felnőttkoruk küszöbén a hívő döntésig, hogy elkötelezzék magukat Jézusnak. Sajnálatos tény mégis, hogy gyakorlatilag a legtöbb gyermek hitoktatása félbemarad a bérmálás, de sok esetben már az elsőáldozás után. Ez készletet nem kevés hitoktatót arra, hogy az elsőáldozás és a bérmálás előtt mindent meg akar taníttatni a gyermekekkel, amire az életben szükségük lesz. Be kell azonban látnunk, hogy ez a gyakorlat nem egyeztethető össze sem a nevelésközpontú oktatás elveivel, sem a gyermekek életkori sajátosságaival, sem azzal a kateketikai szemlélettel, amelyre a zsinat óta megjelent kateketikai dokumentumok tanítanak. Ennek a gyakorlatnak sajnos, nemkívánt következményei is vannak. Sok gyerek épp azért hagyja abba a hittantanulást bérmálás után, mert ő már „mindent tud”. S valóban, sok hitoktató bérmálás után nem tud nekik mit tanítani, hiszen már mindenről tanított. Ennél még sajnálatosabb következmény, hogy nem kevés gyerek egy életre elfordul Jézus örömhírétől és követésétől, mert hitoktatója nem vette figyelembe a gyermekek életkori sajátosságait, képességét meghaladó ismeretekkel terhelte és megvalósíthatatlan követelmények elé állította. Ennek következtében téves fogalmi lesznek, s később úgy fog vélekedni, hogy hite összeegyeztethetetlen a modern tudomány eredményeivel és a keresztény élet követelményei megvalósíthatatlanok. A megoldást tehát nem abban kell keresnünk, hogy megpróbálunk mindent megtanítani a gyermekeknek. E helyett mindent meg kell tennünk, hogy a gyermekek örömmel kapcsolódjanak be a keresztény közösség életébe, és így később is meg legyen az alkalmunk arra, hogy katekézisüket, esetleg megváltozott formában, de mégis tovább folytassuk.

Biblius katekézis. Egy másik lényeges szemléletbeni változást kell megfontolnunk, amikor azt hangsúlyozzuk, hogy a hitoktatásnak bibliusnak kell lennie. A biblius katekézis azt jelenti, hogy a katekézisnek az Isten ígését kell átültetnie azok nyelvére, akikhez irányul. Így „az isteni ige a katekézisben az emberi szó által lesz jelenvalóvá (DCG 11—17 és 30—32).

A hitoktatás szükségszerűen biblius oktatás kell legyen, hiszen a katekézis tárgya a keresztény örömhír teljessége. Jézus parancsa: „Hirdessétek az örömhírt . . .” (Mk 16,15), élőszóban való tanítást jelent. E parancsot teljesítve már az első években szükségessé vált írásos feljegyzések készítése és használata, és ez vezetett el az evangéliumok megírására (vö. Lk 1,1—4). Ezek az írások lettek az ősegyház katekézisének alapjai. Hamarosan szükségét érezték azonban annak is, hogy a legfontosabb igazságokat megfelelő formulákban foglalják össze. Így születtek meg a hitvallások, amelyek a liturgikus szövegekkel, imádságokkal együtt szintén a katekézis alapjává lettek.

A hitoktatás biblius jellege akkor szorult háttérbe, amikor megjelentek a katekizmusok, majd később a különböző teológiai tárgyak szerint összeállított hittankönyvek. Valójában ezek is a kinyilatkoztatott igazságokat tolmácsolták — kiegészítve az egyház tanítóhivatala és a hittudósok magyarázataival —, de az igazságok közlésének sorrendjét már nem a keresztény életbe való bevezetés követelményei, hanem hittudományi megfontolások határozták meg, szétválasztva a hit tanítását és a keresztény élet követelményeit. Lényegesen megváltozott ebben az oktatási módban a Biblia szerepe. Idővel ugyanis már nem úgy alkalmazták, mint az örömhír forrását, hanem úgy használták, mint az egyes hittételek bizonyítékát, vagy mint a parancsok

illusztrálását. — A biblikus hitoktatás ma már nem azt jelenti, hogy a katekizmuson kívül a Bibliát is tanítjuk, hanem azt, amire a zsinati és az azóta megjelent dokumentumok is tanítanak: Isten örömhírét tolmácsoljuk tanítványainknak úgy, hogy valóban megértsék az örömhírt, a nekik szóló üzenetet és azt életté váltsák. Így hitoktatásunkban a Biblia nem példatár, nem érdekes történetek sorozata, nem hittételek bizonyítéka, hanem hitünknek és keresztyén életünknek éltető forrása, nevelője. A hitoktatásban tanítványainkkal együtt leülünk a tanító Jézus köré, meghallgatjuk és megfontoljuk, hogy mit mond nekünk, hogy tanítása mit kíván tőlünk.

A hitoktatásban a teljes örömhírt kell tanítanunk, de mindig figyelembevéve azok helyzetét, akiket tanítunk. A hitoktatás ugyanis tudatosan megtervezett keresztyén oktató-nevelő folyamat. Ezért a kinyilatkoztatásból, a Bibliából mindig azt a részt vesszük elő, amelyet a katekézis nevelési és oktatási célja meghatároz, hogy Isten igéjéből, Jézus tanításából azt fontoljuk meg, amire tanítványainknak szükségük van, hogy hitükben fejlődjenek, hogy Jézus követésében előrehaladjanak. Isten üzenetének tanításában tehát nem a kezünkben lévő szentírási könyvek sorrendjét követjük, hanem abban a rendben vesszük sorra az egyes szentírási részeket, ahogy a gyermekek fel tudják fogni és be tudják építeni ismereteik világába.

Vigyáznunk kell arra, nehogy Isten szavának erejét hatástalanítsuk. Ez akkor fordul elő, ha az érdekes részleteket olvasgatjuk, anélkül, hogy a magunk számára levonnánk belőle a megfelelő tanulságokat. Ebben az esetben ugyanis, ha a gyermek már idősebb korában találkozik az ismert történettel, azt fogja mondani, „ezt már ismerem, ez nem mond nekem semmi újat”. Nagyon fontos tehát, hogy a Szentírást már a gyermekek is Isten üzenetének tekintsék, melyben nem az a fontos, hogy mi történt, hanem az, hogy mit akar általa Isten nekem mondani. (Ezért például a gyermekbiblia sem lehet a szentírási szöveg „elgügyögése”, hanem olyan szentírási részek válogatása, amelyekből már a gyermek is fel tudja ismerni — rávezető kérdések segítségével —, hogy mit üzen neki Isten. Erre jó példa Courtois: A legszebb történet.) A Szentírásban vannak továbbá olyan részletek, amelyek egyáltalán nem gyermekeknek valók. Itt nemcsak olyan részletekre gondolunk, mint például Lót lányainak esete, hanem a Teremtés Könyvének első fejezeteire is, melyeknek félreértése veszélyezteti a felnövő gyermekek hitét.

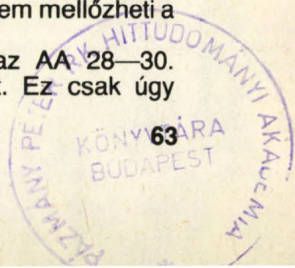
Az 1979-es hittankönyvpályázat nyomán, az Országos Hitoktatási Bizottság szerkesztésében készülő új hittankönyvek ezeket a szempontokat figyelembevéve készültek és készülnek. Az Elsőáldozók könyvét — amely az Újszövetségre épül —, követi a Válaszol az Úr c. könyv, amely az Ószövetségnek azokat a részleteit veszi sorra, amelyeknek megértése nem feltételezi az irodalmi műfajok és más problémák ismeretét. A kicsikkel nem tárgyalt szentírási részletek a nagyobbak hitoktatásában kerülnek sorra, a Nagykorúság Krisztusban, az Üdvösség története és a Hitünk és életünk című hittankönyvekben.

KISKÖZÖSSÉG: A TANÍTVÁNYNEVELÉS ÚTJA

Az Úr Jézus missziós parancsát legtöbbször Mt 28,19-ből idézzük: „Menjetek, tegyetek tanítványommá minden népet!” Ha szemünk előtt tartjuk, hogy Jézus szavai szerint ki lehet tanítvány (pl. Lk 14,26), és azt is, hogy Ő tanításának életre váltását követeli, nyilvánvaló lesz, hogy a tanítvánnyá tevés több ismeretek közlésénél, iskolás tanításnál, gyermekhitoktatásnál, prédikálásnál. A tanítvánnyá tevés: nevelés. A „minden népet” pedig azt jelenti, hogy nincs ember, akihez az egyháznak ne lenne küldetése (vö. Mk 16,15). — Az Úr Jézus példájával is bemutatta tanítását. A tanítványnevelés jézusi modellje: a Tizenkettő. A tizenkettes számnak szimbolikus jelentése van. De jelent olyan létszámot — egy népesebb családot —, ami egy húsvéti bárány elfogyasztásához szükséges. Egyezik ez a szám azzal a pedagógiai tapasztalattal is, hogy az intenzív tanulás még inkább a nevelés egy nagyjából ilyen létszámú tanulókörben a legeredményesebb: kisközösségekben. — A jézusi modell mutató, tanítványnevelő kisközösséget nyomon követhetjük az apostoli korban. Erre látszik utalni, hogy a „kenyértörést” házanként végezték, ahol a zsidó szokásoknak megfelelően a ház őregje (preszbüterosz), a család feje vezette a liturgiát. Ő kaphatott erre az apostoloktól fölszentelést, ezt engedti sejtetni az áldozópap mai hivatalos egyházi elnevezése: presbyter. Eucharisziával táplált családias kisközösségekben nevelődtek ősaink tanítvánnyá. Az üldözések idején is csak kisközösségekben lehetett tanítványt nevelni. — A nagykonstantini fordulat után a keresztény nevelés ketté vált. Személyes kapcsolaton alapuló — kisközösségi — tanítványnevelést már csak azok kaptak, akik megélhetésüket is biztosító foglalkozásnak választották a papi pályát. Ezt tekintették papi hivatásnak. Azoknál, akik más kenyérkereső foglalkozást folytattak, — a népnél, laikusoknál — megelégedett az egyház a keresztséggel és bizonyos külső formák betartásával, de intenzív tanítványnevelést nem adott nekik. A kisközösségi forma így a papnevelés és a szerzetesség körébe húzódott vissza annyira, hogy a XX. század derekán világszerte föltört bázisközösség mozgalmat a klérus jelentős része idegennek, sőt szektágyanásnak találta.

A II. Vatikáni zsinat óta az egyházi vezetés a kisközösségeket óvatos rokonszenvvel figyelte. Az Egyházzal szülő konstitúció, de különösen a világi hívek apostoli tevékenységéről szóló dekrétum (röviden AA) és VI. Pál pápának az evangélium hirdetésével foglalkozó apostoli buzdítása (Evangelii nuntiandi) hangsúlyozták, hogy a keresztény hivatás — természetesen — apostoli hivatás. „Elképzelhetetlen, hogy aki befogadta Isten szavát és csatlakozott Isten Országához, a maga részéről ne kívánja róla tanúskodni és azt másokhoz is elvinni” (EN 24. p.). Az okmányok több helyen kiemelik, hogy a világi hívőnek élete példája mellett szavával is hirdetni kell az evangéliumot. Éppen ezért az AA 28—30. pontjai a világi hívek sokoldalú és alapos felkészítését kívánják meg. Az EN 46. pontja nélkülözhetetlennek jelenti ki az „embertől emberig” érő személyes kapcsolatot az evangélium terjesztésénél. Ezek mind olyan kijelentések, amelyek tartalmilag a kisközösségi tanítványnevelés gyakorlatára utalnak. Az EN 58. pontja pedig már egyenesen rá is mutat a kisközösségekre — bázisközösségekre — s azokat az egyház reményeinek nevezi, ha megfelelnek az ott megjelölt föltételeknek. — A zsinat tanítása — a Szentlélek indítására — fölhívja figyelmünket arra, hogy nagyon sok a tennivalónk, ha Krisztus missziós parancsát teljesíteni akarjuk és minden embert az Ő tanítványává akarunk nevelni. A mai papi létszám ehhez távolról sem elegendő, nem is szólva a rohamos fogyatkozásról. Egy ember — pap — aligha képes 200-nál több emberrel — több kisközösségre osztva — olyan személyes kapcsolatot tartani, ami a tanítványneveléshez szükséges. Egyes szabad egyházak szervezési elve: 200 emberre jusson egy pap. Nálunk nagyságrendekkel nagyobb az egy papra jutó megkereszteltek száma. Ezért az egyház semmiképp sem mellőzheti a laikus evangelizálók közreműködését.

Az első lépés, hogy intenzíven megvalósítsuk a laikusoknak az AA 28—30. pontjaiban előírt, de a feledés homályába merült — felkészítését. Ez csak úgy

valósítható meg, ha minden pap több kisközösségben apostolokat nevel. Nem akadémiai szintű elméleti oktatásra van szükség, hanem a keresztény-apostoli hivatás fölbresztésére, tudatosítására s a gyermekkorban tanult ismereteknek a fölnőtt ember szintjére való felemelésére. A cél, hogy a laikus készen legyen arra, hogy mindenkinek szerényen, tisztelettudóan és jó lelkiismerettel meg tudjon felelni reménységünkről (vö. 1Pt 2,15—16). Az apostoli hivatásának tudatára ébredt tanítvány már magától beáll a tanítvánnyá-nevelők sorába (EN 24.p.) — ezt célként minden tanítványnál tudatosítani is kell — és a maga kis körében, további kisközösségben ugyanúgy fogja az evangéliumot továbbadni, mint az üldözések idején szétszóródott egyszerű tanítványok (ApCsel 8,1.4). Jusson eszünkbe Jézus példabeszéde a kovászról: élesztőgombák módjára kell továbbadnunk hitünket, reményünket, szeretetünket. — Ha abból a bizonyos 200-ból minden pap csak néhányat nevelne föl tanítvánnyá, keresztényhivatású apostollá, már igen nagy eredményeket könyvelhetnénk el.

További lépés lehetne — egy világi hívő elgondolása szerint —, hogy az egyház a jól képzett idősebb (preszbüterosz) laikusokat, foglalkozásuk és családi helyzetük érintése nélkül presbyterré szentelné. Nem diakónussá, hanem presbyterré. Ez az ősegyházi minta. — A létszámkérdésen elmélkedve a laikus tovább fűzi gondolatait. Milyen jó lenne, ha püspökeink elsősorban az imádságnak és az ige szolgálatának szentelhetnék magukat (ApCsel 6,4). Ezt két zsinati okmány is követeli. Milyen jó lenne, ha püspökünk, mint jó pásztor, ismerne és néven szólíthatna minket és mi is őt. A püspökök lelkipásztori szolgálatáról szóló dekrétum is ezt kívánja. Ez, sajnos, lehetetlen a püspökök mai létszáma és közéleti elfoglaltsága mellett. — Jó lenne, ha az egyház azoknak a fiatal levitáknak, akik papi szemináriumban nevelkednek, fölszentelésükkor megadná a teljes papi hatalmat. Idős presbyterek és fiatal apostolok. Ez is ősegyházi minta.

A Szentírás szava a hit titkát kinyilatkoztatva fogékonyvá teszi az ember értelmét a megtérésre és a kiengesztelődésre. Ezeket nem szabad elvont értelemben néznünk, hanem mint konkrét értékeket kell beépítenünk mindennapi életünkbe.

Korunk emberét a bűnbánat elvesztése ténylegesen fenyegeti, másrészt a büntelenség kevésbé keresztény illúziója keríti hatalmába. Ezért nagy szüksége van arra, hogy ismételten hallja Szent János figyelmeztetését, mely szinte minden egyes embernek szól: „ha azt mondjuk, hogy nincs vétkünk, magunkat csapjuk be és nincs bennünk igazság” (1Jn 1,8) — „sőt: az egész világ a gonosz hatalma alatt van (5,19)”. Az isteni igazság szava mindenkit figyelmeztet, hogy gondosan vizsgálja meg lelkiismeretét, ismerje el hogy bűnben fogantatott, amint azt a Miserere zsolttárban imádkozzuk (51,7).

Az embereket, kiket félelem és a kilátástalanság gyötör, megerősíti az isteni ígéret, mely reményt nyújt nekik a teljes kiengesztelődésre.

A hit kegyelme Isten részéről az az irgalom, amelyben az Úr és Atya végtelenül gazdag. Miként a Dives in misericordia enciklikában mondtam, *ez olyan szeretet, mely erősebb a bűnnél.*

Ha észrevesszük, hogy Isten irántunk való szeretete nem torpan meg bűneinktől és nem visszakozik sértéseink miatt, sőt törődésben és nagylelkűségben csak növekszik; ha tudomásul vesszük, hogy ez a szeretet annyira növekedett, hogy a megtestesült Ige ezért szenvedett és halt meg, ki hajlandó volt minket vére árán megváltani, — akkor hálával telve kiálthatjuk: Igen, az Úr irgalmában gazdag, sőt mondhatjuk: az Úr maga az irgalmasság.

II. János Pál: Kiengesztelődés és bűnbánat, 22.

Számunk írói: Balás László ny. ügyvéd, Miskolc — Balázs Pál teológiai tanár, Szeged — Barsi Balázs OFM teológiai tanár, Esztergom — Diószegi László lelkész, Budapest. — Edelényi István lelkész, Budapest — Erdő Péter, a Pázmány Péter Hittudományi Akadémia magántanára, a Gergely Egyetem meghívott előadója, Róma — Gál Ferenc ny. teológiai professzor, Budapest — Görbe József lelkész, Csongrád — Hofher József lelkész, Budapest — Honsel, Bernhard plébános, Ibbenbüren (Ausztria) — Nyiredy Maurus OSB főiskolai tanár, Pannonhalma — Obbágy László gk. lelkész, Budapest — Rédly Elemér plébános, Oroszlány — Stecker, Reinhold megyéspüspök, Innsbruck — Szegedi László plébános, Süllyáp — Székely János, az Esztergomi Főegyházmege ösztöndíjasa, Jeruzsálem — Széll Margit tanár, szerkesztő, Budapest — Tarjányi Zoltán a Rk. Központ Szeminárium prefektusa, szerkesztőségi munkatárs, Budapest — Tomka Ferenc, a Pázmány Péter Hittudományi Akadémia magántanára, Eger

INHALT

AUFSÄTZE

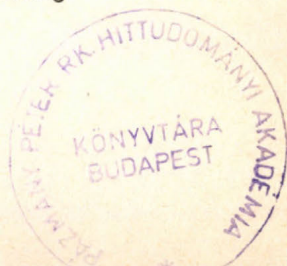
FERENC GÁL: Vergebung der Sünden und Eucharistie
BALÁZS BARSÍ: „Ich bin gekommen, damit sie das Leben haben“ (Joh 10,10)
MAURUS NYIREDY: Das Dilemma der Kirche (Dürfen die wiederverheirateten
Geschiedenen das Sakrament der Busse empfangen?)
PÁL BALÁZS: Ausweg aus der Krise

UMSCHAU

Ablehnung der Sünde, Annahme des Sünders (István Edelényi, József Hofher, László Szegedi, János Székely, Zoltán Tarjányi)
MARGIT SZÉLL: „Wie auch wir vergeben unsern Schuldigern“
JÓZSEF GÖRBE: Meditation über die Natur der Sünde
LÁSZLÓ OBBÁGY: Sünde und Vergebung in der Liturgie des christlichen Ostens

THEOLOGISCHE-SEELSORGLICHE FRAGEN

REINHOLD STECHER: Busspastoral und Busskatechese
LÁSZLÓ DIÓSZEGI: Das Geheimnis derer, die ein reines Herz haben
BERNHARD HONSEL: Mein Weg in der Nachfolge Jesu
PÉTER ERDŐ: Die Diözesansynoden
FERENC TOMKA: Die Proportion der Gläubigen, der Nichtgläubigen und der Nicht-
praktizierenden in unserem Land
ELEMÉR RÉDLY: Die katechetische Schau der neuen Religionslehrbücher
LÁSZLÓ BALÁS: Basisgemeinschaften auf dem Wege der Jüngererziehung

Ára: 40 Ft

SOMMAIRE

ETUDES

FERENC GÁL: La rémission des péchés et l'Eucharistie

BALÁZS BARSÍ: „Moi, je suis venu pour que les brebis aient la vie” (Jn 10,10)

MAURUS NYIREDY: Le dilemme de l'Eglise (Les divorces remariés peuvent-ils être admis au sacrement de pénitence?)

PÁL BALÁZS: Une issue de la crise

PERSPECTIVES

Répugner au péché — accepter le pécheur (*István Edelényi, József Hofher, László Szegedi, János Székely, Zoltán Tarjányi*)

MARGIT SZÉLL: „...comme nous pardonnons aussi à ceux qui nous ont offensés”

JÓZSEF GÖRBE: Méditation sur la nature du péché

LÁSZLÓ OBBÁGY: Péché et rémission du péché dans la liturgie des chrétiens orientaux

QUESTIONS THÉOLOGICO-PASTORALES

REINHOLD STECHER: La pénitence dans la pastorale et la catéchèse

LÁSZLÓ DIÓSZEGI: Le secret des cœurs purs

BERNHARD HONSEL: En marchant à la suite du Christ

PÉTER ERDŐ: Les synodes diocésains

FERENC TOMKA: La proportion numérique des croyants, non-croyants et non-pratiquants dans notre pays

ELEMÉR RÉDLY: Les nouveaux livres d'enseignement religieux et leur catéchétique

LÁSZLÓ BALÁS: Les petites communautés comme lieux de formation des disciples de Jésus

TEOLÓGIA negyedévi folyóirat, megjelenik február, május, augusztus és november közepén. — Laptulajdonos: Actio Catholica Országos Elnöksége. — Szerkesztőség és kiadóhivatal: 1053 Budapest, Károlyi M. u. 4—8. III. lép. I. 8. (A kéziratokat kizárólag ide kell küldeni.) — Felelős szerkesztő: dr. Szennay András. — Főmunkatárs: dr. Gál Ferenc. — Felelős kiadó: Magyar Ferenc. — Egyházi jóváhagyással. — Előfizetési díj 1 évre 160 Ft. Egyes szám ára: 40 Ft. Előfizetés és egyházi terjesztés a kiadóhivatalban.

Utcai árusítás a Posta Hírlapelőfizetési és Lapellátási Irodánál. — Csekk számla száma: 324—VII—1. — Külföldön előfizethető a Kultúra Könyv és Hírlap Külkereskedelmi Vállalat útján (P. O. B. 149. — Budapest, 1389).

Külföldi előfizetési díj: 1 évre 10,50 USA dollár, vagy ennek megfelelő összegű más pénznem. Átutalható a Magyar Nemzeti Bankhoz (Budapest 54.) a Kultúra 024/2 számú számlájára az összeg rendeltetésének (Teológia előfizetés) a feltüntetésével. — Terjeszti a Magyar Posta. — Minden jog fenntartva. —

Készült: 87 72788 Pannon Nyomda, Veszprém — Felelős vezető: Danóczy Balázs

Index szám
25 821

ISSN 0133—1779

HU—ISSN 0238—1400